

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ»
Ακαδημαϊκό έτος 2022-2023

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
του Νικόλαου Θ. Πρωτέκδικου (Α.Μ.: ΜΔΙ 2142)

Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στην ποινική διαδικασία.
Υποχρεώσεις, δικαιώματα και δικονομικές κυρώσεις.

Επιβλέπουσα:

Καθηγήτρια Λίλιαν Μήτρου

Πειραιάς, Ιούνιος 2023

Περίληψη

Η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην ποινική δίκη είναι το επίκεντρο των διαδικαστικών πράξεων για την εκπλήρωση του σκοπού της εύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας. Η ισορροπία ανάμεσα στην ποινική αξίωση της Πολιτείας και τα δικαιώματα των υποκειμένων των προσωπικών δεδομένων, δηλαδή των διαδίκων, αλλά και τρίτων αμέτοχων στο ερευνώμενο έγκλημα, είναι ο βασικός στόχος του Νόμου 4624/2019, που ενσωμάτωσε στην εθνική έννομη τάξη την Οδηγία 2016/680. Η Οδηγία είναι το πρώτο ενωσιακό νομοθέτημα, που συνδέει την προστασία των προσωπικών δεδομένων με την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης υλοποιώντας τις προβλέψεις των ιδρυτικών συνθηκών της Ένωσης με τη ρύθμιση, συμπληρωματικά προς τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων, του νομικού και οργανωτικού πλαισίου, που απαιτεί η ιδιαίτερη λειτουργία των ποινικών δικαστηρίων. Η εργασία διατρέχει τον Ν. 4624/2019 και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αναζητώντας τα σημεία σύγκλισης, αλλά και απόκλισης στην ποινική προδικασία, η οποία αποτελεί το κύριο στάδιο συλλογής των προσωπικών δεδομένων.

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	ii
Συντομογραφίες	iv
1. Εισαγωγή	1
1.1. Το θεωρητικό πλαίσιο	1
1.1.1. Το δίκαιο των προσωπικών δεδομένων	1
1.1.2. Περιορισμοί του δικαιώματος	4
1.2. Απονομή ποινικής δικαιοσύνης και δίκαιο προσωπικών δεδομένων	5
1.2.1. Η εξαίρεση στο ενωσιακό δίκαιο	5
1.2.2. Η εξαίρεση στο εθνικό δίκαιο	6
1.2.3. Η Οδηγία 2016/680	7
1.3. Η χαμένη ευκαιρία για ρύθμιση	8
1.3.1. Ο Ν. 4624/2019	9
1.3.2. Ο ΚΠΔ	10
1.4. Το αντικείμενο της μελέτης	11
2. Βασικοί Ορισμοί	12
2.1. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα	12
2.1.1. Ο γενικός ορισμός	12
2.1.2. Τα γενετικά δεδομένα	13
2.1.3. Τα βιομετρικά δεδομένα	13
2.1.4. Τα δεδομένα υγείας	13
2.1.5. Ταντοποιημένο ή ταντοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο	14
2.1.6. Παραδείγματα προσωπικών δεδομένων	14
2.2. Η επεξεργασία των δεδομένων	16
2.2.1. Η εν όλω ή εν μέρει αυτοματοποιημένη επεξεργασία	17
2.2.2. Η μη αυτοματοποιημένη διαδικασία	17
2.2.3. Η ειδικότερη πράξη της συσχέτισης ή του συνδυασμού	17
2.3. Το σύστημα αρχειοθέτησης	17
2.4. Η αρμόδια αρχή	18
2.5. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας	19
2.6. Διερεύνηση, ανίχνευση και δίωξη ποινικών αδικημάτων	19
3. Προϋποθέσεις νομιμότητας της επεξεργασίας	19
3.1. Οι αρχές της επεξεργασίας	20
3.2. Η αρχή της λογοδοσίας	22
3.3. Η νόμιμη βάση της επεξεργασίας	22
3.3.1. Η διερεύνηση, ανίχνευση και δίωξη ποινικών αδικημάτων	23
3.3.2. Η επεξεργασία των ειδικών κατηγοριών	23
3.3.3. Η επεξεργασία για άλλους σκοπούς	24
3.3.4. Αρχειοθέτηση, έρευνα και στατιστική ανάλυση	25
3.3.5. Η συγκατάθεση	26
3.3.6. Η εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας	27
3.3.7. Η εμπιστευτικότητα	28
3.4. Το δικαίωμα σε μη αποκλειστικά αυτοματοποιημένη ατομική λήψη απόφασης	29
4. Δικαιώματα και υποχρεώσεις στον Ν. 4624/2019	30
4.1. Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων	31
4.1.1. Το δικαίωμα ενημέρωσης	31

4.1.2. Το δικαίωμα πρόσβασης	32
4.1.3. Το δικαίωμα διόρθωσης και διαγραφής.....	33
4.2. Οι υποχρεώσεις του υπεύθυνου επεξεργασίας _____	34
4.3. Η άσκηση των δικαιωμάτων _____	35
5. Η ανακριτική διαδικασία _____	36
5.1. Η δομή της προδικασίας _____	36
5.2. Τα όργανα της προδικασίας _____	38
5.2.1. Εισαγγελέας.....	38
5.2.2. Ανακριτής	39
5.2.3. Ανακριτικοί υπάλληλοι.....	39
5.2.4. Ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας	40
5.2.5. Το Δικαστικό Συμβούλιο	41
5.2.6. Η ιδιότητα σύμφωνα με το δίκαιο προσωπικών δεδομένων.....	42
5.3. Η συλλογή των προσωπικών δεδομένων _____	43
5.3.1. Συλλογή δεδομένων από ανακριτή και ανακριτικούς υπαλλήλους	43
5.3.2. Ειδικότερα η αναζήτηση εγγράφων	44
5.3.3. Η συλλογή βιομετρικών και γενετικών δεδομένων	44
5.3.4. Η προσκόμιση δεδομένων από τους διαδίκους	47
5.4. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις _____	48
5.4.1. Γενικές Προϋποθέσεις.....	49
5.4.2. Οι προβλεπόμενες ειδικές ανακριτικές πράξεις	50
5.4.3. Η ειδική ανακριτική πράξη της συσχέτισης αρχείων	51
6. Η άσκηση των δικαιωμάτων του υποκειμένου στην ποινική προδικασία _____	53
6.1. Η άσκηση των δικαιωμάτων στην ποινική προδικασία _____	54
6.1.1. Κατηγορούμενοι - ύποπτοι.....	54
6.1.2. Υποστήριξη της κατηγορίας	56
6.1.3. Τρίτοι αμέτοχοι.....	56
6.2. Ειδικές δικονομικές διατάξεις _____	56
6.2.1. Η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών.....	56
6.2.2. Η δημοσιοποίηση των στοιχείων του κατηγορουμένου.....	57
6.3. Άσκηση δικαιωμάτων στον ΚΟΔΚΔΛ _____	58
6.4. Προσφυγή τρίτου κατά του υπευθύνου επεξεργασίας _____	59
6.5. Δικονομικές κυρώσεις _____	60
6.5.1. Η παράνομη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων	60
6.5.2. Απαράδεκτο αποδεικτικό μέσο	61
6.5.3. Απόλυτη ακυρότητα διαδικασίας	63
7. Συμπερασματικά _____	64
Βιβλιογραφία _____	vi

Συντομογραφίες

ΑΔΑΕ	Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών
Αιτσκ	Αιτιολογική σκέψη
ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΑΠΔΠΧ	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
Αρμ	Αρμενόπουλος (περιοδικό, ΔΣΘ)
Αρχή	Η ΑΠΔΠΧ
Βλ	Βλέπε
ΓΚΠΔ	Κανονισμός 2016/679 (Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων)
Γνωμ	Γνωμοδότηση
ΓνωμΕισΑΠ	Γνωμοδότηση Εισαγγελέα Αρείου Πάγου
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔιατΕισΕφ	Διάταξη Εισαγγελέα Εφετών
ΔιατΕισΠλ	Διάταξη Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών
Δικαστήριο	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΙΜΕΕ	Δίκαιο Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (περιοδικό, Νομική Βιβλιοθήκη)
ΔΙΤΕ	Δίκαιο Τεχνολογίας και Επικοινωνίας (περιοδικό, Νομική Βιβλιοθήκη)
εδ..	Εδάφιο
ΕΕΕ	Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας
ΕΕΕΔ	Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου (περιοδικό, ΚΔΕΟΔ και ΔΣΘ)
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΛΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΣΔΙ	Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών
Ευρωπαϊκή	Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου
IP Address	Διεύθυνση Διαδικτυακού Πρωτοκόλλου (Internet Protocol Address)
Κανονισμός	Κανονισμός 2016/679
ΚΟΔΚΔΔ	Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Ν.	Νόμος
ΝΔ	Νομοθετικό Διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό, ΔΣΑ)
Nova Criminalia	Nova Criminalia (περιοδικό Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων)
Οδηγία	Οδηγία 2016/680
ΟΕ29	Ομάδα Εργασίας Άρθρου 29 Οδηγίας 95/46
οπ	Όπως παραπάνω
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠειρΝομ	Πειραϊκή Νομολογία (περιοδικό, Νομική Βιβλιοθήκη)
περ.	Περίπτωση
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΠΝΠ	Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου
ΠοινΔικ	Ποινική Δικαιοσύνη (περιοδικό, Νομική Βιβλιοθήκη)
ΠοινΧρ	Ποινικά Χρονικά (περιοδικό, ΠΝ Σάκκουλας)
Πρβλ	Παράβαλε

Προσφ.	Προσφυγή
Σ	Σύνταγμα
ΣΕΕ	Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ένωσης
σελ.	Σελίδα
σκ.	Σκέψη
ΣΛΕΕ	Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣυμβΑΠ	Συμβούλιο Αρχείου Πάγου
ΣυμβΕΦ	Συμβούλιο Εφετών
Συμβούλιο	Δικαστικό Συμβούλιο
ΣυμβΠλ	Συμβούλιο Πλημμελειοδικών
Σχετ	Σχετικά
Χάρτης	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΧΘΔΕΕ	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης
§	Παράγραφος

1. Εισαγωγή

Η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων δεν είναι άγνωστη έννοια στην ποινική δίκη¹, στο πλαίσιο της οποίας τα όργανα απονομής της δικαιοσύνης έχουν το δικαίωμα, αλλά και την υποχρέωση να προσβάλλουν ατομικά έννομα αγαθά ως αναγκαία προϋπόθεση της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, που αποτελεί τον σκοπό της ποινικής δικαιοσύνης², σύμφωνα με ρητά διατυπωμένες και στενά ερμηνευόμενες διατάξεις, οι οποίες ρυθμίζουν το εύρος της προσβολής των δικαιωμάτων και εμποδίζουν την αυθαίρετη ή επιπόλαιη άσκησή τους από τα κρατικά όργανα³. Η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης βασίζεται στη συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων επιζητώντας μέσω του συσχετισμού τους τη σύνθεση πληροφοριών και τη συναγωγή συμπερασμάτων.

Με τον Ν. 4624/2019 ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη η Οδηγία 2016/680, που εκδόθηκε ταυτόχρονα με τον Κανονισμό 2016/679 ως ειδικότερη ρύθμιση της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης και δίωξης ποινικών αδικημάτων και στον τομέα της εκτέλεσης των ποινικών κυρώσεων σύμφωνα με τη σχετική πρόβλεψη του Κανονισμού⁴. Ο Ν. 4624/2019 τροποποιήθηκε σε επί μέρους άρθρα του με τον Ν. 5002/2022.

1.1. Το θεωρητικό πλαίσιο

1.1.1. Το δίκαιο των προσωπικών δεδομένων

Η τροποποίηση των ιδρυτικών συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη συνθήκη της Λισαβόνας και η θέση σε ισχύ της Σύμβασης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Σύμβασης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί τη νομική βάση για το σύγχρονο ενωσιακό δίκαιο των προσωπικών δεδομένων.

Με το άρθρο 6 ΣΕΕ ο ενωσιακός νομοθέτης αναγνώρισε τα θεμελιώδη σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου δικαιώματα και μάλιστα στην πλήρη διάστασή τους χωρίς αυτά να περιορίζονται στο πλαίσιο της οικονομικής συνεργασίας⁵.

¹ Η ποινική δίκη ορίζεται ως το σύστημα αλληλουχίας πράξεων, που διενεργούνται, ώστε καθεμία να υποστηρίζει την επόμενη, και το οποίο ρυθμίζεται από το ποινικό δικονομικό δίκαιο, Καρράς Α, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 6η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 3

² Οι πράξεις προσβολής των δικαιωμάτων εμφανίζονται στη θεωρία ως «μέτρα δικονομικού καταναγκασμού», Ανδρουλάκης Ν, Η ζήτηση και η «εύρεση» της αλήθειας στην ποινική δίκη, ΠΝ Σάκκουλας, 2017, σελ. 14, ή ως «ποινικές δικονομικές προσβολές ατομικών δικαιωμάτων», Καρράς Α, οπ, σελ. 6

³ Καρράς Α, οπ, σελ. 9

⁴ άρθρο 2§2 (δ) και αιτσκ 19 Κανονισμού

⁵ Σκουρής Β, Συνθήκη της Λισαβόνας, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2020, σελ. 99

Με το άρθρο 16 ΣΛΕΕ το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων εντάσσεται σε αυτοτελή διάταξη του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου με ειδική πρόβλεψη για τη διασφάλιση του από ανεξάρτητη εποπτική αρχή, κάτι που δεν προβλέπεται για κανένα άλλο δικαίωμα. Αναγνωρίζεται η νομική ισχύς του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ένωσης σε επίπεδο πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου και παρέχεται η νομική βάση για την προσχώρηση της Ένωσης στην ΕΣΔΑ, την οποία αναβιβάζει, όπως και τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, σε πηγή του ενωσιακού δικαίου.

Με τον Ν. 2068/1992 κυρώθηκε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα του Συμβουλίου της Ευρώπης (Σύμβαση 108). Το ΕΔΔΑ με βάση τη σύμβαση αυτή διέκρινε το εννοιολογικό περιεχόμενο του άρθρου 8 ΕΣΔΑ⁷ και συμπεριέλαβε στο προστατευτικό πεδίο του και την προστασία των προσωπικών δεδομένων⁸. Αντίστοιχες προβλέψεις περιέχει και το άρθρο 17 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του ΟΗΕ.

Η κεντρική θέση της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων στη νέα ψηφιακή οικονομία και οι κίνδυνοι, που ανακύπτουν για τα φυσικά πρόσωπα⁹, την κοινωνία και την ίδια τη δημοκρατία από τη συλλογή τεράστιων ποσοτήτων προσωπικών δεδομένων από ιδιώτες και κρατικούς φορείς¹⁰, οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση το 2000 στη σύνταξη του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ο οποίος περιέλαβε όλα τα δικαιώματα, που είχε αναγνωρίσει νομολογιακά το Δικαστήριο¹¹. Ο Χάρτης μέχρι και τη Συνθήκη της Λισαβόνας δεν είχε νομική ισχύ, αλλά αποτέλεσε σημείο αναφοράς των νομοθετικών πρωτοβουλιών της Ένωσης και επηρέασε κατά την Αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 τον εθνικό

⁶ ΕΔΔΑ Satakunnan Markkinaporssi Oly and Satamedia Oly vs Finland, §133, Leander vs Sweden, §48, Amann vs Switzerland, §65, Rotaru vs Romania, §43, S and Marper vs UK, §67, Kheilli vs Switzerland, §55, MM vs UK, §90

⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 8 ΕΣΔΑ (ΠΔ 76/2022): «1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του».

⁸ Αναλυτικά για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στην ΕΣΔΑ, βλ. Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ, σε Σαρμάς Ι/Κοντιάδης Ξ/Ανθόπουλος Χ (επ), ΕΣΔΑ. Κατ' άρθρο ερμηνεία, Εκδόσεις Σάκκουλα 2021, σελ. 452 επ.

⁹ Solove D, The digital person: technology and privacy in the information age, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=609721

¹⁰ μέσω της μετάφρασης των προσωπικών δεδομένων σε συμπεριφορικά δεδομένα, τα οποία η «εργαλειοθηρική εξουσία» χρησιμοποιεί για την τροποποίηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς, Ζούμποφ Σ, Η εποχή του κατασκοπευτικού καπιταλισμού, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2020, σελ. 19 επ, και της ενθάρρυνσης του κράτους προς τους ιδιώτες, ώστε να συλλέγει και το ίδιο μέσω αυτών τα δεδομένα, Garland D, The limits of the sovereign state. Strategies of Crime Control in Contemporary Society, The British Journal of Criminology, 1996.445

¹¹ ΔΕΕ C29/69, σκ. 17, ΔΕΕ C11/70, σκ. 4, ΔΕΕ C4/73, σκ. 13

αναθεωρητικό νομοθέτη, ο οποίος πρόσθεσε στα πρότυπα του Χάρτη αυτοτελές άρθρο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων (το άρθρο 9Α Σ).

Με το άρθρο 8 ΧΘΔΕΕ¹² το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποκτά διακριτή και παράλληλα συμπληρωματική θέση έναντι του δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και των επικοινωνιών, που προβλέπεται στο άρθρο 7 ΧΘΔΕΕ¹³, ενσωματώνοντας το προϋπάρχον ενωσιακό δίκαιο¹⁴. Καθιερώνεται η αρχή της νόμιμης βάσης επεξεργασίας (συγκατάθεση ή άλλος θεμιτός και προβλεπόμενος στον νόμο λόγος) και προβλέπονται δύο βασικές συνιστώσες του δικαιώματος, δηλαδή το δικαίωμα πρόσβασης και το δικαίωμα διόρθωσης των δεδομένων, που αντιστοιχεί σε «υποχρέωση τρίτων προς ενέργεια»¹⁵. Ο έλεγχος των κανόνων του άρθρου 8 ΧΘΔΕΕ ανατίθεται σε «ανεξάρτητη αρχή».

Στο εθνικό δίκαιο το άρθρο 9Α του Συντάγματος¹⁶ προβλέπει ότι καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει, και ότι την προστασία των

¹² Αναλυτικά για το άρθρο 8, Σαρμάς Δ, Άρθρο 8, σε Σαχπεκίδου Ε/Ταγαράς Χ (επ), Κατ' άρθρο ερμηνεία του χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 103 επ· πρβλ, όμως, την απόφαση ΕΔΔΑ Ribalda vs Spain, στην οποία η Ολομέλειά του σε αντίθεση με την πρώτη απόφαση του αρμόδιου Τμήματος, έκρινε νόμιμη τη μη ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων παραβλέποντας την ισχύ του άρθρου 8 ΧΘΔΕΕ στην Ισπανία, σε Σωτηρόπουλος Β, Σημείωμα στην ΕΔΔΑ προσφ. 1874/13 και 8567/13, αποφ της 17.10.2019, υποθ López Ribalda και άλλες κατά Ισπανίας - Το Στρασβούργο αφαίρεσε από το περιεχόμενο του άρθρου 8 την υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων, ΔιΜΕΕ 2019.364

¹³ Kokott J/Sobotta C, The distinction between privacy and data protection in the jurisprudence of the CJEU and the ECtHR, <https://doi.org/10.1093/idpl/ipt017>

¹⁴ Μήτρου Λ, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, σειρά Δίκαιο & Κοινωνία στον 21ο αιώνα, αρ. 29, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017, σελ. 16

¹⁵ Σαρμάς Δ, οπ, σελ. 104

¹⁶ Ο συνταγματικός νομοθέτης αναγνωρίζει τους αυξημένους κινδύνους από την εξέλιξη της τεχνολογίας με έμφαση στην αυτοματοποιημένη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, βλ. Δόνος Π, Η Αρχή και ο ρόλος της στην επαυξημένη προστασία της αξίας του ανθρώπου, σε Δόνος Π/ Μήτρου Λ/ Μίτλεττον Φ/ Παπακωνσταντίνου Ε, Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων, σειρά Δίκαιο και Κοινωνία στον 21ο αιώνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2002, σελ. 12

προσωπικών δεδομένων διασφαλίζει ανεξάρτητη αρχή¹⁷. Ο συνταγματικός νομοθέτης αναγνωρίζοντας την ιδιαίτερη σημασία της νόμιμης επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων όρισε επιπλέον ότι η χρήση των αποδεικτικών μέσων, που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση (και) του άρθρου 9Α, απαγορεύεται (19§3 Σ).

1.1.2. Περιορισμοί του δικαιώματος

Το δικαίωμα του άρθρου 8 του Χάρτη μπορεί να περιοριστεί σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 52 του Χάρτη¹⁸, το οποίο παραπέμπει στην ΕΣΔΑ και την ερμηνεία της για την έννοια και την εμβέλεια των δικαιωμάτων, που προβλέπονται στον Χάρτη και αντιστοιχούν στη Σύμβαση¹⁹, και του άρθρου 8 ΕΣΔΑ. Σύμφωνα με τη γενική διάταξη του άρθρου 52§1 του Χάρτη κάθε περιορισμός στην άσκηση δικαιώματος²⁰ πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο, να σέβεται το βασικό περιεχόμενό του²¹ και να επιβάλλεται μόνο εφόσον είναι αναγκαίο με τήρηση της αρχής της αναλογικότητας²². Το Δικαστήριο θεωρεί πως η αναλογικότητα των μέτρων επέμβασης στο δικαίωμα του άρθρου 8 του Χάρτη επιτάσσει την τήρηση των απαιτήσεων της καταλληλότητας και της αναγκαιότητας, καθώς και της απαίτησης, που αφορά τον αναλογικό χαρακτήρα των μέτρων αυτών σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό²³. Ο νόμος, που εισάγει περιορισμό δικαιώματος, πρέπει

¹⁷ Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα διέπεται από το άρθρο 101Α Συντάγματος και τον Ν. 4624/2019, Β κεφάλαιο, άρθρα 9-20· για τις Ανεξάρτητες Αρχές στο ελληνικό δίκαιο βλ. Πρεβεδούρου Ε, Τι είναι οι Ανεξάρτητες Αρχές και σε τι χρησιμεύουν; <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/ti-ine-oi-anexartites-arches-kai-se-ti-chrisimevoun/> και Παπανικολάου Α, Η λειτουργία των ανεξάρτητων αρχών υπό το πρίσμα των διαδικαστικών εγγυήσεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σε Τομέας Διοικητικής Επιστήμης, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης Παντείου Πανεπιστημίου, Δημόσια Διακυβέρνηση - Προοπτικές και προκλήσεις στον 21ο αιώνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019, σελ. 349 επ Παπανικολάου Α, Η λειτουργία των ανεξάρτητων αρχών υπό το πρίσμα των διαδικαστικών εγγυήσεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σε Τομέας Διοικητικής Επιστήμης, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης Παντείου Πανεπιστημίου, Δημόσια Διακυβέρνηση - Προοπτικές και προκλήσεις στον 21ο αιώνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019, σελ. 349 επ

¹⁸ Για το άρθρο 52 ΧΘΔΕΕ βλ. Κανελλοπούλου-Μανούχου Ν, άρθρο 52, σε Σαχπεκίδου Ε/Ταγαράς Χ (επ), Κατ' άρθρο ερμηνεία του χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οπ, σελ. 610

¹⁹ Χωρίς να είναι απαραίτητη η πανομοιότυπη διατύπωση, ΔΕΕ C400/10, σκ. 53

²⁰ Για τους περιορισμούς των δικαιωμάτων βλ. Βλαχόπουλος Σ, Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2022, σελ. 20 επ

²¹ Η αρχή της προστασίας του πυρήνα του δικαιώματος ανήκει στις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών και αναφέρεται στον σεβασμό του ελάχιστου αναγκαίου περιεχομένου του δικαιώματος, ώστε να μην καταργείται αυτό ουσιαστικά, Κανελλοπούλου-Μανούχου Ν, οπ, σελ. 630, Χρυσόγονος Κ/Βλαχόπουλος Σ, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 4η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 131 επ)

²² Το Δικαστήριο συμπεριλαμβάνει την αρχή της αναλογικότητας στις γενικές αρχές δικαίου της Ένωσης, ΔΕΕ C92/2009, σκ. 74

²³ ΔΕΕ C140/20, σκ. 93

να προβλέπει σαφείς και ακριβείς κανόνες σχετικά με την έκταση και την εφαρμογή των μέτρων περιορισμού²⁴.

Το δικαίωμα του άρθρου 8 ΕΣΔΑ²⁵ περιέχει αυτοτελείς προϋποθέσεις περιορισμού του δικαιώματος. Σύμφωνα με αυτές ο περιορισμός του δικαιώματος πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο και να αποτελεί μέτρο, το οποίο σε μια δημοκρατική κοινωνία είναι αναγκαίο για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια, την οικονομική ευημερία της χώρας, την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων (8§2 ΕΣΔΑ).

Ο εθνικός νόμος διέπεται και από την αρχή των «περιορισμών των περιορισμών»²⁶. Πρέπει, δηλαδή, να έχει νόμιμη βάση και να είναι σύμφωνος με την αρχή της αναλογικότητας (25§1 Σ)²⁷, που επιβάλλει²⁸ στον νομοθέτη να νομοθετεί (και στον δικαστή να εκδίδει αποφάσεις) σύμφωνα με τις συνιστώσες της αρχής· αυτοί οι περιορισμοί πρέπει να είναι κατάλληλοι (πρόσφοροι για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου σκοπού), αναγκαίοι (να προκαλούν τον ελάχιστο δυνατό περιορισμό) και ανάλογοι εν στενή εννοία, να τελούν δηλαδή σε εσωτερική αλληλουχία με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ώστε η αναμενόμενη ωφέλεια να μην υπολείπεται της επερχόμενης εξ αυτών βλάβης²⁹.

1.2. Απονομή ποινικής δικαιοσύνης και δίκαιο προσωπικών δεδομένων

1.2.1. Η εξαίρεση στο ενωσιακό δίκαιο

Η Οδηγία 95/46 και οι συμπληρωματικές της Οδηγίες 2002/58 και 2006/24³⁰ εκδόθηκαν στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα του ενωσιακού δικαίου³¹ και εξαιρούσαν από

²⁴ ΔΕΕ C817/19, σκ. 117

²⁵ Πρβλ. όμως, ΔΕΕ C203/15, σκ. 129, σύμφωνα με την οποία το άρθρο 8 ΧΘΔΕΕ αφορά θεμελιώδες δικαίωμα, το οποίο δεν έχει αντίστοιχο στην ΕΣΔΑ

²⁶ Δαγτόγλου Π, Ατομικά δικαιώματα, 4η έκδοση, Εκδόσεις Σάκουλα, σελ. 144, Χρυσόγονος Κ/Βλαχόπουλος Σ, οπ, σελ. 120

²⁷ Στο άρθρο 25§1 Σ ορίζεται ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους, ότι όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους, ότι τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν και ότι οι κάθε είδους περιορισμοί, που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά, πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού, και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.

²⁸ Ο Βλαχόπουλος παρατηρεί ότι η σημασία της αρχής της αναλογικότητας είναι κομβική, αφού στις περισσότερες περιπτώσεις, που περιορισμοί κρίθηκαν αντισυνταγματικοί, αυτό συνέβη λόγω παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας, Βλαχόπουλος Σ, Θεμελιώδη δικαιώματα, οπ, σελ. 25.

²⁹ ΟΛΑΠ 2/2022

³⁰ η οποία κρίθηκε ανίσχυρη από το Δικαστήριο, ΔΕΕ C293/12

³¹ Ο πρώτος πυλώνας αφορούσε την προστασία δεδομένων για ιδιωτικούς και εμπορικούς σκοπούς

την εφαρμογή τους τον τομέα της Δικαιοσύνης, ο οποίος ρυθμιζόταν στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα³².

Η απόφαση-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ εκδόθηκε σύμφωνα με τις προβλέψεις του τρίτου πυλώνα και αφορούσε τη διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε αρχές άλλου κράτους μέλους στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας. Η απόφαση δεν ενσωματώθηκε ποτέ στο εθνικό μας δίκαιο και καταργήθηκε από την Οδηγία 2016/680.

1.2.2. Η εξαίρεση στο εθνικό δίκαιο

Ο Ν. 2472/1997 αποτέλεσε το εθνικό νομοθέτημα για την προστασία των προσωπικών δεδομένων ρυθμίζοντας το σχετικό πεδίο σύμφωνα με τη Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Οδηγίας 95/46, την οποία, όμως, δεν ενσωμάτωσε³³. Ο νόμος δεν περιλάμβανε ρυθμίσεις σχετικά με την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές, εκτός από τη διάταξη του άρθρου 24§5, στην οποία οριζόταν ότι «οι διατάξεις των άρθρων 11, 12, 13 και 19§1 του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται στο ποινικό ποινικό μητρώο και στα υπηρεσιακά αρχεία, που τηρούνται από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας της ποινικής δικαιοσύνης και στο πλαίσιο της λειτουργίας της»· αφορούσε, δηλαδή, σαφώς ορισμένη εξαίρεση σε σχέση με τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων και της εποπτικής αρμοδιότητας της Αρχής.

Η ΑΠΔΠΧ στο πλαίσιο προσφυγής σχετικά με την αναγραφή ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων σε δικόγραφο και εξετάζοντας το ζήτημα αν μπορεί μία διοικητική αρχή να ασκήσει έλεγχο σε απόφαση δικαστικών οργάνων έκρινε ότι ο φάκελος της

³² Ο τρίτος πυλώνας αφορούσε την προστασία δεδομένων για σκοπούς επιβολής του νόμου, σε διακυβερνητικό επίπεδο. Με τη συνθήκη του Άμστερνταμ (1999) ο τρίτος πυλώνας διασπάστηκε. Ένα μέρος αυτού, που αφορούσε άσυλο, μετανάστευση και διέλευση συνόρων, ενσωματώθηκε στη Συνθήκη. Οι υπόλοιποι τομείς ονομάστηκαν Αστυνομική και Δικαστική Συνεργασία στις Ποινικές Υποθέσεις (ΑΔΣΠΥ).

³³ βλ. Αιτιολογική έκθεση Ν. 2472/1997: «Χωρίς να αποκλίνουν από τις κατευθύνσεις που χαράζουν η Σύμβαση του 1981 του Συμβουλίου της Ευρώπης και, κυρίως, η κοινοτική Οδηγία του 1995, οι σταθμίσεις και οι αντίστοιχες μείζονες επιλογές στις οποίες προβαίνει το παρόν νομοσχέδιο λαμβάνουν σοβαρά υπόψη το επίπεδο ανάπτυξης της σχετικής τεχνολογίας στην Ελλάδα σήμερα και τις προοπτικές της χρήσης της πληροφορικής, τόσο στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όσο και στον κόσμο της αγοράς», πρβλ την ιστοσελίδα της ΑΠΔΠΧ, στην οποία αναφέρεται ότι «[η Αρχή] ιδρύθηκε με τον νόμο 2472/1997, ο οποίος είχε ενσωματώσει στο ελληνικό δίκαιο την ευρωπαϊκή Οδηγία 95/46/ΕΚ», <https://www.dpa.gr/el/arxi/profile>

δικογραφίας δεν αποτελεί αρχείο και κατά συνέπεια δεν εφαρμόζεται ο Ν. 2472/1997, αλλά οι ρυθμίσεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας³⁴.

Το ζήτημα αντιμετωπίστηκε από τον νομοθέτη με τον Ν. 3625/2007, που τροποποίησε το άρθρο 3§2 του Ν. 2472/1997 και εξαίρεσε ευθέως τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές, καθώς και τις υπηρεσίες, που ενεργούν υπό την άμεση εποπτεία τους στο πλαίσιο της ποινικής δικαιοσύνης, από την εφαρμογή του συνόλου των διατάξεων του νόμου.

Η εξαίρεση αυτή έπαυσε πλέον να ισχύει με την ενσωμάτωση της Οδηγίας με τον Ν. 4624/2019 σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις της. Παρά ταύτα η κακότεχνη διατύπωση του άρθρου 84 του Ν. 4624/2019, που τελικώς διατηρούσε σε ισχύ την εξαίρεση, αλλά και η απόφαση 1/2020 της ΑΠΔΠΧ, που επανέλαβε την ΑΠΔΠΧ 147/2001, δημιούργησε ερμηνευτική ασάφεια με αποτέλεσμα να θεωρείται από τις Εισαγγελικές Αρχές ότι οι διατάξεις του Δ' Κεφαλαίου του Ν. 4624/2019 δεν εφαρμόζονται από τις εισαγγελικές και αστυνομικές αρχές³⁵. Η ανωτέρω θέση συνιστά παραβίαση του ενωσιακού δικαίου, όπως επεσήμανε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή³⁶, και οδήγησε τον εθνικό νομοθέτη στην τροποποίηση του άρθρου 84 Ν. 4624/2019³⁷.

1.2.3. Η Οδηγία 2016/680

Η Οδηγία εφαρμόζεται στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων από αρμόδιες αρχές για την πρόληψη, διερεύνηση, ανίχνευση και δίωξη ποινικών αδικημάτων ή την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων και την προστασία από απειλές για τη δημόσια ασφάλεια και την αποτροπή τους³⁸ καταλαμβάνοντας τη διαδικασία στο πλαίσιο της ποινικής δικαιοσύνης³⁹, την εκτέλεση των ποινών, την αστυνομική δράση πριν από την τέλεση ποινικών αδικημάτων σχετικά με την προστασία από απειλές κατά της δημόσιας

³⁴ ΑΠΔΠΧ 147/2001, βλ. και ΓνωμΕισΑΠ 14/2007, η οποία μη ορθώς συνάγει το συμπέρασμα ότι το άρθρο 9Α Σ δεν επεκτείνεται «στο πεδίο της ποινικής διαδικασίας και στο πλαίσιο απονομής της ποινικής δικαιοσύνης»

³⁵ ΓνωμΕισΑΠ 1/2021, ΓνωμΕισΑΠ 10/2021, αλλά και ΔιατΕισΠρωΑθ 1500/2021, ΠοινΔικ 2022.1120

³⁶ βλ την από 6.4.2022 INFR(2022)2021C(2022)1666 final προειδοποιητική επιστολή προς την Ελληνική Δημοκρατία

³⁷ βλ. Εισηγητική έκθεση Ν. 5002/2022

³⁸ Νομική βάση της Οδηγίας αποτελεί το άρθρο 16 ΣΛΕΕ και η υπ' αριθμ. 21 δήλωση, που συνοδεύει τη ΣΛΕΕ, σύμφωνα με την οποία: «Η Διάσκεψη αναγνωρίζει ότι ενδέχεται να απαιτηθούν ειδικοί κανόνες σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την ελεύθερη κυκλοφορία τους στους τομείς της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις και της αστυνομικής συνεργασίας βάσει του άρθρου 16 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω της ιδιαίτερης φύσης των εν λόγω τομέων»

³⁹ Γριβκοκωστόπουλος Ι, Κριτική ανάλυση του Ν. 4624/2019, Επιθεώρηση Δικαίου Πληροφορικής, <https://doi.org/10.26262/infolawj.v2i1.8231>

ασφάλειας⁴⁰ και την κρατική δράση για την προστασία της εθνικής ασφάλειας. Η Οδηγία προσαρμόζει στις ειδικότερες ανάγκες απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, η οποία χαρακτηρίζεται από μυστικότητα στο στάδιο της ανάκρισης, τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων και τις υποχρεώσεις της αρμόδιας αρχής, που προβαίνει σε πράξεις επεξεργασίας, και θεσπίζει ένα πλαίσιο κανόνων προστασίας των δεδομένων κατά τη διασυνοριακή⁴¹ αστυνομική και δικαστική συνεργασία μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της Οδηγίας είναι δύο. Πρώτον, αποτελεί ειδικότερη ρύθμιση τελώντας με τον Κανονισμό σε σχέση ειδικού προς γενικό νόμο⁴². Αυτό έχει ως συνέπεια να εφαρμόζονται οι προβλέψεις του Κανονισμού, όπως ερμηνεύονται από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου, εκτός αν υπάρχει ρητή διάταξη της Οδηγίας, που ορίζει διαφορετικά. Δεύτερον, αποτελεί οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης⁴³, δηλαδή θέτει το ελάχιστο επίπεδο προστασίας του δικαιώματος χωρίς να εμποδίζει τον εθνικό νομοθέτη να παρέχει υψηλότερο επίπεδο κατά την επιλογή του καταλληλότερου μέσου υλοποίησης του δεσμευτικού για αυτόν επιδιωκόμενου στόχου⁴⁴. Θα πρέπει, όμως, η ενσωμάτωση να πραγματοποιείται με σαφή και ακριβή τρόπο, ώστε να γίνεται αντιληπτό το πλήρες περιεχόμενο των δικαιωμάτων, που προβλέπονται, και ο τρόπος προβολής τους ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων⁴⁵, ενώ τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται να προβαίνουν σε σύμφωνη προς την οδηγία ερμηνεία του εθνικού νόμου⁴⁶, χωρίς, όμως, να θεωρείται η ερμηνεία αυτή ορθός τρόπος μεταφοράς της οδηγίας⁴⁷ δίχως την έκδοση του εφαρμοστικού νόμου.

1.3. Η χαμένη ευκαιρία για ρύθμιση

Το 2019 υπήρξε το έτος των χαμένων ευκαιριών για τη ρύθμιση των εκφάνσεων της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στο πεδίο της ποινικής δίκης. Ο Ν. 4624/2019

⁴⁰ ΠΔ 141/1991

⁴¹ Sajfert J/Quintel T, Data Protection Directive (EU) 2016/680 for Police and Criminal Justice Authorities, <https://ssrn.com/abstract=3285873>

⁴² Leiser M/Custers B, The Law Enforcement Directive: Conceptual Issues of EU Directive 2016/680, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4014545

⁴³ Κανέλος Λ, The DPO Handbook, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 126, Sajfert J/Quintel T, οπ, και αιτσκ 15 Οδηγίας

⁴⁴ Σκουρής, οπ, σελ. 1839

⁴⁵ ΔΕΕ C208/90, σκ. 19, C433/93, σκ. 18

⁴⁶ ΔΕΕ C4/83, σκ. 26, C106/89, σκ. 8, C378/07, σκ. 106

⁴⁷ ΔΕΕ C236/95

ενσωμάτωσε την Οδηγία αντιγράφοντας στο μεγαλύτερο μέρος το κείμενό της, ενώ ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας δεν έλαβε υπόψη το νέο ενωσιακό δίκαιο⁴⁸.

1.3.1. Ο Ν. 4624/2019

Ο Ν. 4624/2019 ψηφίστηκε με τη διαδικασία του κατεπείγοντος, ύστερα από την προειδοποιητική επιστολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για έναρξη διαδικασίας παραπομπής της χώρας στο Δικαστήριο λόγω μη της έγκαιρης ενσωμάτωσης της Οδηγίας⁴⁹.

Η κριτική, που ασκήθηκε στις διατάξεις⁵⁰, και η επιστολή της Επιτροπής κατόπιν καταγγελίας⁵¹ για πλημμελή μεταφορά της Οδηγίας, είχε ως αποτέλεσμα την τροποποίηση αρκετών διατάξεων του Ν. 4624/2019 από τον Ν. 5002/2022. Παρά τις τροποποιήσεις το ζήτημα της ουσιαστικά ορθής ενσωμάτωσης της Οδηγίας παραμένει ανοικτό, αφού δεν υπήρξε συγκέντρωση και ανάλυση των ισχυουσών διατάξεων, που σχετίζονται με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, ούτε προσαρμοσμένη ρύθμιση με σαφείς διατάξεις⁵². Αντίθετα, ο νόμος στο μεγαλύτερο μέρος του αποτελεί αυτούσια μεταφορά των άρθρων της Οδηγίας, χωρίς την πρόβλεψη προσαρμογής της ορολογίας στο εθνικό δίκαιο⁵³ και εφαρμοστικών διατάξεων των ρυθμίσεών της.

Το ποινικό δικονομικό δίκαιο χαρακτηρίζεται από αυστηρή νομοτυπικότητα και λόγω της επαπειλούμενης ποινικής κύρωσης απαιτεί σαφείς διατάξεις ομοιόμορφης εφαρμογής του γνωστές εκ των προτέρων στους πολίτες. Για τον λόγο αυτό και σε αντίθεση με τον Κανονισμό, που οργανώνει ένα γενικό πλαίσιο και αναθέτει στον ιδιώτη υπεύθυνο επεξεργασίας να προσδιορίσει βάσει των ιδιαίτερων αναγκών της επιχείρησης και της αξιολόγησης του κινδύνου τα αναγκαία τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προστασίας των προσωπικών δικαιωμάτων⁵⁴, ο εφαρμοστικός νόμος της Οδηγίας δεν μπορεί να οριοθετεί απλώς την ποιότητα των μέτρων και να επαφίεται στον εκάστοτε υπεύθυνο επεξεργασίας να τα προσδιορίσει ειδικότερα σύμφωνα με τα υποκειμενικά του κριτήρια⁵⁵.

⁴⁸ Κατά την ημερομηνία δημοσίευσής του δεν είχε ψηφιστεί ο Ν. 4624/2019

⁴⁹ Η Ισπανία καταδικάστηκε τελικώς, βλ. ΔΕΕ C658/2019

⁵⁰ βλ. Ενδεικτικά γνωμοδότηση ΑΠΔΠΧ 1/2020, Κανέλλος Λ, The GDPR Handbook, σελ. 276 επ, Γριβκοκωστόπουλος Ι, οπ

⁵¹ βλ. https://www.homodigitalis.gr/wp-content/uploads/2019/11/Complaint-Form-for-breach-of-EU-law_24October2019.pdf

⁵² όπως θα έπρεπε σύμφωνα με το άρθρο 58 του Ν. 4622/2019

⁵³ βλ. κατωτέρω §2.6

⁵⁴ Μήτρου Λ, οπ, σελ. 94

⁵⁵ βλ. κατωτέρω §4.2

Έτσι δεν είναι νοητό να λαμβάνει άλλα μέτρα ασφαλείας ο ανακριτής στη Ρόδο, άλλα ο εισαγγελέας στη Λάρισα και άλλα ο πταισματοδίκης στην Ξάνθη. Η επιλογή του νομοθέτη να μην νομοθετήσει και απλώς να μεταφέρει τις διατυπώσεις του ενωσιακού νομοθέτη δημιουργεί ζήτημα συνολικής νομιμότητας της διαδικασίας, αφού το διακύβευμα δεν είναι η επιβολή κύρωσης από την Εποπτική Αρχή, αλλά η ακυρότητα της σχετικής διαδικαστικής πράξης⁵⁶.

1.3.2. Ο ΚΠΔ

Στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας δεν υπάρχουν διατάξεις ρύθμισης της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων. Οι βασικές αρχές του ποινικού δικονομικού δικαίου ανατρέχουν στο συνταγματικό δίκαιο και δημιουργούν ένα πλέγμα προστασίας του συνόλου των ατομικών δικαιωμάτων. Οι σχετικά νεότερες ρυθμίσεις (ηλεκτρονική επιτήρηση, ανάλυση DNA, προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων) έχουν δομηθεί λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις στο ενωσιακό δίκαιο, αλλά ακόμα παραμένουν αρρυθμιστα μια σειρά ζητήματα, που προκύπτουν από τις απαιτήσεις της Οδηγίας, όπως είναι η σαφής κατανομή των ρόλων του υπεύθυνου επεξεργασίας και του εκτελούντος την επεξεργασία, η ρύθμιση των υποχρεώσεών τους, αλλά κυρίως η εξειδίκευση των δικαιωμάτων του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων και ιδιαίτερα των τρίτων προσώπων, που δεν έχουν την ιδιότητα του διάδικου, ο τρόπος άσκησης τους και η πρόβλεψη ενδίκων βοηθημάτων και μέσων, παρά το γεγονός ότι από την ψήφιση του νέου ΚΠΔ έχουν ψηφιστεί δεκαπέντε νόμοι⁵⁷, που επέφεραν διακόσιες πενήντα οκτώ αλλαγές σε άρθρα του ΚΠΔ.

Σε κάθε περίπτωση τα όργανα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης οφείλουν να ερμηνεύουν τις εθνικές διατάξεις σύμφωνα με το ενωσιακό δίκαιο και υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν εθνικές διατάξεις του ποινικού και ποινικού δικονομικού δικαίου, όταν αυτές εμποδίζουν την εκπλήρωση υποχρεώσεων, που απορρέουν από το ευρωπαϊκό δίκαιο⁵⁸.

⁵⁶ βλ. κατωτέρω §6.5

⁵⁷ την ΠΙΝΠ της 27.06.2019, Ν. 4623/2019, Ν. 4637/2019, Ν. 4640/2019, Ν. 4689/2019, Ν. 4745/2020, Ν. 4800/21, Ν. 4871/2021, Ν. 4937/2022, Ν. 4938/2022, Ν. 4947/2022, Ν. 4995/2022, Ν. 5003/2022, Ν. 5023/2023 και Ν. 5023/2023.

⁵⁸ ΔΕΕ C105/2014, Αντωνίου Θ, Οι αποφάσεις Taricco I και Taricco II, η υπεροχή του ενωσιακού δικαίου και η υπεροχή της εφαρμογής του, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2019.369, Μπίλης Ε, σχόλιο στην απόφαση Taricco and others, ΠοινΧρ 2016.476, Peers S., The Italian Job: the CJEU strengthens criminal law protection of the EU's finances, <http://eulawanalysis.blogspot.com/2015/09/the-italian-job-cjeu-strengthens.html>

1.4. Το αντικείμενο της μελέτης

Η αλληλένδετη σχέση της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων και της ποινικής διαδικασίας γεννά πολλά νομικά ζητήματα λόγω της σύγκρουσης της ποινικής αξίωσης του κράτους με τα θεμελιώδη δικαιώματα των υπό διερεύνηση ή υπό κατηγορία προσώπων. Από την τέλεση του εγκλήματος, τη συλλογή των αποδεικτικών στοιχείων, τη διαδικασία στο ακροατήριο με τη λήψη απόφασης και την επιβολή κυρώσεων μέχρι την έκτιση της ποινής κάθε στάδιο αναδεικνύει ρυθμιστικές προκλήσεις και νέες ερμηνευτικές προσεγγίσεις, που δεν μπορούν να καλυφθούν επαρκώς σε μία διπλωματική μελέτη λόγω των εγγενών περιορισμών της.

Η εργασία θα εστιάσει στην αντιμετώπιση της προστασίας από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων στο κρισιμότερο για τη συλλογή των προσωπικών δεδομένων στάδιο της ποινικής διαδικασίας, που ορίζεται χρονικά με αφετηρία τη διάπραξη ενός ποινικού αδικήματος και λήξη την απευθείας παραπομπή στο ακροατήριο ή την αρχειοθέτηση της υπόθεσης ή το πέρας της ανάκρισης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι βασικοί ορισμοί του Ν. 4624/2019, που είναι αναγκαίοι για την εισαγωγή στην προβληματική της εργασίας, δηλαδή τι θεωρείται προσωπικό δεδομένο, ποιες πράξεις συνιστούν την έννοια της επεξεργασίας, πώς ορίζεται το σύστημα αρχειοθέτησης, πώς προσδιορίζεται ο υπεύθυνος επεξεργασίας και η αρμόδια αρχή και τέλος ποιο περιεχόμενο έχουν οι όροι διερεύνηση, ανίχνευση και δίωξη των ποινικών αδικημάτων, που συνιστούν το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα εξεταστούν οι προϋποθέσεις, που θέτει ο νόμος, για τη νόμιμη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, δηλαδή ποιες είναι οι αρχές, που διέπουν την επεξεργασία, ποια είναι η νόμιμη βάση για την επεξεργασία στον Ν. 4624/2019 και πώς οριοθετεί το Δικαστήριο την παράνομη επεξεργασία.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναπτυχθούν τα δικαιώματα, που παρέχει το ενωσιακό και το εθνικό δίκαιο στο υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων, και οι υποχρεώσεις του υπευθύνου επεξεργασίας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα αναλυθεί η ανακριτική διαδικασία, δηλαδή το σύνολο της ποινικής διαδικασίας, θα προσδιοριστεί η ιδιότητα των αρμόδιων οργάνων σύμφωνα με την ποινική δικονομία και το δίκαιο προσωπικών δεδομένων και θα εξεταστούν οι τρόποι επεξεργασίας και ειδικότερα της συλλογής των προσωπικών δεδομένων κατά τη διενέργεια των ανακριτικών πράξεων.

Στο έκτο κεφάλαιο θα διερευνηθεί η επιλογή του εθνικού νομοθέτη να ορίσει ως τρόπο άσκησης των δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων τις υφιστάμενες δικονομικές διατάξεις, το εύρος των τελευταίων ιδίως στην περίπτωση, που το υποκείμενο των δεδομένων είναι τρίτο προς τη διενεργούμενη ποινική διαδικασία, και τις δικονομικές κυρώσεις, που προβλέπονται για την παράνομη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων και την παραβίαση των δικαιωμάτων των υποκειμένων τους.

Τέλος θα παρατεθούν τα συμπεράσματα της εργασίας με την αξιολόγηση των επί μέρους ερευνητικών προσεγγίσεων και θα αναδειχθούν νέα ζητήματα προς μελλοντική επιστημονική διερεύνηση.

2. Βασικοί Ορισμοί

Για την προσέγγιση στην προβληματική της παρούσας εργασίας κομβικό ρόλο έχουν οι ορισμοί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, της επεξεργασίας και του συστήματος αρχειοθέτησης, που προβλέπονται στο άρθρο 44 του Ν. 4624/2019, και της διερεύνησης, ανίχνευσης και δίωξης ποινικών αδικημάτων, που αποτελεί το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4624/2019 σύμφωνα με το άρθρο 43 αυτού και του άρθρου 1 της Οδηγίας.

2.1. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα

2.1.1. Ο γενικός ορισμός

Ως δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα νοείται κάθε πληροφορία, που αφορά ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο⁵⁹.

Ο ιδιαίτερα ευρύς ορισμός⁶⁰ περιλαμβάνει κάθε είδους πληροφορία σχετικά με ένα φυσικό πρόσωπο⁶¹, και μεταφέρει αυτολεξεί τον ορισμό του άρθρου 3 της Οδηγίας, η οποία με τη σειρά της επαναλαμβάνει τον σχετικό ορισμό αρχικά της Οδηγίας 95/46 και στη συνέχεια του ΓΚΠΔ.

Ως προσωπικά δεν νοούνται μόνο τα δεδομένα, που αρχικώς συλλέγονται, αλλά και οι πληροφορίες, που προκύπτουν από την επεξεργασία⁶² άλλων δεδομένων· μπορεί να

⁵⁹ Το φυσικό αυτό πρόσωπο είναι το υποκείμενο των δεδομένων

⁶⁰ Ιγγλεζάκης Ι, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων, 3η έκδοση, Εκδόσεις interactive Learning, σελ. 48

⁶¹ ΟΕ29, Γνώμη 4/2007, σελ. 4

⁶² ΔΕΕ C487/21, σκ. 26

έχουν οποιαδήποτε μορφή, καθαρά υλική⁶³ ή ηλεκτρονική⁶⁴ και διατηρούν πάντοτε τον χαρακτήρα τους ως τέτοιων ασχέτως αν απολαμβάνουν ποινικής ή μη προστασίας⁶⁵.

2.1.2. Τα γενετικά δεδομένα

Ως γενετικά δεδομένα νοούνται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία αφορούν τα γενετικά χαρακτηριστικά φυσικού προσώπου, που κληρονομήθηκαν ή αποκτήθηκαν, όπως προκύπτουν, ιδίως, από την ανάλυση βιολογικού δείγματός του και τα οποία παρέχουν μοναδικές πληροφορίες σχετικά με τη φυσιολογία ή την υγεία του⁶⁶.

2.1.3. Τα βιομετρικά δεδομένα

Ως βιομετρικά δεδομένα νοούνται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία προκύπτουν από ειδική τεχνική επεξεργασία συνδεδεμένη με φυσικά, βιολογικά ή συμπεριφορικά χαρακτηριστικά φυσικού προσώπου, και τα οποία επιτρέπουν ή επιβεβαιώνουν την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση του, όπως εικόνες του προσώπου ή τα δακτυλοσκοπικά δεδομένα⁶⁷.

2.1.4. Τα δεδομένα υγείας

Ως δεδομένα υγείας νοούνται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία σχετίζονται με τη σωματική ή ψυχική υγεία ενός φυσικού προσώπου, περιλαμβανομένης της παροχής υπηρεσιών υγειονομικής φροντίδας, και τα οποία αποκαλύπτουν πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση της υγείας του.

⁶³ ΔΕΕ C104/10, σκ. 22 και 54-56

⁶⁴ ΔΕΕ C345/17, σκ. 31-32

⁶⁵ Πρβλ, όμως, τη νομολογία του Αρείου Πάγου κατά την εξέταση του ποινικού αδικήματος του άρθρου 22 Ν. 2472/1997, σύμφωνα με την οποία δεν θεωρούνται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα οι πληροφορίες, των οποίων κάνει κάποιος χρήση και οι οποίες περιήλθαν σε γνώση του, χωρίς να ερευνήσει αυτός κάποιο αρχείο ή χωρίς να του τις έχει μεταδώσει τρίτος, που επενέβη (ΑΠ 1567/2010, ΑΠ 1187/2009, ΑΠ 2079/2007), και την απόφαση ΜΠρΠειρ 1015/2023, που επικαλούμενη την ΤρΕφΑθ 175/2014 έκρινε ότι οι πληροφορίες, που αναρτώνται από το υποκείμενο των δεδομένων σε δημόσια πρόσβαση στο διαδίκτυο, δεν συνιστούν προσωπικά δεδομένα.

⁶⁶ Για ανάλυση και νομολογιακή αντιμετώπιση των βιομετρικών και γενετικών δεδομένων βλ. Βασιλοπούλου Ε, Βιομετρικά και γενετικά δεδομένα, σε Μενουδάκος/Κότσαλης, ΓΚΠΔ, σελ. 95

⁶⁷ ΟΕ29 Γνώμη 3/2012 σχετικά με τις εξελίξεις στις βιομετρικές τεχνολογίες, Λαζαράκος Γ, Βιομετρία: Προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσω της επεξεργασίας ευαίσθητων (σωματικών) πληροφοριών, ΠοινΔικ 2001.1165

2.1.5. Ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο

Υποκείμενο των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορούν να είναι μόνο ζώντα⁶⁸ φυσικά πρόσωπα. Από το πεδίο εφαρμογής εξαιρούνται τα νομικά πρόσωπα⁶⁹, οι ανώνυμες ως προς το υποκείμενο των δεδομένων πληροφορίες ή τα ανωνυμοποιημένα δεδομένα⁷⁰.

Άμεση ταυτοποίηση προσφέρει καταρχάς το ονοματεπώνυμο· είναι, όμως, αναγκαία και η παράθεση και άλλων στοιχείων, ώστε να μην υπάρχει σύγχυση ανάμεσα σε φυσικά πρόσωπα με το ίδιο ονοματεπώνυμο⁷¹.

Ταυτοποιήσιμο είναι το φυσικό πρόσωπο, του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί έμμεσα, ιδίως μέσω αναφοράς σε αναγνωριστικό στοιχείο ταυτότητας, όπως σε όνομα, σε αριθμό ταυτότητας, σε δεδομένα θέσης, σε επιγραμμικό αναγνωριστικό ταυτότητας⁷² ή σε έναν ή περισσότερους παράγοντες, που προσιδιάζουν στη σωματική, φυσιολογική, γενετική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική ταυτότητά του. Στην περίπτωση αυτή έχει σημασία η δυνατότητα ταυτοποίησης και όχι το αν τελικά ταυτοποιήθηκε το υποκείμενο των δεδομένων.

Η ταυτοποίηση μπορεί να προκύψει με συνδυασμό προσωπικών δεδομένων⁷³, που βρίσκονται διαθέσιμα σε περισσότερους από έναν υπεύθυνους επεξεργασίας⁷⁴, ή να προκύπτει από τη μοναδικότητα των περιστάσεων⁷⁵.

2.1.6. Παραδείγματα προσωπικών δεδομένων

Προσωπικά δεδομένα συνιστούν ενδεικτικά:

(α) τα στοιχεία αναγνώρισης (όνομα, επώνυμο, φύλο, ημερομηνία γέννησης, υπηκοότητα και η γλώσσα ενός ατόμου⁷⁶, διεύθυνση κατοικίας⁷⁷, πληροφορίες που αφορούν τα ταξιδιωτικά έγγραφα⁷⁸, αριθμός και τα υπόλοιπα στοιχεία του δελτίου

⁶⁸ ΑΠΔΠΧ 38/2010

⁶⁹ Εξαίρεση αποτελούν οι αποβιώσαντες και τα νομικά πρόσωπα, εκτός αν η επωνυμία προσδιορίζει ένα ή περισσότερα φυσικά πρόσωπα, ΔΕΕ C92/93/09, σκ. 53 ΔΕΕ C419/14, σκ. 79

⁷⁰ Αιτσκ 21 Οδηγίας

⁷¹ ΟΕ 29, Γνώμη 4/2007, σελ. 13

⁷² Με τον όρο επιγραμμικό αναγνωριστικό ταυτότητας αποδόθηκε ο όρος online identifier.

⁷³ ΔΕΕ C92/09, σκ. 56, 60

⁷⁴ ΔΕΕ C582/14, C434/16, σκ. 31

⁷⁵ ΑΠ 947/2022, που έκρινε ότι το υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων μπορεί να ταυτοποιηθεί στην περίπτωση ανάρτησης χειρουργού, όπου αναφερόταν το είδος της επέμβασης, η ηλικία της ασθενούς, η ημερομηνία και ο τόπος της επέμβασης, όταν την ημέρα εκείνη είχε πραγματοποιηθεί μόνο μία επέμβαση.

⁷⁶ ΔΕΕ C141/12, σκ. 38

⁷⁷ ΑΠΔΠΧ 12/2009, 15/2009, 48/2008, Γνωμ 71/2002

⁷⁸ ΔΕΕ Γνωμ 1/15, σκ. 31, 93, 155 και 161

ταυτότητας⁷⁹, αριθμός φορολογικού μητρώου, ηλικία, πατρώνυμο, μητρώνυμο, αριθμός μητρώου κοινωνικής ασφάλισης),

(β) τα προσωπικά χαρακτηριστικά (φωνή, δακτυλικά αποτυπώματα, εικόνα του προσώπου⁸⁰ και της ίριδας του ματιού⁸¹, πληροφορίες που αφορούν ταξίδια, πληροφορίες που αφορούν διατροφικές συνήθειες⁸², πληροφορίες που αφορούν τον τρόπο ζωής, πληροφορίες που αφορούν τα προσωπικά ενδιαφέροντα και τις αγορές⁸³, ο γραφικός χαρακτήρας, η γεωμετρία του προσώπου, η βιομετρική ταυτότητα, η υπογραφή, οι καταγεγραμμένες συνομιλίες με υπαλλήλους Τράπεζας⁸⁴, τα αναφερόμενα σε προσωπικά δεδομένα αρχεία ήχου και εικόνας),

(γ) πληροφορίες, που αφορούν την οικογενειακή ζωή (οικογενειακή κατάσταση, όνομα συζύγου και τέκνων, υιοθεσία),

(δ) πληροφορίες, που αφορούν την εκπαίδευση (γραπτά δοκίμια των συμμετεχόντων στις πανελλαδικές εξετάσεις και στις εξετάσεις του ΑΣΕΠ⁸⁵, επίπεδο μόρφωσης),

(ε) πληροφορίες, που αφορούν την οικονομική κατάσταση (φορολογικά δεδομένα⁸⁶, πληροφορίες που αφορούν κατασχέσεις της περιουσίας⁸⁷, πληροφορίες που αφορούν τραπεζικούς λογαριασμούς⁸⁸, ο αριθμός τραπεζικού λογαριασμού⁸⁹, ο αριθμός πιστωτικής κάρτας),

(στ) πληροφορίες, που αφορούν την εργασία (γραπτές απαντήσεις σε επαγγελματική εξέταση⁹⁰, πληροφορίες που αφορούν συμμετοχή σε εμπορικές εταιρείες⁹¹, πληροφορίες που αφορούν την επαγγελματική δραστηριότητα ανεξαρτήτως αν το υποκείμενο έχει την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου⁹², πληροφορίες που αφορούν τη

⁷⁹ ΑΠΔΠΧ 510/2000

⁸⁰ ΑΠ 254/2021

⁸¹ ΔΕΕ C291/12, σκ. 49-53, C70/18, σκ. 55

⁸² ΔΕΕ Γνωμ 1/15, σκ. 30, 93, 126-128

⁸³ ΔΕΕ C210/16, σκ. 36-38

⁸⁴ ΜΠοΧίου 245/2022

⁸⁵ ΑΠΔΠΧ 14/2009, 38/2007, 66/2006, 13/2005 και 16/2008, 40/2006 αντίστοιχα

⁸⁶ ΔΕΕ C73/16, σκ. 41, C496/17, σκ. 56

⁸⁷ ΔΕΕ C131/12, σκ. 98-99

⁸⁸ ΔΕΕ C580/13, σκ. 30 και 40

⁸⁹ ΑΠΔΠΧ 13/2009

⁹⁰ ΔΕΕ C434/16, σκ. 40-41 και 62

⁹¹ ΔΕΕ C398/15, σκ. 30, 34, 40 και 60

⁹² ΔΕΕ C345/17, σκ. 41 και 44-46, C210/16, σκ. 36-38

σταδιοδρομία⁹³, η διεύθυνση εργασίας, το επάγγελμα, η εργασιακή κατάσταση, οι πειθαρχικές διώξεις και κυρώσεις) και

(ζ) τα δεδομένα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (δεδομένα θέσης, δεδομένα κίνησης, IP Address, γεωγραφική θέση, τηλεφωνικός αριθμός⁹⁴ και τα λοιπά στοιχεία επικοινωνίας⁹⁵, περιεχόμενο και τα δεδομένα κινήσεως οποιασδήποτε τηλεφωνικής ή διαδικτυακής του επικοινωνίας⁹⁶, δεδομένα γεωεντοπισμού, ηλεκτρονικά ίχνη, διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, συνθηματικά πρόσβασης, κοινωνικά δίκτυα)⁹⁷.

2.2. Η επεξεργασία των δεδομένων

Ως επεξεργασία νοείται κάθε πράξη ή σειρά πράξεων, που πραγματοποιείται με ή χωρίς τη χρήση αυτοματοποιημένων μέσων σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή σε σύνολα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διάρθρωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η μεταβολή, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η κοινολόγηση με διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, ο περιορισμός, η διαγραφή ή η καταστροφή.

Ο ευρύτετος και εν μέρει αόριστος⁹⁸ ορισμός της κομβικής έννοιας της επεξεργασίας περιλαμβάνει έναν μη περιοριστικό κατάλογο πράξεων, που συνιστούν συνειδητή επέμβαση⁹⁹ επί δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή επί συνόλων δεδομένων προσωπικού δεδομένων¹⁰⁰ και συμπεριλαμβάνει (α) κατά πλάσμα δικαίου¹⁰¹ το εννοιολογικά πρωθύστερο των πράξεων επεξεργασίας στάδιο της συλλογής τους και (β) τη χρήση των δεδομένων, που καλύπτει το σύνολο των πράξεων επεξεργασίας. Οι έννοιες αυτές (συλλογή, επεξεργασία και χρήση) είναι διακριτές στο κείμενο του άρθρου 9Α του Συντάγματος¹⁰².

⁹³ ΔΕΕ Τ314/13, σκ. 53-54

⁹⁴ ΑΠΔΠΧ 15/2009

⁹⁵ ΔΕΕ C293/12, σκ. 16, 34, 36, ΓνωμΔΕΕ 1/15, σκ. 30, 93

⁹⁶ ΔΕΕ C293/12, σκ. 39-40 και 53-60, Τ462/17, σκ. 193-203 και 244

⁹⁷ βλ. παραπομπές στη νομολογία της ΑΠΔΠΧ σε Μεταξάκης Ε, Ο ορισμός των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ΠειρΝομ 2014.8

⁹⁸ Αρμαμέντος Π/Σωτηρόπουλος Β, Προσωπικά Δεδομένα. Ερμηνεία κατ' άρθρο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2008, σελ. 48

⁹⁹ Αρμαμέντος Π/Σωτηρόπουλος Β, οπ, σελ. 47

¹⁰⁰ αιτσκ 34 Οδηγίας

¹⁰¹ Αρμαμέντος Π/Σωτηρόπουλος Β, οπ, σελ. 49

¹⁰² Για τον σχετικό προβληματισμό, που έχει θεωρητική μόνο αξία, βλ. Αρμαμέντος Π/Σωτηρόπουλος Β, οπ, σελ. 58 επ. με τις σχετικές παραπομπές, Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε, Η αυθαίρετη φωτογράφιση προσώπων και η προστασία του από την ειδική νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα, Αρμεν 2005.314, υποσημ. 7: «Παρατηρείται ότι στο άρθρο 9Α του Συντ. η συλλογή και η χρήση προστατεύονται αυτοτελώς θεωρούμενες η πρώτη ως προαπαιτούμενη και η δεύτερη ως επακόλουθη ενέργεια σε σχέση με την επίσης προστατευόμενη επεξεργασία».

2.2.1. Η εν όλω ή εν μέρει αυτοματοποιημένη επεξεργασία

Ως αυτοματοποιημένη νοείται κάθε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με τη χρήση κατά βάση ψηφιακών συστημάτων ή συστημάτων βιντεοεπιτήρησης, δηλαδή συστημάτων, που έχουν τη δυνατότητα να επεξεργάζονται με αυτοματοποιημένο τρόπο τα προσωπικά δεδομένα¹⁰³.

Ως εν μέρει αυτοματοποιημένη επεξεργασία, καθώς δεν υπάρχει σχετικός ορισμός, θα πρέπει να νοηθεί η συλλογή, που γίνεται χειρόγραφα, με σκοπό στη συνέχεια με τη χρήση συστημάτων, που έχουν τη δυνατότητα αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, να καταχωρηθούν σε ηλεκτρονικό σύστημα αρχειοθέτησης¹⁰⁴.

2.2.2. Η μη αυτοματοποιημένη διαδικασία

Στη μη αυτοματοποιημένη διαδικασία απουσιάζει πλήρως η χρήση ψηφιακών συστημάτων. Η επεξεργασία των δεδομένων πραγματοποιείται με σημαντικά βραδύτερο τρόπο αποκλειστικά από ανθρώπους, γεγονός που αμβλύνει τους κινδύνους για τα θεμελιώδη δικαιώματα και για τον λόγο αυτό εξαιρείται καταρχάς από την εφαρμογή των εγγυητικών διατάξεων του Κανονισμού. Η ένταξη της μη αυτοματοποιημένης επεξεργασίας στο ρυθμιστικό πεδίο του Κανονισμού και της Οδηγίας προϋποθέτει την ύπαρξη συστήματος αρχειοθέτησης¹⁰⁵ και την εισαγωγή ή την πρόθεση εισαγωγής των προσωπικών δεδομένων στο σύστημα αυτό¹⁰⁶.

2.2.3. Η ειδικότερη πράξη της συσχέτισης ή του συνδυασμού

Η συγκεκριμένη μορφή επεξεργασίας αναφέρεται στη με οποιοδήποτε τρόπο, αυτοματοποιημένο ή μη¹⁰⁷, συμπαράταξη περισσότερων προσωπικών δεδομένων και τη σύνδεση τους με σκοπό την εξαγωγή «πορισματικού δεδομένου»¹⁰⁸ και έχει ως αποτέλεσμα είτε να τροποποιηθούν είτε να ενημερωθούν τα αρχικά προσωπικά δεδομένα¹⁰⁹.

2.3. Το σύστημα αρχειοθέτησης

Ως σύστημα αρχειοθέτησης νοείται κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που είναι προσβάσιμα με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια, είτε

¹⁰³ Γγλεζάκης Ι, οπ, σελ. 34

¹⁰⁴ Γγλεζάκης Ι, οπ, σελ. 35

¹⁰⁵ βλ. κατωτέρω §2.3

¹⁰⁶ Γγλεζάκης Ι, οπ, σελ. 35

¹⁰⁷ Τουντόπουλος Β, Η διασύνδεση αρχείων στον Ν. 2472/1997, ΝοΒ 2001.1249

¹⁰⁸ Αρμαμέντος Π/Σωτηρόπουλος Β, οπ, σελ. 63

¹⁰⁹ Αρμαμέντος Π/Σωτηρόπουλος Β, οπ, σελ. 64

το σύνολο αυτό είναι συγκεντρωμένο είτε αποκεντρωμένο είτε κατανεμημένο σε λειτουργική ή γεωγραφική βάση.

Τα κριτήρια δεν προσδιορίζονται από τον νόμο, αλλά αρκεί η ύπαρξη τουλάχιστον ενός κριτηρίου, που καθιστά δυνατή την πρόσβαση στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα¹¹⁰, όπως είναι η ημερομηνία και ο αριθμός φύλλου μίας εφημερίδας¹¹¹ (χωρίς να είναι αναγκαίο να περιλαμβάνεται το αρχείο σε ηλεκτρονικό σύστημα επεξεργασίας δεδομένων¹¹²), το όνομα και η διεύθυνση του υποκειμένου, ο χρόνος εισαγωγής του δεδομένου στο σύστημα αρχειοθέτησης ή ο χρόνος τελευταίας τροποποίησης των δεδομένων¹¹³.

Η ΑΠΔΠΧ 147/2001 είχε ως αποτέλεσμα να διαμορφωθεί η διάκριση από πλευράς των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών ότι ο φάκελος της δικογραφίας, που εκκρεμεί στην ποινική διαδικασία, δεν αποτελεί αρχείο¹¹⁴, ενώ αντιθέτως ο φάκελος της δικογραφίας, που έχει τεθεί στο αρχείο ή έχει περατωθεί αμετάκλητα, αποτελεί αρχείο¹¹⁵.

2.4. Η αρμόδια αρχή

Ως αρμόδια αρχή νοείται κάθε δημόσια αρχή αρμόδια για την πρόληψη, τη διερεύνηση, την ανίχνευση ή τη δίωξη ποινικών αδικημάτων ή την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων, περιλαμβανομένων της προστασίας από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας και της αποτροπής τους, αλλά και κάθε άλλος, δημόσιος ή ιδιωτικός, οργανισμός ή φορέας¹¹⁶, στον οποίο ανατίθεται ρόλος δημόσιας αρχής και η εκτέλεση δημοσίων εξουσιών για ανωτέρω σκοπούς¹¹⁷.

¹¹⁰ ΔΕΕ C25/17, προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα, σκ. 55

¹¹¹ ΑΠ 10/2011

¹¹² ΔΕΕ C434/16, προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα, σκ. 49

¹¹³ Γανιάρης Ν, Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, σε Στ. Παύλου - Θ. Σάμιο (επ), Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, έκτη έκδοση, ΠΝ Σάκκουλας, 2020, σελ. 20

¹¹⁴ ΑΠ 2053/2010, ΣυμβΠΙΛΑΘ 2942/2003, ΠοινΧρ 2003.1010, Πεπόνης Γ, Η de lege lata αρχή της μυστικότητας της προδικασίας και η έκνομη πραγματικότητα, ΠοινΧρ 2010.712

¹¹⁵ ΑΠ 79/2020, ΔιατΕισΠρΑθ 1500/2021, ΠοινΔικ 2022.1120, ΣυμβΠΙΛΘεσσ 1247/2011, ΠοινΧρ 2013.383, ΓνωμΕισΑΠ 10/2021

¹¹⁶ Τέτοιοι είναι οι φορείς προβλέπονται στο άρθρο 51 Ν. 4139/2013 περί εξαρτησιογόνων ουσιών, δηλαδή (1) Οργανισμός Κατά των Ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ), (2) Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ), (3) Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αθηνών (ΨΝΑ), (4) Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης (ΨΝΘ), (5) Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατούμενων Ελεώνα Θηβών, (6) Γενικό Νοσοκομείο Ιωαννίνων Γ. Χατζηκόστα (ΓΝΙ) και (7) Γενικό Νοσοκομείο Κέρκυρας «Αγία Ειρήνη» (ΓΝΚ).

¹¹⁷ Σύμφωνα με την αιτσκ 11 Οδηγίας στις εν λόγω αρμόδιες αρχές θα πρέπει να περιλαμβάνονται όχι μόνο δημόσιες αρχές, όπως οι δικαστικές αρχές, η αστυνομία ή άλλες αρχές επιβολής του νόμου, αλλά και οποιοσδήποτε άλλος φορέας ή οποιαδήποτε οντότητα στα οποία δίκαιο του κράτους μέλους αναθέτει την άσκηση δημόσιας αρχής και την άσκηση δημοσίων εξουσιών για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας.

2.5. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας

Ως υπεύθυνος επεξεργασίας νοείται η αρμόδια αρχή η οποία, μόνη ή από κοινού με άλλους, καθορίζει τους σκοπούς και τον τρόπο της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί να αναθέτει την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σε εκτελούντες την επεξεργασία σύμφωνα με το άρθρο 60 Ν. 4624/2019, που έχει ενσωματώσει τα άρθρα 22 και 23 της Οδηγίας.

2.6. Διερεύνηση, ανίχνευση και δίωξη ποινικών αδικημάτων

Η μετάφραση των νομικών κειμένων στην ελληνική γλώσσα δημιουργεί συχνά προβλήματα ορολογίας, τα οποία μεταφέρονται στο εθνικό δίκαιο αυτούσια είτε ως αναγκαστική επιλογή στην περίπτωση των Κανονισμών είτε ως εύκολη λύση στην περίπτωση των Οδηγιών.

Ο Ν. 4624/2019 μετέφερε αυτούσια στο εθνικό δίκαιο την έννοια της διερεύνησης, ανίχνευσης και δίωξης ποινικών αδικημάτων, χωρίς να ορίζει το περιεχόμενο κάθε μίας έννοιας. Το ζήτημα δεν είναι τυπικό· αντιθέτως οι ανωτέρω έννοιες οριοθετούν διαφορετικά στάδια κατά την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων και κατά συνέπεια καλύπτονται από διακριτές προϋποθέσεις νομιμότητας της επεξεργασίας αυτής¹¹⁸.

Ο ενωσιακός νομοθέτης ακολουθεί γλωσσικά το μοντέλο των περισσότερων κρατών, σύμφωνα με το οποίο την ανακριτική συλλογή δεδομένων πραγματοποιεί η αστυνομία, ενώ ο εισαγγελέας είναι το όργανο, που αποφασίζει για την παραπομπή σε δίκη¹¹⁹, και συνεπώς με τον όρο «διερεύνηση» και «ανίχνευση» πρέπει να νοηθεί το στάδιο της προδικασίας, ενώ με τον όρο «δίωξη» δεν νοείται η κίνηση της ποινικής δίωξης, αλλά η αμετάκλητη παραπομπή στο ακροατήριο με την επίδοση κλητήριου θεσπίσματος ή την επίδοση κλήσης, που αναφέρεται σε αμετάκλητο παραπεμπτικό βούλευμα (320 ΚΠΔ).

3. Προϋποθέσεις νομιμότητας της επεξεργασίας

Οι διατάξεις του Χάρτη και του Συντάγματος υποδεικνύουν ότι κατά κανόνα η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων είναι απαγορευμένη¹²⁰ και ως εξαίρεση μόνο

¹¹⁸ ΔΕΕ C180/21, σκ. 54

¹¹⁹ Η νομοπαρασκευαστική επιτροπή του νέου ΚΠΔ ασχολήθηκε με το ζήτημα της κατάργησης της κύριας ανάκρισης χωρίς, τελικώς, να την υιοθετήσει, βλ. αιτιολογική έκθεση Ν. 4620/2019, σελ. 71-72

¹²⁰ Χριστοδούλου Κ, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, 2η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 67

επιτρέπεται με αναγκαία προϋπόθεση τη θέσπιση βάσεων νομιμότητας¹²¹ και την τήρηση των αρχών επεξεργασίας, που ορίζει ο νόμος¹²².

3.1. Οι αρχές της επεξεργασίας

Οι αρχές της νόμιμης επεξεργασίας αναφέρονται στο άρθρο 45 Ν. 4624/2019 με τίτλο «Γενικές Αρχές», που ενσωματώνει το άρθρο 4 της Οδηγίας και ουσιαστικά επαναλαμβάνει τις αρχές του άρθρου 5 ΓΚΠΔ χωρίς, όμως, την αρχή της διαφάνειας¹²³, ενώ σχετικά με την αρχή της ελαχιστοποίησης η διατύπωση «να περιορίζεται στο ελάχιστο απαραίτητο» έχει δώσει τη θέση της στη διατύπωση «να μην είναι υπερβολική»¹²⁴.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του νόμου τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να:

(α) υποβάλλονται σε σύννομη και δίκαιη επεξεργασία. Στο πλαίσιο αυτό και επειδή η αρχή της θεμιτής επεξεργασίας απορρέει από το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, σύμφωνα με το άρθρο 47 του Χάρτη και το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, θα πρέπει να γνωστοποιούνται οι κίνδυνοι, οι κανόνες, οι εγγυήσεις, τα δικαιώματα και ο τρόπος άσκησης τους¹²⁵ κατά την επεξεργασία τους και τη διαβίβασή τους για την άσκηση ποινικής δίωξης¹²⁶ ή παραπομπής στο ακροατήριο. Η υποχρέωση αυτή ατονεί στο στάδιο της συλλογής των προσωπικών δεδομένων κατά τη διάρκεια ειδικών ανακριτικών πράξεων¹²⁷, ώστε να μην διακινδυνεύεται ο σκοπός της έρευνας, με την προϋπόθεση να προβλέπεται ο περιορισμός αυτός από το νόμο, να συνιστά απαραίτητο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία¹²⁸ και να συνεκτιμούνται τα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων¹²⁹.

¹²¹ ΔΕΕ C520/18, σκ. 208

¹²² Η Μήτρου Λ, *οπ*, χαρακτηρίζει τις αρχές ως «κομβικό στοιχείο, αν όχι σκληρό πυρήνα, της προστασίας προσωπικών δικαιωμάτων», σελ. 57

¹²³ Ιγγλεζάκης Ι, *Δίκαιο Πληροφορικής, Δ' έκδοση, Εκδόσεις Σάκουλα, 2020, σελ. 371*

¹²⁴ Ο Κανέλλος Λ, *οπ*, σελ. 279, θεωρεί ότι δεν ισχύει στην ποινική δίκη η αρχή της ελαχιστοποίησης και αναφέρει σχετικά ότι «Εν προκειμένω, κάθε πληροφορία, από όπου και αν προέρχεται, δεν είναι ασήμαντη ούτε περιττή, αφού μπορεί να αξιοποιηθεί και να αποβεί χρήσιμη για τη σύλληψη ενός υπόπτου, ενός επικίνδυνου κακοποιού ή ενός δραπέτη των φυλακών»

¹²⁵ αιτσκ 26 Οδηγίας

¹²⁶ Τσόγκας Λ, Ψηφιακή εποχή και Δικαιοσύνη. Σύγχρονες μορφές εγκληματικότητας - διεθνής συνεργασία - σύγχρονα μέσα. Εισήγηση στο επιμορφωτικό σεμινάριο της ΕΣΔΙ, Σύγχρονες προκλήσεις και προβληματισμοί, https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2021/tsogas_2021.pdf

¹²⁷ το ΕΔΔΑ στην υπόθεση Zakharov v. Russia έκρινε ότι οι αρχές του κράτους μέλους δεν έχουν υποχρέωση ενημέρωσης του υπόπτου, αφού έτσι τούτος θα προσάρμοζε τη συμπεριφορά του ανάλογα.

¹²⁸ Πάγια νομολογία ΕΔΔΑ στο άρθρο 8 ΕΣΔΑ

¹²⁹ αιτσκ 26 Οδηγίας

(β) συλλέγονται για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και δεν υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά τρόπο ασύμβατο προς τους σκοπούς αυτούς. Οι σκοποί αυτοί πρέπει να καθορίζονται πριν από τη συλλογή των δεδομένων¹³⁰ ή την κάθε φορά ειδικότερη πράξη επεξεργασίας και τα προσωπικά δεδομένα δεν μπορούν να υποβάλλονται σε επεξεργασία με τρόπο ασύμβατο προς τους σκοπούς αυτούς.

(γ) είναι κατάλληλα, συναφή και όχι υπερβολικά σε σχέση με τους σκοπούς, για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία. Στο πλαίσιο αυτό δεν θα πρέπει να συλλέγονται και πολύ περισσότερο να γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας προσωπικά δεδομένα, που δεν είναι χρήσιμα για τη διακρίβωση του εγκλήματος, δηλαδή άσχετα ή περισσότερα από όσα χρειάζεται¹³¹.

(δ) είναι ακριβή και, όταν απαιτείται, επικαιροποιούνται με τη λήψη όλων των εύλογων μέτρων, που διασφαλίζουν τη χωρίς καθυστέρηση διαγραφή ή διόρθωση ανακριβών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, λαμβανομένων υπόψη των σκοπών της επεξεργασίας. Ειδικότερα στις μαρτυρικές καταθέσεις περιλαμβάνονται αναφορές, που βασίζονται στην υποκειμενική αντίληψη του μάρτυρα και δεν είναι πάντα αντικειμενικά επαληθεύσιμες. Στην περίπτωση αυτή η αρχή της ακρίβειας δεν αφορά την ορθότητα του περιεχομένου της κατάθεσης, αλλά το γεγονός ότι η συγκεκριμένη αναφορά σε προσωπικό δεδομένο έγινε με τη συγκεκριμένη λεκτική απόδοση¹³². Τα μη ακριβή, μη πλήρη ή μη επικαιροποιημένα δεδομένα δεν πρέπει να διατίθενται, ούτε να διαβιβάζονται¹³³ πριν τη θεραπεία των ανωτέρω ελλείψεων με την προσθήκη των απαραίτητων πληροφοριών¹³⁴.

(ε) διατηρούνται σε μορφή, η οποία επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων των δεδομένων για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο από αυτό, που είναι αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών, για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία. Τα δεδομένα υποβάλλονται σε επεξεργασία μόνο κατά το διάστημα, που εξυπηρετούν τον σκοπό συλλογής τους, και πρέπει να διαγράφονται σύμφωνα με τις προθεσμίες, που τάσσονται για την επανεξέταση ή/και τη διαγραφή τους¹³⁵, εκτός αν προβλέπεται από τον νόμο περαιτέρω επεξεργασία, που είναι συναφής με τον αρχικό σκοπό της

¹³⁰ αιτσκ 26 Οδηγίας

¹³¹ ΔΕΕ C205/21 σκ. 122

¹³² αιτσκ 30 Οδηγίας

¹³³ Τσόλιας Γ, Οδηγία 2016/680, <https://www.dpa.gr/sites/default/files/2020-06/ΤΣΟΛΙΑΣ.PDF>

¹³⁴ αιτσκ 32 Οδηγίας

¹³⁵ αιτσκ 26 Οδηγίας

επεξεργασίας¹³⁶, ενώ μπορεί να διατηρηθούν τα δεδομένα με μορφή, που δεν επιτρέπει τη δυνατότητα ταυτοποίησης των υποκειμένων.

(στ) υποβάλλονται σε επεξεργασία, κατά τρόπο που να εγγυάται τη δέουσα ασφάλειά τους, μεταξύ άλλων την προστασία από μη εγκεκριμένη ή παράνομη επεξεργασία ή τυχαία απώλεια, καταστροφή ή φθορά, με χρήση κατάλληλων τεχνικών ή οργανωτικών μέτρων.

Η επεξεργασία πρέπει να γίνεται με τη λήψη μέτρων, όπως είναι η αποτροπή της μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης, λαμβανομένων υπόψη του επιπέδου της διαθέσιμης τεχνολογίας, του κόστους εφαρμογής σε σχέση με τους κινδύνους και τη φύση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που πρέπει να προστατευτούν.

3.2. Η αρχή της λογοδοσίας

Στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 45 Ν. 4624/2019 αποτυπώνεται η αρχή της λογοδοσίας. Σύμφωνα με αυτή ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει την ευθύνη για την τήρηση των αρχών επεξεργασίας και φέρει το βάρος απόδειξης ότι η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων συμμορφώνεται προς τις αρχές αυτές¹³⁷.

Κατ' εφαρμογή της αρχής της λογοδοσίας, που αποτελεί εγγυητικό μηχανισμό τήρησης του ενωσιακού δικαίου προστασίας προσωπικών δεδομένων¹³⁸, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να βεβαιώνεται σε προγενέστερο της επεξεργασίας στάδιο για τον σύννομο χαρακτήρα της¹³⁹, επιλέγοντας την κατάλληλη νομική βάση, ενώ σε περίπτωση αμφιβολίας, και επειδή δεν είναι επιτρεπτή και δεύτερη νομική βάση (ή επικουρική)¹⁴⁰, οφείλει να απέχει από αυτή.

3.3. Η νόμιμη βάση της επεξεργασίας

Το άρθρο 45Α Ν. 4624/2019 με τον τίτλο «νομιμότητα της επεξεργασίας», το οποίο ενσωματώνει το άρθρο 8 της Οδηγίας, παρέχει το γενικό πλαίσιο, που πρέπει να διέπει κάθε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, ώστε να είναι σύννομη.

Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να συλλέγονται για καθορισμένους, ρητούς και νόμιμους σκοπούς εντός του πεδίου εφαρμογής του Ν. 4624/2019, δεν πρέπει να υποβάλλονται σε επεξεργασία για σκοπούς μη συμβατούς με

¹³⁶ αιτσκ 29 Οδηγίας

¹³⁷ ΔΕΕ C60/22, σκ. 53, C175/20, σκ. 77, 78, 81

¹³⁸ Μήτρου Λ, σπ, σελ. 91

¹³⁹ ΔΕΕ C60/2022, σκ. 54

¹⁴⁰ ΑΠΔΠΧ 26/2019

τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων¹⁴¹.

3.3.1. Η διερεύνηση, ανίχνευση και δίωξη ποινικών αδικημάτων

Το άρθρο 43 Ν. 4624/2019 παρέχει τη νομική βάση για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της διερεύνησης, ανίχνευσης και της δίωξης ποινικών αδικημάτων, δηλαδή για το σύνολο των πράξεων επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων στην ποινική διαδικασία¹⁴².

3.3.2. Η επεξεργασία των ειδικών κατηγοριών

Το άρθρο 46, που ενσωματώνει το άρθρο 10 της Οδηγίας, παρέχει τη νομική βάση για την επεξεργασία των ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, δηλαδή των προσωπικών δεδομένων, που αποκαλύπτουν άμεσα ή έμμεσα¹⁴³ τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, καθώς και για την επεξεργασία γενετικών δεδομένων και βιομετρικών δεδομένων για την αποκλειστική ταυτοποίηση ενός φυσικού προσώπου ή δεδομένων, που αφορούν την υγεία ή τη σεξουαλική ζωή ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό¹⁴⁴.

Η επεξεργασία επιτρέπεται μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαία για την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 43 και υπό την προϋπόθεση είτε να προβλέπεται η συγκεκριμένη επεξεργασία στο εθνικό ή το ενωσιακό δίκαιο και να επιβάλλεται για την προστασία των ζωτικών συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων ή άλλου φυσικού προσώπου, είτε τα δεδομένα να έχουν έχουν προδήλως δημοσιοποιηθεί από το υποκείμενο των δεδομένων¹⁴⁵. Η αυξημένη προστασία των δεδομένων των ειδικών κατηγοριών προκύπτει από την εκ μέρους του ενωσιακού

¹⁴¹ Αιτσκ 29 Οδηγίας

¹⁴² βλ. ανωτέρω §2.6

¹⁴³ ΔΕΕ C184/20

¹⁴⁴ ΔΕΕ ΓνωμΔΕΕ 1/15, σκ. 164-167, C136/17, σκ. 39-44. 72-73 και 79, αιτσκ. 51 και άρθρα 9§1, 10 Κανονισμού, αιτσκ. 29, άρθρα 10§1, 11 Κανονισμού 2018/1725

¹⁴⁵ Η ΟΕ29, Γνώμη σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την επιβολή του νόμου, θεωρεί ότι η διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι το υποκείμενο των δεδομένων γνώριζε ότι τα αντίστοιχα δεδομένα θα δημοσιοποιηθούν, ήτοι στο ευρύ κοινό, μεταξύ άλλων και στις αρχές, ενώ σε περίπτωση αμφιβολίας, η διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά.

νομοθέτη του «ιδιαιτέρα ευαίσθητου χαρακτήρα τους»¹⁴⁶. Αναγκαία συνθήκη για την επεξεργασία είναι η διασφάλιση της προστασίας του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων¹⁴⁷.

Το Δικαστήριο ασχολήθηκε ειδικά με την έννοια της φράσης «μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαία» κρίνοντας ότι η απαίτηση της απόλυτης αναγκαιότητας συνιστά συγχρόνως και ειδική εφαρμογή της αρχής της ελαχιστοποίησης των δεδομένων¹⁴⁸. Αναγκαία μπορεί να θεωρηθεί η επεξεργασία σε περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων και συνεπώς η αναγκαιότητα αυτή πρέπει να εκτιμάται κατά τρόπο «ιδιαιτέρως αυστηρό»¹⁴⁹ με τήρηση των αρχών επεξεργασίας¹⁵⁰ και σύμφωνα με τους σκοπούς συλλογής των δεδομένων¹⁵¹.

Ειδικότερα για τα βιομετρικά και γενετικά δεδομένα έκρινε ότι η επεξεργασία τους επιτρέπεται, αν προβλέπεται σαφής και ακριβής νομική βάση στο εθνικό δίκαιο¹⁵², όπως προκύπτει από τη συνδυαστική ερμηνεία του άρθρου 10 της Οδηγίας και του άρθρου 52 του Χάρτη, και με την προϋπόθεση ότι ο επιδιωκόμενος σκοπός δεν μπορεί να επιτευχθεί κατά εξίσου αποτελεσματικό τρόπο με άλλα μέσα¹⁵³.

3.3.3. Η επεξεργασία για άλλους σκοπούς

Το άρθρο 47 με τον τίτλο «Επεξεργασία για άλλους σκοπούς», που ενσωματώνει τα άρθρα 4 και 9§1 της Οδηγίας, αποτελεί τη νομική βάση για την περαιτέρω επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων για σκοπούς, που είναι διαφορετικοί από εκείνους για τους οποίους έχουν συλλεγεί αρχικά τα δεδομένα¹⁵⁴, η οποία επιτρέπεται εάν ο άλλος σκοπός

¹⁴⁶ C136/17, σκ. 44, ΓνωμΔΕΕ 1/15, σκ. 164-167

¹⁴⁷ Ενδεικτικά το άρθρο 46§2 αναφέρει (α) ειδικές προδιαγραφές και απαιτήσεις για την ασφάλεια και για τον έλεγχο επεξεργασίας, (β) συγκεκριμένες και σύντομες προθεσμίες εντός των οποίων επανεξετάζεται και τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα της περαιτέρω τήρησης των εν λόγω δεδομένων, (γ) μέτρα για την ευαισθητοποίηση των προσώπων που συμμετέχουν στην επεξεργασία των δεδομένων, (δ) περιορισμοί στην πρόσβαση στα εν λόγω δεδομένα εντός της αρμόδιας αρχής, (ε) τήρηση και επεξεργασία των ειδικών κατηγοριών δεδομένων κατά τρόπο διακριτό από την επεξεργασία άλλων κατηγοριών δεδομένων, (στ) ψευδωνυμοποίηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που ανήκουν στις ειδικές κατηγορίες, εφόσον αυτό δεν παρεμποδίζει την επίτευξη του σκοπού της επεξεργασίας, (ζ) κρυπτογράφηση των δεδομένων, (η) ειδικές διαδικαστικές ρυθμίσεις που διασφαλίζουν τη νόμιμη επεξεργασία και την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων σε περίπτωση διαβίβασης ή επεξεργασίας των δεδομένων αυτών για άλλους σκοπούς.

¹⁴⁸ ΔΕΕ C205/21, σκ. 122

¹⁴⁹ ΔΕΕ C205/21, σκ. 118

¹⁵⁰ ΔΕΕ C205/21, σκ. 121

¹⁵¹ ΔΕΕ C205/21, σκ. 122

¹⁵² ΔΕΕ C205/21, σκ. 76

¹⁵³ ΔΕΕ C205/21, σκ. 126 με αναφορά στην απόφαση C184/20 σκ. 85

¹⁵⁴ Τσόλιας Γ, ΑΠΔΠΧ, οπ, ο οποίος κάνει λόγο για «αρχή περαιτέρω χρήσης»

είναι ένας από τους σκοπούς, που αναφέρονται στο άρθρο 43, ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι εξουσιοδοτημένος από τον νόμο να επεξεργάζεται δεδομένα για τον σκοπό αυτόν και η επεξεργασία, που διενεργείται, είναι απαραίτητη και ανάλογη προς τον σκοπό αυτόν.

Το Δικαστήριο¹⁵⁵ θεωρεί ότι καθένας από τους σκοπούς του άρθρου 43 είναι ειδικός και διακριτός¹⁵⁶ έναντι των άλλων και διακρίνει το στάδιο της διερεύνησης και της ανίχνευσης ποινικού αδικήματος, στο οποίο συλλέγεται κάθε στοιχείο, το οποίο ενδέχεται να είναι κρίσιμο για τον προσδιορισμό των πραγματικών περιστατικών, που στοιχειοθετούν το ερευνώμενο ποινικό αδίκημα και δεν έχουν αποδειχθεί ακόμα, και το στάδιο της δίωξης, στο οποίο τα δεδομένα αυτά σκοπούν να αποδείξουν τον αρκούντως πειστικό χαρακτήρα των πραγματικών περιστατικών, που καταλογίζονται στους κατηγορουμένους, καθώς και την ακρίβεια του ποινικού χαρακτηρισμού των περιστατικών αυτών, ώστε να μπορέσει το αρμόδιο δικαστήριο να αποφανθεί¹⁵⁷.

Σύμφωνα με το Δικαστήριο τα δεδομένα, που είναι απαραίτητα για τους σκοπούς της «διερεύνησης» και της «ανίχνευσης» ποινικού αδικήματος, δεν θα είναι πάντοτε απαραίτητα για τους σκοπούς της «δίωξης»¹⁵⁸, αλλά περαιτέρω τα στοιχεία, που έχουν συλλεγεί κατά το στάδιο της «διερεύνησης» και της «ανίχνευσης» από την αστυνομία μπορούν να τύχουν επεξεργασίας από τον εισαγγελέα για την «δίωξη», καθώς και οι δύο σκοποί καλύπτονται από το άρθρο 1§1 της Οδηγίας¹⁵⁹.

3.3.4. Αρχαιοθέτηση, έρευνα και στατιστική ανάλυση

Το άρθρο 48 με τον τίτλο «επεξεργασία για σκοπούς αρχαιοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον ή σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή στατιστικούς σκοπούς», που ενσωματώνει το άρθρο 4 της Οδηγίας, αποτελεί τη νομική βάση για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, που έχουν συλλεγεί στο πλαίσιο του άρθρου 43, για σκοπούς αρχαιοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον ή σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή στατιστικούς σκοπούς, με την τήρηση των αναγκαίων διασφαλίσεων για τα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων, όπως είναι ενδεικτικά η ανωνυμοποίηση των δεδομένων, η λήψη μέτρων για την αποτροπή μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης τρίτων ή η επεξεργασία τους με χωροταξικό και οργανωτικό διαχωρισμό από άλλα εξειδικευμένα καθήκοντα.

¹⁵⁵ ΔΕΕ C180/21, σκ. 44

¹⁵⁶ ΔΕΕ C180/21, σκ. 56

¹⁵⁷ ΔΕΕ C180/21, σκ. 53

¹⁵⁸ ΔΕΕ C180/21, σκ. 54

¹⁵⁹ για την έννοια της διερεύνησης, της ανίχνευσης και της δίωξης βλ. ανωτέρω §2.6

3.3.5. Η συγκατάθεση

Στο άρθρο 49 με τον τίτλο «συγκατάθεση του υποκειμένου» αναφέρεται ότι, όταν η επεξεργασία βασίζεται στη συγκατάθεση ή αφορά μέτρα, που δικαιούται να ζητήσει το ίδιο το υποκείμενο, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξει ότι το υποκείμενο των δεδομένων συγκατατέθηκε για την επεξεργασία των δεδομένων του ή αιτήθηκε μέτρα, που συνεπάγονται τέτοια επεξεργασία, αφού πρώτα έχει ενημερωθεί σχετικά με τον σκοπό της επεξεργασίας, το είδος των δεδομένων, που υπόκεινται σε επεξεργασία, και ιδίως στην περίπτωση, που η επεξεργασία αφορά ειδικές κατηγορίες δεδομένων, τον υπεύθυνο επεξεργασίας, την προβλεπόμενη διάρκεια αυτής και τους συνήθεις αποδέκτες των δεδομένων. Το υποκείμενο των δεδομένων ενημερώνεται, επίσης, για τις κατά νόμο συνέπειες της συγκατάθεσης ή της μη παροχής της, καθώς και για το δικαίωμα ανάκλησης αυτής.

Η συγκατάθεση πρέπει είναι δήλωση σαφής, συγκεκριμένη, έγγραφη και απαλλαγμένη ελαττωμάτων βούλησης, με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων δηλώνει ότι συμφωνεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, που το αφορούν, και θεωρείται έγκυρη μόνο όταν βασίζεται στην ελεύθερη απόφαση του υποκειμένου. Το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να ανακαλέσει τη συγκατάθεσή του, αλλά η ανάκληση αυτή δεν θίγει τη νομιμότητα της επεξεργασίας.

Η διάταξη αυτή, παρά τη διορθωτική παρέμβαση του εθνικού νομοθέτη με τον Ν. 5002/2022, συνεχίζει να δημιουργεί την αίσθηση ότι η συγκατάθεση του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων αποτελεί νομική βάση για την εφαρμογή της Οδηγίας. Η αιτιολογική έκθεση του νόμου αναφέρει ότι «Με την προτεινόμενη ρύθμιση ορίζονται οι προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες μπορεί να λάβει χώρα στο πλαίσιο του Κεφαλαίου Δ' του ν. 4624/2019 επεξεργασία προσωπικών δεδομένων επί τη βάσει της συγκατάθεσης του υποκειμένου, λαμβανομένου υπόψη ότι η έννοια της συγκατάθεσης του άρθρου 49 του ν. 4624/2019 (Α' 137), δεν εναρμονίζεται προς τη διατύπωση και τις εγγυήσεις της συγκατάθεσης όπως εννοιολογείται στον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων [άρθρο 4 περ. 11 και άρθρο 7]». Το πρόβλημα επιτείνεται και από την επιλογή του νομοθέτη

να απαλείψει από το άρθρο 44 τον ορισμό της συγκατάθεσης, που υπήρχε στο κείμενο του Ν. 4624/2019¹⁶⁰.

Στον χώρο του ποινικού δικαίου είναι προφανές ότι λόγω της ανισότητας ανάμεσα στα όργανα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και τους υπόπτους/κατηγορούμενους δεν μπορεί να νοηθεί σε καμία περίπτωση ότι το υποκείμενο των δεδομένων δίνει ελεύθερα τη συγκατάθεσή του σε ενέργειες, που θίγουν τα θεμελιώδη δικαιώματά του. Ο ίδιος ο νόμος αποκλείει τη βασική συνέπεια της ανάκλησης της συγκατάθεσης, δηλαδή την μη νόμιμη επεξεργασία των δεδομένων, που έχουν συλλεγεί υπό τη συγκεκριμένη νομική βάση, ορίζοντας ότι δεν θίγεται η νομιμότητα της επεξεργασίας¹⁶¹.

Στις περιπτώσεις, που φαίνεται ότι χωρεί η συγκατάθεση του υποκειμένου, δηλαδή στην εξέταση DNA (201 ΚΠΔ), περιορισμό με συσκευή επιτήρησης (105§3 ΠΚ, 110Α ΠΚ, 282, 284, 285 ΚΠΔ), και την εισαγωγή σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης¹⁶², στην πραγματικότητα δεν υπάρχει συγκατάθεση¹⁶³, αλλά πρόκειται για αίτηση εκ μέρους του υποκειμένου των δεδομένων, που αποτελεί «πρόσθετη εγγύηση»¹⁶⁴ σύμφωνα με τις προϋποθέσεις, που ορίζονται ρητά σε διατάξεις του ΚΠΔ ή του ειδικού ποινικού νόμου, που το προβλέπει. Η μη συγκατάθεση στη λήψη του DNA δεν έχει νομική συνέπεια¹⁶⁵, ενώ η μη συγκατάθεση στην περίπτωση της ηλεκτρονικής επιτήρησης έχει ως συνέπεια να μην διαταχθεί η έκτιση της ποινής κατ' οίκον, ή αντί για τον συγκεκριμένο περιοριστικό όρο να εκδοθεί ένταλμα προσωρινής κράτησης (286 ΚΠΔ).

3.3.6. Η εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας

Το άρθρο 50 με τίτλο «Επεξεργασία υπό την εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας», που ενσωματώνει το άρθρο 23 της Οδηγίας, ορίζει ότι «κάθε πρόσωπο, που ενεργεί υπό την εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία, ο οποίος έχει πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, επεξεργάζεται

¹⁶⁰ Σύμφωνα με την καταργηθείσα περίπτωση του 44§1 (ιζ) ως συγκατάθεση νοείται η κάθε οικειοθελής, για τις ανάγκες της συγκεκριμένης περίπτωσης, αδιαμφισβήτητη και μετά από ενημέρωση του υποκειμένου σαφής ένδειξη της επιθυμίας του με την οποία εκδηλώνει με δήλωση ή σαφή θετική ενέργεια ότι συμφωνεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν

¹⁶¹ Το Δικαστήριο C136/17, σκ. 62 υπενθύμισε ότι το άρθρο 17§1(β) ΓΚΠΔ περιλαμβάνει την ανάκληση της συγκατάθεσης μεταξύ των λόγων, που θεμελιώνουν το δικαίωμα στη λήθη

¹⁶² άρθρο 31 Ν. 4631/2013

¹⁶³ Κανέλλος Λ, οπ, σελ. 289

¹⁶⁴ Κανέλλος Λ, οπ, σελ.291, αιτσκ35 Οδηγίας, ΟΕ29, Γνώμη σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680, ?????

¹⁶⁵ βλ. κατωτέρω §5.3.3

τα δεδομένα αυτά σύμφωνα με τις οδηγίες του υπεύθυνου επεξεργασίας, εκτός αν ο νόμος ορίζει άλλως».

Στο άρθρο έχει παρεισφρήσει συντακτικό λάθος κατά τη μεταφορά της διάταξης της Οδηγίας· η πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα αναφέρεται στα πρόσωπα, που ενεργούν υπό την εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος αυτή, και όχι στους τελευταίους, αφού αυτονόητα έχουν πρόσβαση στα δεδομένα. Το περιεχόμενο της επιφύλαξης υπέρ του νόμου, που προβλέπεται και στην Οδηγία, δεν διευκρινίζεται στον νόμο ούτε στην αιτιολογική έκθεση. Η Οδηγία ορίζει ότι ο εκτελών την επεξεργασία και κάθε πρόσωπο, που ενεργεί υπό την εποπτεία του (και τελικώς υπό την εποπτεία του υπευθύνου επεξεργασίας), επεξεργάζονται τα προσωπικά δεδομένα μόνο κατόπιν εντολής του υπεύθυνου επεξεργασίας. Ο νομοθέτης αντικατέστησε το «κατόπιν εντολής», το οποίο ενσωμάτωσε στο άρθρο 51, με το «σύμφωνα με τις οδηγίες», που προφανώς αναφέρεται στη λειτουργική σχέση του εισαγγελέα ή του ανακριτή με τους ανακριτικούς υπαλλήλους¹⁶⁶. Η επιφύλαξη υπέρ του νόμου θα μπορούσε να αναφέρεται στην ελευθερία των πραγματογνωμόνων να εκφράζουν το πορισματικό τους συμπέρασμα στα ερωτήματα, που τους τίθενται (195§1 ΚΠΔ), χωρίς να λαμβάνουν οδηγίες σχετικά με την επιστημονική μέθοδο, που πρέπει να ακολουθήσουν.

3.3.7. Η εμπιστευτικότητα

Το άρθρο 51 με τον τίτλο «εμπιστευτικότητα» ορίζει ότι όλα τα πρόσωπα, που απασχολούνται στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, τα επεξεργάζονται μετά από άδεια και υποχρεούνται κατά την ανάληψη των καθηκόντων τους στη διατήρηση της εμπιστευτικότητας, την οποία οφείλουν να τηρούν και μετά τη λήξη της απασχόλησής τους. Το άρθρο περιλαμβάνει την πρόβλεψη του άρθρου 23 της Οδηγίας σχετικά με την «κατόπιν εντολής» επεξεργασία χρησιμοποιώντας, όμως, μη ορθώς, την έννοια «μετά από άδεια», η οποία δεν ταυτίζεται κατά περιεχόμενο με την εντολή¹⁶⁷, αλλά ουσιαστικά «ενσωματώνει» την αιτιολογική σκέψη 28 της Οδηγίας σύμφωνα με την οποία «για να τηρείται η ασφάλεια σε σχέση με την επεξεργασία και να αποτρέπεται η επεξεργασία κατά παράβαση της παρούσας οδηγίας, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται το ενδεδειγμένο επίπεδο ασφάλειας και εμπιστευτικότητας, μεταξύ άλλων με την αποτροπή της μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή τη χρήση τους και στον εξοπλισμό που χρησιμοποιείται για την επεξεργασία, λαμβανομένων υπόψη του

¹⁶⁶ βλ. κατωτέρω §5.2.3

¹⁶⁷ Κανέλλος Λ, οπ, σελ. 286

επιπέδου της διαθέσιμης τεχνολογίας, του κόστους εφαρμογής σε σχέση με τους κινδύνους και τη φύση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που πρέπει να προστατευτούν».

3.4. Το δικαίωμα σε μη αποκλειστικά αυτοματοποιημένη ατομική λήψη απόφασης

Το άρθρο 52 με τον τίτλο «αυτοματοποιημένη ατομική λήψη αποφάσεων», που ενσωματώνει το άρθρο 11 της Οδηγίας, προβλέπει ως γενικό κανόνα την απαγόρευση λήψης απόφασης, που βασίζεται αποκλειστικά σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία¹⁶⁸, περιλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ, η οποία παράγει δυσμενή έννομα αποτελέσματα για το υποκείμενο των δεδομένων ή το επηρεάζει σημαντικά.

Από τη διατύπωση προκύπτει ότι είναι επιτρεπτή η αυτοματοποιημένη επεξεργασία, αλλά μόνο με τη συμμετοχή ανθρώπινου παράγοντα.

Η ίδια διάταξη, όμως, προβλέπει εξαίρεση από τον κανόνα, αν αυτό προβλέπεται ρητά από διάταξη νόμου ή το δίκαιο της Ένωσης, που πρέπει, όμως, «να ορίζει τις κατάλληλες εγγυήσεις για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων και να περιλαμβάνει τουλάχιστον ρυθμίσεις που κατοχυρώνουν την ειδική και εύληπτη ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων, το δικαίωμα εξασφάλισης ανθρώπινης παρέμβασης εκ μέρους του υπευθύνου επεξεργασίας και το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να διατυπώσει τις απόψεις του, να απαιτήσει αιτιολόγηση της απόφασης που ελήφθη κατόπιν της εν λόγω αξιολόγησης και να αμφισβητήσει ή να ζητήσει επανεξέταση της απόφασης».

Το άρθρο προβλέπει ότι δεν είναι επιτρεπτή η λήψη απόφασης, όταν βασίζεται σε επεξεργασία των ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων, εκτός αν αυτή προβλέπεται ρητά από διάταξη νόμου ή από το δίκαιο της Ένωσης και «υφίστανται κατάλληλα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων, των ελευθεριών και των έννομων συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων, στα οποία συμπεριλαμβάνονται οι διασφαλίσεις, που ορίζονται στην παρ. 2 του άρθρου 46», δηλαδή ενδεικτικά (α) ειδικές προδιαγραφές και απαιτήσεις για την ασφάλεια και για τον έλεγχο επεξεργασίας, (β) συγκεκριμένες και σύντομες προθεσμίες επανεξέτασης και τεκμηρίωσης της αναγκαιότητας της περαιτέρω τήρησης, γ) μέτρα ευαισθητοποίησης των προσώπων, που συμμετέχουν στην επεξεργασία των δεδομένων, (δ) περιορισμοί πρόσβασης στα δεδομένα εντός της αρμόδιας αρχής, (ε) τήρηση και επεξεργασία των ειδικών κατηγοριών δεδομένων κατά τρόπο διακριτό από την επεξεργασία άλλων κατηγοριών δεδομένων, (στ) ψευδωνυμοποίηση, εφόσον αυτό δεν

¹⁶⁸ Ο Κανέλλος Λ, οπ, σελ. 293 παραθέτει ως παράδειγμα αυτοματοποιημένου εργαλείου τη στατιστική αλγοριθμική κατάταξη πολιτών συγκεκριμένης εθνοτικής καταγωγής, κοινωνικής τάξης και επαγγελματικής κατηγορίας στην κατηγορία των υπόπτων τέλεσης αδικήματος

παρεμποδίζει την επίτευξη του σκοπού της επεξεργασίας, (ζ) κρυπτογράφηση των δεδομένων, (η) ειδικές διαδικαστικές ρυθμίσεις που διασφαλίζουν τη νόμιμη επεξεργασία και την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων σε περίπτωση διαβίβασης ή επεξεργασίας των δεδομένων αυτών για άλλους σκοπούς.

Σε κάθε, όμως, περίπτωση δεν επιτρέπεται η κατάρτιση προφίλ, που βασίζεται στην επεξεργασία των ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων και έχει ως αποτέλεσμα διακρίσεις σε βάρος ατόμων σύμφωνα με το άρθρο 21 και 52 του Χάρτη¹⁶⁹.

Το συγκεκριμένο άρθρο λόγω της αυξημένης σημασίας, που έχει για τα θεμελιώδη δικαιώματα, αν και αφορά δικαίωμα του υποκειμένου, περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο για τις αρχές της επεξεργασίας και εντάσσεται στις αναγκαίες προϋποθέσεις νομιμότητας.

4. Δικαιώματα και υποχρεώσεις στον Ν. 4624/2019

Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ρυθμίζονται στα άρθρα 53-59 του κεφαλαίου ΙΙΙ του Ν. 4624/2019. Τα δικαιώματα αυτά είναι το δικαίωμα ενημέρωσης, το δικαίωμα πρόσβασης, το δικαίωμα διόρθωσης, διαγραφής και περιορισμού, ενώ σε αυτά θα πρέπει να περιληφθεί και το δικαίωμα σε μη αυτοματοποιημένη ατομική λήψη αποφάσεων, που προβλέπεται στο άρθρο 52.

Στο άρθρο 53 με τον τίτλο «γενικές πληροφορίες σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων», που ενσωματώνει τα άρθρα 12 και 13 της Οδηγίας, προβλέπεται ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να παρέχει γενικές και ευχερώς προσβάσιμες στο κοινό πληροφορίες σε απλή και κατανοητή γλώσσα και μέσω του διαδικτυακού τόπου της αρμόδιας αρχής αναφορικά με (α) τους σκοπούς της επεξεργασίας, (β) το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας πρόσβαση, διόρθωση, διαγραφή ή περιορισμό της επεξεργασίας, (γ) την ταυτότητα και τα στοιχεία επικοινωνίας του υπεύθυνου επεξεργασίας και του υπεύθυνου προστασίας δεδομένων, (δ) το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας στην Αρχή και (ε) τα στοιχεία επικοινωνίας της Αρχής.

Τα δικαιώματα είναι δεκτικά περιορισμών¹⁷⁰ σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο με τη μορφή μέτρων, που καθυστερούν, περιορίζουν ή παραλείπουν την ενημέρωση των υποκειμένων των προσωπικών δεδομένων ή περιορίζουν μερικώς ή ολικώς την πρόσβασή του στα δεδομένα, που το αφορούν¹⁷¹. Τα μέτρα αυτά πρέπει να πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 52 ΧΘΔΕΕ και του άρθρου 8 ΕΣΔΑ, όπως αυτά ερμηνεύονται από το Δικαστήριο

¹⁶⁹ Αιτσκ 38 Οδηγίας

¹⁷⁰ Άρθρα 13§3, 15§3, 16§4 Οδηγίας

¹⁷¹ Γγλεζάκης Ι, Δίκαιο Πληροφορικής, οπ, σελ. 373

και το ΕΔΔΑ¹⁷², δηλαδή να είναι αναγκαία και αναλογικά σε μια δημοκρατική κοινωνία, ενώ ο υπεύθυνος επεξεργασίας, που προβαίνει κάθε φορά στην απαραίτητη στάθμιση, πρέπει να συνεκτιμά τα θεμελιώδη δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων σε σχέση με τον σκοπό της επεξεργασίας¹⁷³. Η άρνηση πρόσβασης ή ο περιορισμός της πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένος και να γνωστοποιείται εγγράφως στο υποκείμενο των δεδομένων¹⁷⁴.

Όπως προκύπτει από την ανάγνωση των σχετικών άρθρων, η περιγραφή των δικαιωμάτων του υποκειμένου είναι σε αρκετά σημεία αόριστη («να ενημερώνεται τουλάχιστον», «όταν είναι απαραίτητο», «η παροχή πληροφοριών απαιτεί δυσανάλογη προσπάθεια»), δεν εξειδικεύονται τα «κατάλληλα μέσα» ούτε ορίζονται τα «σχετικά κριτήρια», ενώ η ευρύτητα των λόγων περιορισμού («μπορεί να καθυστερήσει, να περιορίσει ή να παραλείψει την ενημέρωση ... εάν το συμφέρον για την αποφυγή αυτών των απειλών υπερισχύει έναντι του συμφέροντος του υποκειμένου», «δεν ικανοποιεί το δικαίωμα πρόσβασης ... η παροχή πληροφοριών απαιτεί δυσανάλογη προσπάθεια», «Η ανωτέρω υποχρέωση γνωστοποίησης του υπεύθυνου επεξεργασίας δεν ισχύει όταν η παροχή των εν λόγω πληροφοριών συνεπάγεται», «Η ανωτέρω γνωστοποίηση περιλαμβάνει ... εκτός εάν η ανωτέρω αιτιολόγηση θα έβλαπτε τον επιδιωκόμενο σκοπό») καθιστά πρακτικά ανεφάρμοστη την πρόσβαση του υποκειμένου στα προσωπικά του δεδομένα ακόμα και με αναιτιολόγητη απόφαση του υπεύθυνου επεξεργασίας με προφανή κίνδυνο ακόμα και για τον πυρήνα του δικαιώματος του άρθρου 8 ΧΘΔΕΕ.

4.1. Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων

4.1.1. Το δικαίωμα ενημέρωσης

Το άρθρο 54 με τον τίτλο «δικαίωμα ενημέρωσης του υποκειμένου», που ενσωματώνει το άρθρο 13 της Οδηγίας, προβλέπει ότι σε ειδικές περιπτώσεις και ιδίως όταν η συλλογή των δεδομένων του υποκειμένου πραγματοποιήθηκε υπό συνθήκες μυστικότητας, και προκειμένου να καταστεί δυνατή η άσκηση των δικαιωμάτων του, το υποκείμενο θα πρέπει, επιπλέον των πληροφοριών του άρθρου 53, τουλάχιστον να ενημερώνεται για τη νομική βάση της επεξεργασίας, την περίοδο για την οποία θα αποθηκευτούν τα προσωπικά δεδομένα, τους αποδέκτες των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, εάν υπάρχουν, και, όταν είναι απαραίτητο, να του παρέχονται επιπλέον πληροφορίες, ιδίως όταν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα συλλέχθηκαν εν αγνοία του.

¹⁷² αιτσκ 46 Οδηγίας

¹⁷³ αιτσκ 44 Οδηγίας

¹⁷⁴ αιτσκ 45 Οδηγίας

Στις περιπτώσεις αυτές ο υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί να καθυστερήσει, να περιορίσει ή να παραλείψει την ενημέρωση του υποκειμένου εφόσον αυτό είναι αναγκαίο (α) για την εκτέλεση των καθηκόντων των αρμοδίων αρχών, όπως αυτά περιγράφονται στο άρθρο 43 ... ή (γ) για την προστασία των έννομων συμφερόντων τρίτων, τα οποία θα απειλούνταν διαφορετικά, εάν το συμφέρον για την αποφυγή αυτών των απειλών υπερισχύει έναντι του συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων να τύχει ενημέρωσης.

4.1.2. Το δικαίωμα πρόσβασης

Το άρθρο 55 με τίτλο «δικαίωμα πρόσβασης», που ενσωματώνει τα άρθρα 14 και 15 της Οδηγίας, προβλέπει ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας ενημερώνει, το υποκείμενο των δεδομένων για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που το αφορούν, μετά από αίτησή του, και ειδικότερα για τα δεδομένα, που υποβάλλονται σε επεξεργασία, και τις κατηγορίες, στις οποίες ανήκουν, τις διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την προέλευση των δεδομένων, τους σκοπούς και τη νομική βάση της επεξεργασίας, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών, στους οποίους κοινοποιήθηκαν τα δεδομένα, ιδίως τους αποδέκτες σε τρίτες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς, την περίοδο για την οποία θα αποθηκευτούν τα δεδομένα, τη δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος διόρθωσης, διαγραφής, περιορισμού της επεξεργασίας των δεδομένων και υποβολής καταγγελίας στην Αρχή και τα στοιχεία επικοινωνίας της Αρχής.

Το δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων κατοχυρώνεται στο άρθρο 8§2 ΧΘΔΕΕ, το οποίο εγγυάται το δικαίωμα του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα προσωπικά δεδομένα, να γνωρίζει τους σκοπούς και τους τρόπους επεξεργασίας τους και να επιτυγχάνει τη διόρθωση τους¹⁷⁵. Από τη διατύπωση του άρθρου 8§2 προκύπτει ότι το δικαίωμα του υποκειμένου αφορά όλα τα συλλεγμένα προσωπικά δεδομένα ανεξαρτήτως της νομικής βάσης συλλογής τους, προβάλλεται εναντίον του υπεύθυνου επεξεργασίας¹⁷⁶ και εξυπηρετείται, όταν δίνεται πλήρης εικόνα των συλλεγμένων δεδομένων, ενώ αρκεί η παροχή αντιγράφου με καλυμμένες πληροφορίες, που δεν συνιστούν προσωπικά δεδομένα του αιτούντος¹⁷⁷.

Το άρθρο 55 προβλέπει περιορισμούς κατά την άσκηση του δικαιώματος σύμφωνα με το άρθρο 15 της Οδηγίας. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν ικανοποιεί το δικαίωμα πρόσβασης στην περίπτωση προσωπικών δεδομένων, που δεν μπορούν να διαγραφούν λόγω νομικών απαιτήσεων διατήρησης ή εξυπηρετούν αποκλειστικά σκοπούς ασφάλειας

¹⁷⁵ Σαρμάς Δ, οπ, σελ. 116

¹⁷⁶ ΔΕΕ C141/12, σκ. 60

¹⁷⁷ ΔΕΕ C141/12, σκ. 58, 59

των δεδομένων ή ελέγχων προστασίας των δεδομένων με την προϋπόθεση ότι η παροχή πληροφοριών απαιτεί δυσανάλογη προσπάθεια και η επεξεργασία για άλλους σκοπούς μέσω ενδεδειγμένων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων αποκλείεται, καθώς και στην περίπτωση, που το υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων δεν παρέχει τις πληροφορίες, που επιτρέπουν την ανεύρεση των δεδομένων του.

4.1.3. Το δικαίωμα διόρθωσης και διαγραφής

Το άρθρο 56 με τίτλο «δικαίωμα διόρθωσης ή διαγραφής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και περιορισμοί ως προς την επεξεργασία», που ενσωματώνει το άρθρο 16 της Οδηγίας, προβλέπει το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας τη χωρίς καθυστέρηση διόρθωση ανακριβών¹⁷⁸ προσωπικών δεδομένων του, τη συμπλήρωση ελλιπών προσωπικών δεδομένων του ή τη διαγραφή¹⁷⁹ προσωπικών δεδομένων του, όταν υπάρχει παράνομη επεξεργασία είτε η γνώση των δεδομένων αυτών δεν είναι πλέον απαραίτητη είτε τα δεδομένα έπρεπε να έχουν ήδη διαγραφεί στο πλαίσιο νόμιμης υποχρέωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας.

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας περιορίζει¹⁸⁰ την επεξεργασία, αν υπάρχει λόγος να υποτεθεί ότι η διαγραφή θα έβλαπτε τα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων, ή αν τα δεδομένα επιβάλλεται να διατηρηθούν ως αποδεικτικά μέσα για τους σκοπούς του άρθρου 43 ή αν η διαγραφή θα ήταν αδύνατη ή θα συνεπαγόταν δυσανάλογη προσπάθεια λόγω του ειδικού τρόπου αποθήκευσης. Στις περιπτώσεις αυτές τα δεδομένα μπορούν να υποβληθούν σε επεξεργασία μόνο για τον σκοπό, που εμπόδιζε τη διαγραφή τους. Ορθά παρατηρείται¹⁸¹ ότι στον τίτλο του άρθρου 16 της Οδηγίας αναγράφεται «δικαίωμα διόρθωσης ή διαγραφής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και περιορισμού ως προς την επεξεργασία», αλλά το κείμενο του άρθρου οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν αφορά δικαίωμα του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων, αλλά περιορισμό του δικαιώματος διαγραφής με απόφαση του υπεύθυνου επεξεργασίας.

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας ενημερώνει εγγράφως το υποκείμενο των δεδομένων για οποιαδήποτε άρνηση διόρθωσης ή διαγραφής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή

¹⁷⁸ Άρθρο 16§1 και αιτσκ 47 Οδηγίας

¹⁷⁹ Άρθρο 16§2 και αιτσκ 47 Οδηγίας. Το Δικαστήριο με την ΔΕΕ C136/17, σκ. 55, τονίζει ότι το δικαίωμα στην προστασία προσωπικών δεδομένων θα ήταν θεωρητικό και απατηλό, αν το θιγόμενο πρόσωπο δεν είχε τη δυνατότητα να άρει την παραβίαση του δικαιώματός του με τη διαγραφή των δεδομένων του, που υποβάλλονται σε παράνομη επεξεργασία.

¹⁸⁰ 16§3 και αιτσκ 4 Οδηγίας

¹⁸¹ Βενέρης Α, Ο περιορισμός της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Οδηγία 2016/680/ΕΕ: Δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων ή «δικαίωμα» των αρμοδίων αρχών;, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, 2018.477

περιορισμού της επεξεργασίας τους, εκτός συντρέχει κίνδυνος σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 54. Η σχετική ενημέρωση περιλαμβάνει τους λόγους της άρνησης, εκτός εάν οι λόγοι αυτοί θέτουν σε κίνδυνο τον επιδιωκόμενο σκοπό της άρνησης.

4.2. Οι υποχρεώσεις του υπεύθυνου επεξεργασίας

Ο Ν. 4624/2019 ορίζει στα άρθρα 60 έως 74 τις υποχρεώσεις υπευθύνου της επεξεργασίας και του εκτελούντος την επεξεργασία. Οι υποχρεώσεις αυτές ταυτίζονται με τις υποχρεώσεις, που προβλέπει ο ΓΚΠΔ¹⁸², ενώ προστίθενται στο άρθρο 70 η υποχρέωση της διάκρισης των διαφορετικών κατηγοριών υποκειμένων των δεδομένων και στο άρθρο 71 η υποχρέωση διάκρισης ανάμεσα στα προσωπικά δεδομένα, που προκύπτουν από πραγματικές καταστάσεις, και εκείνα, που προκύπτουν από προσωπικές αξιολογήσεις και εκτιμήσεις.

Η ανάγνωση των ανωτέρω διατάξεων αποδεικνύει τη βιασύνη του εθνικού νομοθέτη να ενσωματώσει την Οδηγία μέσω της αντιγραφής της. Περιγράφονται υποχρεώσεις, που δεν μπορούν να εφαρμοστούν στην ποινική δίκη χωρίς την ένταξη τους σε συγκεκριμένο άρθρο του ΚΠΔ ή χωρίς την έκδοση Προεδρικών Διαταγμάτων, που να εξειδικεύουν τα ζητούμενα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβληματισμοί για τη νομιμότητα της επεξεργασίας, την άσκηση ελέγχου της και την άσκηση των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων.

Για παράδειγμα, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας «λαμβανομένων υπόψη της διαθέσιμης τεχνολογίας, του κόστους υλοποίησης, της φύσης, του πεδίου εφαρμογής, των περιστάσεων και των σκοπών της επεξεργασίας καθώς και της πιθανότητας και σοβαρότητας των κινδύνων επεξεργασίας για τα υποκείμενα των δεδομένων, λαμβάνουν τα απαραίτητα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για να διασφαλίσουν ένα επίπεδο ασφάλειας κατάλληλο για τον κίνδυνο κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», «που μπορεί να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την ψευδωνυμοποίηση και την κρυπτογράφηση». Ο υπεύθυνος επεξεργασίας «αξιολογεί πρώτα τις συνέπειες της εκτέλεσης της επεξεργασίας», μπορεί να διατάξει «κοινή εκτίμηση αντικτύπου για την προστασία των δεδομένων» και «όταν κρίνεται απαραίτητο, ελέγχει κατά πόσον η επεξεργασία ακολουθεί τις απαιτήσεις που προέκυψαν από την εκτίμηση αντικτύπου», ενώ «τόσο κατά τον καθορισμό των μέσων επεξεργασίας όσο και κατά τον χρόνο της επεξεργασίας, λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή των αρχών προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως η ελαχιστοποίηση των δεδομένων, με

¹⁸² Άρθρα 19, 20, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35 επ Οδηγίας

αποτελεσματικό τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με τις νομικές απαιτήσεις και την προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας λαμβάνει υπόψη την κατάσταση της τεχνολογίας, το κόστος εφαρμογής και τη φύση, το πεδίο εφαρμογής, το πλαίσιο και τους σκοπούς της επεξεργασίας, καθώς και τους κινδύνους διαφορετικής πιθανότητας και σοβαρότητας για τα προστατευόμενα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων της επεξεργασίας. Ειδικότερα, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα υποβάλλονται σε επεξεργασία και τα συστήματα επεξεργασίας επιλέγονται και σχεδιάζονται σύμφωνα με την αρχή της ελαχιστοποίησης. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα καθίστανται ανώνυμα ή ψευδωνυμοποιούνται όσο το δυνατόν ταχύτερα, στο μέτρο του δυνατού, σύμφωνα με τον σκοπό της επεξεργασίας». Η εξαντλητική ανάδειξη των μη εφαρμόσιμων διατάξεων θα απαιτούσε τη συγγραφή χωριστής μελέτης.

4.3. Η άσκηση των δικαιωμάτων

Το άρθρο 57 με τίτλο «τρόπος άσκησης των δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων», που ενσωματώνει το άρθρο 12 της Οδηγίας, προβλέπει την υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας να επικοινωνεί με το υποκείμενο των δεδομένων σε συνοπτική, κατανοητή και ευχερώς προσβάσιμη μορφή χρησιμοποιώντας σαφή και απλή διατύπωση. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει κάνοντας χρήση κάθε κατάλληλου μέσου να ενημερώνει το υποκείμενο των δεδομένων χωρίς καθυστέρηση για την πορεία της αίτησης του, εκτός αν συντρέχει περίπτωση του άρθρου 55§5¹⁸³ ή του άρθρου 56§6¹⁸⁴.

Το άρθρο 8§3 του Χάρτη προβλέπει ότι ο σεβασμός των κανόνων των δύο πρώτων παραγράφων του άρθρου υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής παρέχοντας στα υποκείμενα των προσωπικών δεδομένων δικαίωμα υποβολής αίτησης προστασίας σε αυτήν¹⁸⁵, επιτελώντας έτσι τον ρόλο της θεσμικής εγγύησης, καθώς δεν είναι απαραίτητο να υποβληθεί καταγγελία στην ανεξάρτητη αρχή, ώστε να ασκήσει αυτή τις εξουσίες της,

¹⁸³ Δεν γνωστοποιείται στο υποκείμενο των δεδομένων η ταυτότητα των φυσικών προσώπων, από τα οποία προήλθαν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όταν η πληροφόρηση αυτή μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες τους, καθώς και όταν πρόκειται για προστατευόμενους μάρτυρες ή πληροφοριοδότες.

¹⁸⁴ Ο υπεύθυνος επεξεργασίας ενημερώνει εγγράφως το υποκείμενο των δεδομένων για οποιαδήποτε άρνηση διόρθωσης ή διαγραφής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή περιορισμού της επεξεργασίας τους. Αυτό δεν ισχύει όταν η παροχή των εν λόγω πληροφοριών συνεπάγεται κίνδυνο σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 54. Οι πληροφορίες, που προβλέπονται στο προηγούμενο εδάφιο, περιλαμβάνουν τους λόγους της άρνησης, εκτός εάν οι λόγοι αυτοί θέτουν σε κίνδυνο τον επιδιωκόμενο σκοπό της άρνησης.

¹⁸⁵ ΔΕΕ C362/14, σκ. 58, C203/15, σκ. 123

αφού η συγκεκριμένη διάταξη αναφέρεται όχι σε σεβασμό του δικαιώματος, αλλά σε σεβασμό των κανόνων¹⁸⁶.

Η πρόβλεψη της ανεξάρτητης αρχής συνιστά μία επιπλέον θεσμική εγγύηση πέρα από το δικαίωμα δικαστικής προστασίας του άρθρου 47 του Χάρτη. Οι αρμοδιότητες των αρχών αυτών βαίνουν παραλλήλως με τις αρμοδιότητες των δικαστηρίων¹⁸⁷.

Η σύσταση ανεξάρτητων αρχών ελέγχου εντός των κρατών μελών συνιστά ουσιώδες στοιχείο του σεβασμού της προστασίας των ατόμων έναντι της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων¹⁸⁸. Σύμφωνα με τον Ν. 4624/2019 αρμόδια αρχή ελέγχου είναι η ΑΠΔΠΧ. Το άρθρο 8§3 δεν αναφέρει τις ελάχιστες εξουσίες, που πρέπει να διαθέτουν οι ανεξάρτητες αρχές, αλλά με βάση την αρμοδιότητα διασφάλισης των κανόνων του άρθρου 8§§1, 2, οι αρχές θα πρέπει να (α) έχουν πρόσβαση στα συλλεγόμενα προσωπικά δεδομένα, (β) να παρέχουν στο υποκείμενο των δεδομένων πρόσβαση σε αυτά, (γ) να επιβάλλουν τη δόρθωση ή διαγραφή τους, (δ) να επιβάλλουν περιορισμούς στην επεξεργασία τους και (ε) να έχουν κυρωτικές εξουσίες¹⁸⁹.

5. Η ανακριτική διαδικασία

Η προδικασία αποτελεί το πρώτο χρονικά στάδιο της ποινικής δίκης, κατά το οποίο συλλέγεται το ανακριτικό υλικό, ώστε να αποσαφηνιστεί αν τελέστηκε άδικη πράξη και ποιος θα παραπεμφθεί στο ποινικό δικαστήριο ως κατηγορούμενος (239§1 ΚΠΔ). Οι ενεργούντες τις ανακριτικές πράξεις οφείλουν τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας να διεξάγουν έρευνες και γενικά να ενεργούν οτιδήποτε είναι αναγκαίο για τη συλλογή και τη διατήρηση των αποδείξεων (251 ΚΠΔ).

5.1. Η δομή της προδικασίας

Μετά την πληροφόρηση με οποιονδήποτε τρόπο του εισαγγελέα ότι τελέστηκε αξιόποινη πράξη διατάσσεται προκαταρκτική εξέταση, κατά την οποία ο εισαγγελέας δια των ανακριτικών υπαλλήλων συλλέγει τα αναγκαία στοιχεία, ελέγχει την ύπαρξη υπονοιών τέλεσης αξιόποινης πράξης¹⁹⁰ και αποφασίζει για την κίνηση ή μη της ποινικής δίωξης¹⁹¹. Στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης ο εισαγγελέας έχει δικαίωμα (243§1 ΚΠΔ) να διενεργήσει ο ίδιος ή ο οριζόμενος από αυτόν ανακριτικός υπάλληλος τις

¹⁸⁶ Σαρμάς Δ, οπ, σελ. 119

¹⁸⁷ ΔΕΕ C414/16, σκ. 55

¹⁸⁸ ΔΕΕ C362/14, σκ. 41, C293/12, σκ. 68, C203/15, σκ. 123

¹⁸⁹ Σαρμάς Δ, οπ, σελ. 120

¹⁹⁰ Μιχαλοπούλου Ε, Η προκαταρκτική εξέταση, σε Παππάς Σ (επ), Ποινική Προδικασία, σελ. 127

¹⁹¹ ΑΠ 568/2021

ανακριτικές πράξεις της έρευνας σε κατοικία (253 ΚΠΔ), της νυχτερινής έρευνας σε κατοικία (256 ΚΠΔ), της σωματικής έρευνας (257 ΚΠΔ), της μεσεγγύησης (259 ΚΠΔ), της κατάσχεσης στις τράπεζες και σε άλλα ιδρύματα (260 ΚΠΔ), της κατάσχεσης εγγράφων και εντύπων (264 ΚΠΔ), της κατάσχεσης ψηφιακών δεδομένων (265 ΚΠΔ) και, κατ' εξαίρεση στην περίπτωση διερεύνησης των αξιόποινων πράξεων των άρθρων 187 και 187Α, τις ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 254 ΚΠΔ¹⁹².

Σε ειδικές περιπτώσεις¹⁹³ και μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης ο εισαγγελέας διατάσσει προανάκριση, για τη συμπλήρωση του ανακριτικού υλικού, η οποία διενεργείται από ανακριτικό υπάλληλο, που ορίζεται με γραπτή παραγγελία του εισαγγελέα, και περατώνεται με την απολογία του κατηγορουμένου (245§1 ΚΠΔ).

Η παραγγελία αναφέρει την αξιόποινη πράξη, τον νομικό χαρακτηρισμό και το άρθρο του ποινικού νόμου, που την προβλέπει¹⁹⁴. Ο ανακριτικός υπάλληλος διενεργεί τις αναγκαίες προανακριτικές πράξεις και επιστρέφει πλήρως εκτελεσμένη την παραγγελία στον εισαγγελέα.

Ειδική περίπτωση αποτελεί η αυτεπάγγελτη προανάκριση, κατά την οποία οι αρμόδιοι ανακριτικοί υπάλληλοι, αν υπάρχουν ενδείξεις ότι τελέστηκε αδίκημα και από την καθυστέρηση απειλείται άμεσος κίνδυνος απώλειας των αποδεικτικών στοιχείων ή υπάρχει δυσχέρεια πραγματοποίησης συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης ή κτήσης αποδεικτικού στοιχείου στο μέλλον ή αν πρόκειται για αυτόφωρο κακούργημα ή πλημμέλημα, είναι υποχρεωμένοι να επιχειρούν όλες τις αναγκαίες ανακριτικές πράξεις για να βεβαιωθεί η πράξη και να ανακαλυφθεί ο δράστης ακόμα και χωρίς προηγούμενη εισαγγελική παραγγελία (245§2 ΚΠΔ).

Στην περίπτωση, που από την προανάκριση δεν προκύπτει η ταυτότητα του δράστη, η δικογραφία τίθεται στο αρχείο με πράξη του εισαγγελέα (245§3 ΚΠΔ).

Στην περίπτωση των κακούργημάτων και στις περιπτώσεις, που ο εισαγγελέας έχει την άποψη πως πρέπει να επιβληθούν περιοριστικοί όροι, διατάσσεται η διενέργεια κύριας ανάκρισης, την οποία διενεργεί αποκλειστικά ο τακτικός ανακριτής, που φέρει την ιδιότητα του δικαστή. Κατά την κύρια ανάκριση γίνεται καθετί που μπορεί να βοηθήσει την

¹⁹² Για τις ειδικές ανακριτικές πράξεις βλ. κατωτέρω §5.4

¹⁹³ Ανάσυρση της δικογραφίας από το αρχείο αγνώστων δραστών (245§3 ΚΠΔ), συμπλήρωση του αποδεικτικού υλικού από τον Εισαγγελέα Εφετών (43§2 ΚΠΔ), όταν γίνεται δεκτή προσφυγή κατά του κλητήριου θεσπίσματος (322§3 ΚΠΔ) και στην περίπτωση προσφυγής κατά κλητήριου θεσπίσματος από πρόσωπο ειδικής δωσιδικίας (323 ΚΠΔ)

¹⁹⁴ Παππάς Σ, Ερμηνεία 31 σε Μαργαρίτης Λ, Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 110

εξακρίβωση της αλήθειας, εξετάζεται και βεβαιώνεται αυτεπαγγέλτως όχι μόνο η ενοχή, αλλά και η αθωότητα του κατηγορουμένου, καθώς και κάθε στοιχείο που αφορά την προσωπικότητά του και επηρεάζει την επιμέτρηση της ποινής (239 ΚΠΔ).

5.2. Τα όργανα της προδικασίας

5.2.1. Εισαγγελέας

Η Εισαγγελία¹⁹⁵ αποτελεί δικαστική αρχή, ανεξάρτητη από τα δικαστήρια και την εκτελεστική εξουσία, δρα ενιαία και αδιαίρετα και έχει ως αποστολή την τήρηση της νομιμότητας, την προστασία του πολίτη και τη διαφύλαξη των κανόνων της δημόσιας τάξης. Τους εισαγγελικούς λειτουργούς συνδέει σχέση ιεραρχικής εξάρτησης. Προϊστάμενος όλων είναι ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου. Ο εισαγγελικός λειτουργός οφείλει να εκτελεί τις παραγγελίες των προϊσταμένων του, αλλά κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του και την έκφραση της γνώμης του ενεργεί αδέσμευτα υπακούοντας στον νόμο και στη συνείδησή του.

Ο εισαγγελέας¹⁹⁶ διενεργεί προκαταρκτική εξέταση (30§1 ΚΠΔ), ασκεί την ποινική δίωξη (27§1, 43 ΚΠΔ), διευθύνει την προανάκριση (31 ΚΠΔ), εποπτεύει και ελέγχει την αστυνομία αναφορικά με την πρόληψη και τη δίωξη των εγκλημάτων, υποβάλλει προτάσεις στα δικαστικά συμβούλια και τα δικαστήρια (30§§2, 4 ΚΠΔ), ασκεί ένδικα μέσα (465, 477, 479, 483, 486, 488, 489, 491, 505, 506 ΚΠΔ), εκτελεί τις ποινικές αποφάσεις και παρέχει συνδρομή για την εκτέλεση εκτελεστών τίτλων, εποπτεύει και ελέγχει τα σωφρονιστικά καταστήματα.

Ο Εισαγγελέας Εφετών έχει το δικαίωμα να ενεργεί, προσωπικά ή με κάποιον από τους αντεισαγγελείς, που υπάγονται σε αυτόν, προκαταρκτική εξέταση για κάθε έγκλημα, που γίνεται στην περιφέρειά του, εφόσον δεν έχει διαταχθεί προηγουμένως προκαταρκτική εξέταση από τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών (32 ΚΠΔ), και ασκεί την ανώτατη εποπτεία του ανακριτικού έργου με την έννοια ότι έχει το δικαίωμα να λαμβάνει γνώση της διενεργούμενης ανάκρισης, να παρακολουθεί την πορεία της¹⁹⁷ και να παρέχει τις απαραίτητες οδηγίες μέσω του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών, τις οποίες ο τελευταίος θα διαβιβάσει υπό τον τύπο αίτησης ή πρότασης στον ανακριτή (κατά την ανάκριση) ή θα εκτελέσει αμέσως (κατά την προκαταρκτική εξέταση ή την προανάκριση).

¹⁹⁵ Άρθρο 28 ΚΟΔΚΔΔ

¹⁹⁶ Άρθρο 29 ΚΟΔΚΔΔ

¹⁹⁷ Παππάς Σ, Ερμηνεία άρθρου 32 σε Μαργαρίτης Λ, Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020,

5.2.2. Ανακριτής

Κύρια ανάκριση διενεργεί μόνο ο ανακριτής ή ο ανακριτής ανηλίκων (246§1 ΚΠΔ), δηλαδή ειδικά ορισμένος δικαστικός λειτουργός¹⁹⁸ μετά από γραπτή παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα, που καθορίζει και εξειδικεύει την αξιόποινη πράξη και την ποινική διάταξη, που την προβλέπει (246§1 ΚΠΔ), στις περιπτώσεις των κακουρηγημάτων, καθώς και στην περίπτωση, που κρίνει ότι συντρέχει περίπτωση επιβολής περιοριστικών όρων (246§3 ΚΠΔ) σύμφωνα με το άρθρο 282 ΚΠΔ¹⁹⁹.

5.2.3. Ανακριτικοί υπάλληλοι

Η προανάκριση και η προκαταρκτική εξέταση διενεργούνται σύμφωνα με τον ΚΠΔ ύστερα από παραγγελία του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών²⁰⁰ και υπό τη διεύθυνσή του από τους πταισματοδίκες²⁰¹, τους βαθμοφόρους της Ελληνικής Αστυνομίας²⁰² και του Λιμενικού Σώματος²⁰³, που ορίζονται στους οργανισμούς τους ως γενικοί ανακριτικοί υπάλληλοι, και τους δημόσιους υπαλλήλους²⁰⁴, που ορίζονται με διάταξη ειδικού νόμου ως ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι (31§1 ΚΠΔ). Προκαταρκτική εξέταση, προανάκριση και ανακριτικές πράξεις διενεργούν και οι περιφερειακές υπηρεσίες της Δικαστικής Αστυνομίας πολιτικού τομέα²⁰⁵. Οι ανακριτικοί υπάλληλοι υποχρεούνται να εκτελούν χωρίς καθυστέρηση τις παραγγελίες των δικαστικών και εισαγγελικών αρχών²⁰⁶.

¹⁹⁸ Άρθρο 30 ΚΟΔΚΔΔ

¹⁹⁹ Στην περίπτωση, που προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου, για να αποτραπεί η τέλεση νέων αδικημάτων και να διασφαλιστεί ότι ο κατηγορούμενος θα παρασταθεί στην ανάκριση και στο ακροατήριο και θα υποβληθεί στην εκτέλεση της απόφασης είναι δυνατή η επιβολή των απολύτως αναγκαίων περιοριστικών όρων, που ενδεικτικά προβλέπονται στο άρθρο 283 ΚΠΔ (εγγύηση, εμφάνιση στις αρχές, απαγόρευση εξόδου από τη χώρα κλπ) και στην περίπτωση, που κρίνεται ότι αυτοί δεν επαρκούν, η επιβολή του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση (284, 285 ΚΠΔ, βλέπε ανωτέρω §3.3.5) και τέλος η έκδοση προσωρινής κράτησης (286 ΚΠΔ).

²⁰⁰ Στους ανακριτικούς υπαλλήλους συγκαταλέγεται και ο εισαγγελέας, ΓνωμΕισΑΠ 1747/1995

²⁰¹ Οι πταισματοδίκες και οι ειρηνοδίκες, εφόσον δεν υφίσταται ειδικό πταισματοδικείο, της περιφέρειας του αρμόδιου πρωτοδικείου, ΓνωμΕισΕφΘρακ 1/2004

²⁰² Σύμφωνα με τα άρθρα 16, 20 Ν. 2800/2000 και 2§3 Ν. 2226/1994 γενικοί προανακριτικοί υπάλληλοι είναι το αστυνομικό προσωπικό από τον βαθμό του αρχιφύλακα και άνω και οι αστυφύλακες, που έχουν αποφοιτήσει από τη σχολή Αστυφυλάκων, ΑΠ 589/2008

²⁰³ Σύμφωνα με το άρθρο 159§1 ΚΔΝΔ - ΝΔ 187/1973 Κώδικας Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου γενικοί ανακριτικοί υπάλληλοι για αδικήματα, που τελέστηκαν στην περιφέρεια τους, είναι οι προϊστάμενοι των λιμενικών αρχών και οι υπηρετούντες υπό τις διαταγές τους αξιωματικοί, ανθυπασπιστές, υπαξιωματικοί και οι λιμενοφύλακες, που έχουν συμπληρώσει τρία έτη υπηρεσίας

²⁰⁴ Ειδικά οι Σύμβουλοι - Επιθεωρητές του ΑΣΕΠ έχουν την ιδιότητα του γενικού ανακριτικού υπαλλήλου σύμφωνα με το άρθρο 51§5 Ν. 4765/2021

²⁰⁵ Άρθρο 6 ΠΔ 6/2023

²⁰⁶ Άρθρα 31§3 ΚΠΔ και για την αστυνομία 10 ΚΟΔΚΔΔ, ΓνωμΕισΑΠ 1/2021, χωρίς να έχουν το δικαίωμα ουσιαστικής αξιολόγησης του αποδεικτικού υλικού, Παπαδαμάκης Α, Προκαταρκτική Εξέταση - Προανάκριση: Μορφές και όρια της ερευνητικής δραστηριότητας, ΠοινΔικ 2008.338

Ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι²⁰⁷ είναι (ενδεικτικά) οι τελωνειακοί, οι υπάλληλοι του ΣΔΟΕ, οι δασικοί υπάλληλοι και θηροφύλακες, οι διευθυντές των φυλακών για τα αδικήματα, που τελούνται στο χώρο του καταστήματος τους, οι αντιπρόσωποι και έφοροι της δικαστικής αρχής για τα αδικήματα, που τελούνται μέσα ή γύρω από τα εκλογικά καταστήματα κατά τη διενέργεια των εκλογών, οι Επιθεωρητές - Ελεγκτές της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας²⁰⁸, ο Πρόεδρος και τα μέλη της ΑΠΔΠΧ, καθώς και ειδικά εντεταλμένοι προς τούτο υπάλληλοι της Γραμματείας της ΑΠΔΠΧ²⁰⁹, ενώ έχει διατυπωθεί η άποψη ότι ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι είναι και οι υπηρετούντες στην ΑΔΑΕ σχετικά με τις παραβιάσεις του απορρήτου των επικοινωνιών²¹⁰.

5.2.4. Ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας

Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία ασκεί εισαγγελικά καθήκοντα στα δικαστήρια των κρατών μελών μέχρι την οριστική περάτωση των υποθέσεων για τα αδικήματα, που στρέφονται κατά των οικονομικών συμφερόντων της ένωσης και ρυθμίζονται στην Οδηγία ΡΙΦ²¹¹.

Οι ανακριτικές πράξεις, που προβλέπονται στον Κανονισμό της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας²¹², διενεργούνται από τον Ευρωπαίο Εντεταλμένο Εισαγγελέα, ο οποίος έχει διττή ιδιότητα· αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, αλλά παράλληλα έχει την ιδιότητα του εισαγγελέα του κράτους μέλους, στο οποίο φέρεται ότι έχει τελεστεί το διερευνώμενο έγκλημα. Ο Ευρωπαίος Εντεταλμένος Εισαγγελέας πέρα τις εξουσίες, που έχει ως εθνικός εισαγγελέας, ασκεί και τις εξουσίες του ανακριτή για τη διενέργεια ανακριτών πράξεων, εκτός από τη λήψη απολογίας και επιβολή μέτρων δικονομικού καταναγκασμού, βαρυνόμενος με τις σχετικές υποχρεώσεις (251 και 239 ΚΠΔ)²¹³.

²⁰⁷ Αναλυτική καταγραφή σε Σεβαστίδης Χ, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, τόμος 1, δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2023, σελ. 326

²⁰⁸ Άρθρο 97 Ν. 4622/2019

²⁰⁹ Άρθρο 15§2 Ν. 4624/2019

²¹⁰ Τσόλιας Γ, Οι ελεγκτικές αρμοδιότητες της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών, ΔιΜΕΕ 205.541· αντίθετη άποψη ο Τριανταφύλλου Α, Ζητήματα μαρτυρικής απόδειξης στην ποινική δίκη, ΠΙΝ Σάκκουλας, 2014, σελ. 95

²¹¹ Οδηγία 2017/1371 σχετικά με την καταπολέμηση μέσω του ποινικού δικαίου της απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης

²¹² Κανονισμός 2017/1939 σχετικά με την εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Για το οργανωτικό μοντέλο της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, βλ. Μπουρμάς Γ, Οργανωτικά ζητήματα του Νέου Ενωσιακού Θεσμού και σχέση αυτού με την Eurojust, ΠοινΔικ 2023.398, Μπουρμάς Γ, Ερμηνευτικοί προβληματισμοί για τον προσδιορισμό των διαδικαστικών αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με βάση τον Κανονισμό 2017/1939, ΠοινΔικ 2023.811, Τσόλκα Ο, Το σύστημα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και η ελληνική προσαρμογή σε αυτό με τον Ν. 5026/23, Nova Criminalia 18.4 και Τσαγκαράκη Ε, Αποτίμηση των δύο πρώτων ετών λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, Nova Criminalia 18.6

²¹³ Άρθρο 16Α Ν. 4786/2021

5.2.5. Το Δικαστικό Συμβούλιο

Στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης το Δικαστικό Συμβούλιο δηλαδή κατά κύριο το λόγο το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών²¹⁴, επιλύει όλες τις διαφορές ή αμφισβητήσεις, που ανακύπτουν κατά την προκαταρκτική εξέταση, μεταξύ του υπόπτου και εκείνου, που υποστηρίζει την κατηγορία, ή μεταξύ αυτών και του εισαγγελέα (244§5 ΚΠΔ).

Στο άρθρο 307 ΚΠΔ με τίτλο «Αρμοδιότητα του συμβουλίου των πλημμελειοδικών κατά την προδικασία» ορίζεται ότι κατά τη διάρκεια της ανάκρισης το συμβούλιο των πλημμελειοδικών με πρόταση του εισαγγελέα ή ενός διαδίκου ή με αίτηση του ανακριτή αποφασίζει: (α) όταν ο ανακριτής νομίζει ότι δεν πρέπει να συμμορφωθεί με πρόταση των παραπάνω²¹⁵, (β) όταν πρόκειται να κανονιστεί στην προδικασία ένα δύσκολο ζήτημα²¹⁶, όπως η κατάσχεση, (γ) για όλες τις διαφορές, που προκύπτουν στην προδικασία μεταξύ των διαδίκων ή μεταξύ αυτών και του εισαγγελέα²¹⁷, (δ) για την αποπεράτωση ή την εξακολούθηση της ανάκρισης²¹⁸, (ε) για την προσφυγή του κατηγορουμένου κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης ή για την προσφυγή του κατηγορουμένου ή του εισαγγελέα κατά της διάταξης του ανακριτή, που αφορά την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους²¹⁹ και (στ) για κάθε άλλο θέμα, που προβλέπεται σε ειδικές διατάξεις²²⁰.

Το Συμβούλιο έχει την αρμοδιότητα και μετά το τέλος της ανάκρισης να διατάξει περαιτέρω ανάκριση²²¹, αν θεωρηθεί απαραίτητο να γίνουν ορισμένες ανακριτικές πράξεις ή να απαγγελθεί κατηγορία εναντίον ορισμένου προσώπου, που σε βάρος του υπάρχουν υπόνοιες ότι ενέχεται για την πράξη, για την οποία διεξάγεται η ανάκριση. Αν διαταχθεί περαιτέρω ανάκριση, αυτή ενεργείται από τον ανακριτή, μπορεί όμως κατά την κρίση του συμβουλίου να γίνει και από ανακριτικό υπάλληλο, αν είχε προηγηθεί μόνο προανάκριση (310§3 ΚΠΔ).

²¹⁴ Το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών συντίθεται από τον Πρόεδρο Πρωτοδικών και δύο Πρωτοδίκες, και αποφασίζει πάντα μετά από πρόταση του εισαγγελέα, ο οποίος ακούγεται και αποχωρεί πριν τη διάσκεψη (138 ΚΠΔ). Στη σύνθεση δεν επιτρέπεται να συμμετέχει ο ανακριτής (305§2 ΚΠΔ)

²¹⁵ Άρθρο 247 ΚΠΔ

²¹⁶ Άρθρα 269§3 ΚΠΔ, 262§2 και 315§5 εδ. α ΚΠΔ, 304§2 ΚΠΔ

²¹⁷ Άρθρα 86§1, 87 ΚΠΔ, 126§1, 176§1, 200§1, 244§5, 265§6 ΚΠΔ και 16Β§5 Ν. 4786/2021

²¹⁸ Άρθρα 130§2, 248, 308§1, 308§3 εδ. δ και 315§1, 310§1, 310§2 εδ. β και γ, 310§3 εδ. α, 310§3 εδ. β, 311§2, 311§2 εδ. γ και δ, 312§1, 313 εδ. β και γ, 315§6 ΚΠΔ

²¹⁹ Άρθρα 290§1, 290§4, 291§2 εδ. γ, 290§3 εδ. α και δ, 315§4 ΚΠΔ

²²⁰ Άρθρα 20§1, 34§§2, 3, 4, 44§1, 79, 132§2, 185§1, 202§§2, 5, 233§§1 εδ. ε και δ, 2 εδ. α, 254§§3 εδ. α, γ, δ, ε και στ, 5 εδ. β, 255§2, 288§1 εδ. α και γ, 292§§1, 2, 5, 294§1, 295§3, 298§2 εδ. γ, 299§1, 315§2 εδ. α και β, 341§2 εδ. γ, 383§1, 384 §§1-3, 385§1, 472 εδ. α, 538§1, 575§2, 581§§1, 2 εδ. α, 4 ΚΠΔ

²²¹ Άρθρο 310§1 περ. δ ΚΠΔ

Κατ' αναλογία των ανωτέρω το δικαστικό συμβούλιο είναι αρμόδιο για την επίλυση των ζητημάτων και των διαφωνιών, που ανακύπτουν και κατά τη διάρκεια της προανάκρισης, η οποία ομοιάζει με την τακτική ανάκριση, καθώς προϋποθέτει την άσκηση ποινικής δίωξης.

5.2.6. Η ιδιότητα σύμφωνα με το δίκαιο προσωπικών δεδομένων

Από τη δομή της προδικασίας και το πλήθος των προσώπων, που με διαφορετικό ρόλο συμμετέχουν στην ανακριτική διαδικασία, προκύπτει ένα πολύπλοκο σύστημα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Στο σύστημα αυτό καθοριστικό ρόλο έχει ο προσδιορισμός της ιδιότητας του υπευθύνου επεξεργασίας, τόσο για την τήρηση των υποχρεώσεων, με την οποία τον επιφορτίζει ο Ν. 4624/2019, όσο και για το αρμόδιο όργανο, που αποφαινεται σχετικά με τις αιτιάσεις του υποκειμένου για παραβίαση των δικαιωμάτων του.

Σύμφωνα με το τυπικό κριτήριο, όπως προαναφέρθηκε²²², ο εισαγγελέας (και ως διευθύνων την προκαταρκτική εξέταση και την προανάκριση, αλλά και ως συμμετέχων υποχρεωτικά με διατύπωση πρότασης στην ανάκριση και τη διαδικασία ενώπιον του συμβουλίου) φέρει την ιδιότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας. Την ίδια θέση κατέχει και ο Εντεταλμένος Ευρωπαίος Εισαγγελέας.

Υπεύθυνοι επεξεργασίας είναι και τα δικαστικά όργανα, δηλαδή ο ανακριτής²²³ και το δικαστικό συμβούλιο.

Οι ανακριτικοί υπάλληλοι (γενικοί ή ειδικοί)²²⁴ έχουν την ιδιότητα του εκτελούντος την επεξεργασία²²⁵ και επεξεργάζονται τα προσωπικά δεδομένα σύμφωνα με τις οδηγίες του υπεύθυνου επεξεργασίας (εισαγγελέα ή ανακριτή)²²⁶ υποχρεούμενοι τόσο κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας, όσο και μεταγενέστερα αυτής²²⁷, να τηρούν την αρχή της εμπιστευτικότητας²²⁸.

²²² βλ. ανωτέρω §2.5

²²³ Στο στάδιο της ανάκρισης ο ανακριτής και ο εισαγγελέας έχουν χωριστά ο καθένας την ιδιότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας, αφού καθένας καθορίζει σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΠΔ τους σκοπούς της επεξεργασίας, χωρίς η απόφαση αυτή να λαμβάνεται από κοινού.

²²⁴ πρβλ, όμως, τη μη ορθή άποψη στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 4524/2019, σύμφωνα με την οποία οι πταισματοδίκες έχουν την ιδιότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας.

²²⁵ Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 5002/2022 για το άρθρο 84Α «από την παρ. 1 προκύπτει ότι οι εισαγγελικές αρχές συνιστούν τον υπεύθυνο επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων, ενώ η Ελληνική Αστυνομία το όργανο που διενεργεί την επεξεργασία».

²²⁶ Άρθρο 50 Ν. 4624/2019, που ενσωματώνει το άρθρο 23 της Οδηγίας

²²⁷ Οι ανακριτικοί υπάλληλοι δεν μπορούν να τηρούν αρχείο με αντίγραφα των ανακριτικών πράξεων, ΓνωμΕισΑΠ 1/2021

²²⁸ Άρθρο 51 Ν. 4624/2019

Στην περίπτωση, όμως, της διενέργειας αυτεπάγγελτης προανάκρισης και μέχρι την ειδοποίηση του αρμόδιου εισαγγελέα θα ήταν σωστό να θεωρούνται υπεύθυνοι επεξεργασίας, καθώς οι ίδιοι καθορίζουν τον σκοπό της επεξεργασίας και τα μέσα, με την οποία αυτός πραγματοποιείται.

5.3. Η συλλογή των προσωπικών δεδομένων

5.3.1. Συλλογή δεδομένων από ανακριτή και ανακριτικούς υπαλλήλους

Σημαντική θέση στις ανακριτικές πράξεις καταλαμβάνουν οι έρευνες. Προϋπόθεση για τη διενέργεια κατ' οίκον έρευνας αποτελεί η βάσιμη υπόθεση ότι η βεβαίωση του εγκλήματος, η αποκάλυψη ή η σύλληψη των δραστών ή τέλος η βεβαίωση ή η αποκατάσταση της ζημίας, που προκλήθηκε, είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί ή να διευκολυνθεί μόνο με αυτήν. Η κατ' οίκον έρευνα διενεργείται μόνο με την παρουσία εκπροσώπου της δικαστικής εξουσίας (253 ΚΠΔ), ενώ στην περίπτωση νυχτερινής έρευνας²²⁹ διενεργείται μόνο από εισαγγελέα, ανακριτή, ειρηνοδίκη ή πταισματοδίκη (256 ΚΠΔ).

Η διάταξη του άρθρου 256§4 ΚΠΔ προβλέπει ότι στις έρευνες των κατοικιών πρέπει να αποφεύγεται με επιμέλεια κάθε περιττή δημοσιότητα και κάθε ενόχληση των ενοίκων, που δεν είναι απόλυτα αναγκαία. Πρέπει επίσης να καταβάλλεται μέριμνα για τη διαφύλαξη της υπόληψης και των ατομικών μυστικών, που δεν έχουν σχέση με την ερευνώμενη πράξη, καθώς και να διεξάγεται η ενέργεια με κάθε ευπρέπεια και κοσμιότητα. Όποιος διεξάγει την έρευνα πρέπει να προσκαλεί τον ένοικο των διαμερισμάτων, που θα ερευνηθούν να παρευρίσκεται κατά τη διεξαγωγή της. Σε περίπτωση απουσίας του προσκαλείται να παρευρεθεί ένας γείτονας.

Τα πράγματα, που βρέθηκαν και σχετίζονται με την ανακριτικό σκοπό της έρευνας, κατάσχονται και υποβάλλονται σε μεσεγγύηση (258 ΚΠΔ).

Σύμφωνα με το άρθρο 257 επιτρέπεται η διενέργεια σωματικής έρευνας σε κατηγορούμενο, όταν κατά την κρίση του ανακρίνοντος εξαιτίας σπουδαίων λόγων είναι χρήσιμη για την εξακρίβωση της αλήθειας. Σε τρίτα πρόσωπα διενεργείται σωματική έρευνα, όταν υπάρχει σοβαρή και βάσιμη υπόνοια ότι θα βρεθούν ίχνη ή άλλα αντικείμενα, που σχετίζονται με τη διερευνώμενη πράξη, ή απόλυτη ανάγκη. Με τη

²²⁹ που ορίζεται από τις 20:00-06:00 για το διάστημα 01.10 έως 31.03 και 21:00-05:00 για το διάστημα 01.04-30.09 και μόνο πρόκειται να συλληφθεί πρόσωπο που διώκεται νόμιμα, ή αν κάποιος συλλαμβάνεται να διαπράττει μέσα στην κατοικία αυτόφωρο κακούργημα ή πλημμέλημα, ή αν γίνεται συγκέντρωση σε κατοικία όπου παίζονται κατ' επάγγελμα τυχερά παιχνίδια ή η κατοικία χρησιμοποιείται ως τόπος κατ' επάγγελμα ακολασίας.

διεξαγωγή της σωματικής έρευνας δεν θα πρέπει να προκαλείται βλάβη στην υγεία του προσώπου, που υπόκειται σε αυτήν, ούτε να θίγεται κατά το δυνατό η αξιοπρέπειά του. Η σωματική έρευνα πρέπει να γίνεται ιδιαίτερος και χωριστά για κάθε πρόσωπο. Αν αναζητείται ορισμένο πράγμα ή έγγραφο, εκείνος, που ενεργεί την έρευνα, καλεί προηγουμένως τον κάτοχό του να το παραδώσει.

5.3.2. Ειδικότερα η αναζήτηση εγγράφων

Τα άρθρα 251§1 (κατάσχεση κάθε εγγράφου) και 263 ΚΠΔ (υποχρέωση δημοσίων υπαλλήλων να παραδώσουν έγγραφα της Υπηρεσίας τους) αποτελούν τη νομική βάση της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με τη μορφή της συλλογής²³⁰. Η επεξεργασία, όμως, των προσωπικών δεδομένων αυτών συνιστά επεξεργασία, που πραγματοποιείται για σκοπό διαφορετικό από εκείνον, για τον οποίο έχουν συλλεγεί, και ο οποίος δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 43 Ν. 4624/2019. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να εξετάζεται κάθε φορά αν στη συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί αναγκαίο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία²³¹.

5.3.3. Η συλλογή βιομετρικών και γενετικών δεδομένων

Η συλλογή των βιομετρικών²³² και γενετικών δεδομένων²³³ έχει ως νομική βάση το άρθρο 46 Ν. 4624/2019 και διενεργείται σύμφωνα με το ΠΔ 342/1977²³⁴ και το άρθρο 201 ΚΠΔ.

Σύμφωνα με το άρθρο 23 ΠΔ 342/1977 η «εγκληματολογική σήμανσις συνίσταται εις τη δακτυλοσκοπικήν, την ανθρωπομετρικήν, την περιγραφικήν ή πάσαν ετέραν μέθοδον σιμάνσεως, εφαρμοσθησομένην εν τω μέλλοντι, ως και τη φωτογράφησιν παντός υποκειμένου εις ταύτην ατόμου».

Ως δακτυλοσκοπική σήμανση νοείται η λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων και η λήψη αποτυπωμάτων των παλαμών, των πελμάτων και γενικώς αποτυπωμάτων θηλοειδών γραμμών. Δακτυλικό αποτύπωμα είναι η εικόνα, που παράγεται από την αναπαράσταση των θηλοειδών γραμμών της εσωτερικής επιφανείας τής ονυχοφόρου φάλαγγας των δακτύλων (24 ΠΔ 342/1997).

²³⁰ ΔΕΕ C268/21, σκ. 34

²³¹ ΔΕΕ C268/21, σκ. 36, 37

²³² Σύμφωνα με τους ορισμούς του Κανονισμού 2004/2252 ως βιομετρικά αναγνωριστικά στοιχεία νοούνται τα προσωπικά δεδομένα που προκύπτουν από ειδική τεχνική επεξεργασία των φυσικών, φυσιολογικών ή συμπεριφορικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου, η οποία επιτρέπει ή επιβεβαιώνει την αποκλειστική ταυτοποίηση του ατόμου αυτού, όπως είναι οι εικόνες του προσώπου ή τα δακτυλικά αποτυπώματα.

²³³ ΑΠΔΠΧ Γνωμ 2/2009, 15/2001

²³⁴ ΠΔ 342/1977

Η ανθρωπομετρική σήμανση συνίσταται στη μέτρηση του αναστήματος και μπορεί να συμπεριληφθεί σε αυτή και το βάρος του σημαινόμενου (25§1 ΠΔ 342/1977), ενώ η περιγραφική στην περιγραφή του προσώπου, στο χρώμα του δέρματος, της κόμης και των οφθαλμών, καθώς και σε ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σωματικών ελαττωμάτων σχετικά με τη σωματική διάπλαση και τη λειτουργική ικανότητα των μελών του σώματος (25§2 ΠΔ 342/1977).

Τέλος, η φωτογραφική σήμανση συνίσταται στην απεικόνιση του σημαινόμενου δια φωτογράφησεως (26 ΠΔ 342/1997).

Η εγκληματολογική σήμανση είναι υποχρεωτική στην προδικασία για κάθε άτομο, που συλλαμβάνεται νομίμως ή κατά του οποίου απαγγέλλεται κατηγορία για οποιοδήποτε αδίκημα σε βαθμό κακουργήματος ή πλημμελήματος ανεξαρτήτως του βαθμού συμμετοχής στο τετελεσμένο ή σε απόπειρα αδίκημα (27§1 περ α ΠΔ 342/1977). Η άρνηση υποβολής στην εγκληματολογική σήμανση αποτελεί ποινικό αδίκημα (27§4 ΠΔ 342/1997) και τιμωρείται σύμφωνα με το άρθρο 225§2 ΠΚ²³⁵, ενώ τα στοιχεία καταστρέφονται (και στην περίπτωση αθώωσης ή απαλλαγής του κατηγορούμενου (31§2 περ α ΠΔ 342/1977).

Αντίγραφα των στοιχείων σήμανσης χορηγούνται στους Εισαγγελείς, τους Ανακριτές και τις Αστυνομικές Υπηρεσίες (32§§1, 4, 6 ΠΔ 342/1977) με την ειδική πρόβλεψη της συμπλήρωσης των στοιχείων, αν έχει ασκηθεί ένδικο μέσο κατά καταδικαστικής απόφασης, ενώ στην περίπτωση εκκρεμούς ποινικής διαδικασίας πέραν της διετίας η αρμόδια αρχή οφείλει να ενημερώσει τον σχετικό φάκελο αυτεπαγγέλτως ή με αίτηση του ενδιαφερόμενου (32§6 ΠΔ 342/1977). Στην περίπτωση, που δεν καθίσταται εφικτή η συμπλήρωση των στοιχείων του φακέλου, «παρέχονται τα εν αυτό υπάρχοντα στοιχεία», χωρίς την πρόβλεψη ειδικής σημείωσης ότι δεν έχει καταστεί εφικτή η έγκαιρη ενημέρωσή τους.

Με το άρθρο 201 ΚΠΔ²³⁶ ρυθμίζονται τα ζητήματα λήψης και ανάλυσης γενετικού υλικού. Σύμφωνα με αυτό, όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι ένα άτομο έχει τελέσει κακούργημα ή πλημμέλημα, που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους, οι διωκτικές αρχές λαμβάνουν υποχρεωτικά γενετικό υλικό για ανάλυση του δεοξυριβονουκλεϊκού οξέος προκειμένου να διαπιστωθεί η ταυτότητα του δράστη του εγκλήματος αυτού. Τη λήψη γενετικού υλικού από τον ίδιο τον κατηγορούμενο διατάσσει ο

²³⁵ και όχι ως απείθεια του άρθρου 169 ΠΚ, ΑΠ 1014/2018

²³⁶ Για τη νομοθετική εξέλιξη του αρχικού άρθρου 200Α ΚΠΔ μέχρι και το σημερινό άρθρο 201 ΚΠΔ βλ. Σαββίδης Ν, Η γενετική ανάλυση στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας όπως διαμορφώθηκε με τον Ν. 4855/2021, ΠοινΧρ 2023.161, §3

αρμόδιος εισαγγελέας ή ανακριτής και πρέπει να διεξάγεται με απόλυτο σεβασμό στην αξιοπρέπεια του. Η ανάλυση περιορίζεται αποκλειστικά στα δεδομένα, που είναι απολύτως αναγκαία για τη διαπίστωση αυτή. Ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να ζητήσει ο ίδιος την ανάλυση του DNA για την υπεράσπισή του και δικαίωμα να διορίσει τεχνικό σύμβουλο²³⁷, εκτός από τις περιπτώσεις των αυτόφωρων εγκλημάτων²³⁸ (201§1 ΚΠΔ).

Με την ολοκλήρωση της ανάλυσης, που επαναλαμβάνεται με αίτηση του κατηγορούμενου²³⁹, του εισαγγελέα ή του ανακριτή, το γενετικό υλικό καταστρέφεται, ενώ τα γενετικά αποτυπώματα παραμένουν σε ειδικό αρχείο της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών της ΕΛΑΣ μέχρι την έκδοση αμετάκλητου απαλλακτικού βουλεύματος ή αμετάκλητης αθωωτικής απόφασης ή θέσης της υπόθεσης στο αρχείο, εκτός αν η σύγκρισή τους με αταυτοποιήτα όμοια αποτυπώματα, που τηρούνται στο αρχείο, αποβεί θετική, οπότε η τήρησή τους παρατείνεται μέχρι την αμετάκλητη αθώωση των προσώπων, που αφορούν οι υποθέσεις αυτές. Τα στοιχεία τηρούνται για την αξιοποίηση στη διερεύνηση και εξιχνίαση άλλων εγκλημάτων (δηλαδή κακουργημάτων ή πλημμελημάτων με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους) και καταστρέφονται σε κάθε περίπτωση με τον θάνατο του προσώπου (201§2 ΚΠΔ).

Οι διατάξεις του άρθρου 201 ΚΠΔ εμφανίζονται εξόχως προβληματικές. Η λήψη του υλικού γίνεται από τις «διωκτικές αρχές», που δεν προσδιορίζονται²⁴⁰, υποχρεωτικά, χωρίς να επιλύεται το ζήτημα αν είναι επιτρεπτή η χρήση βίας²⁴¹, από οποιοδήποτε άτομο, και όχι μόνο από τον κατηγορούμενο, με απόφαση του εισαγγελέα ή του ανακριτή, και όχι του δικαστικού συμβουλίου, και χωρίς την εγγυητική πρόσληψη τεχνικού συμβούλου κατά την αυτόφωρη διαδικασία.

Το ζήτημα της συστηματικής συλλογής βιομετρικών και γενετικών δεδομένων απασχόλησε το Δικαστήριο, το οποίο έκρινε ότι εθνική νομοθεσία, που προβλέπει τη συστηματική συλλογή βιομετρικών και γενετικών δεδομένων από κάθε πρόσωπο, που κατηγορείται για την εκ προθέσεως τέλεση αυτεπαγγέλτως διωκόμενου αδικήματος προς τον σκοπό της καταγραφής τους, χωρίς να προβλέπει ότι η αρμόδια αρχή οφείλει να διαπιστώσει και να καταδείξει, αφενός κατά πόσο η συλλογή αυτή είναι απολύτως

²³⁷ σύμφωνα με τα άρθρα 204 έως 208 ΚΠΔ

²³⁸ Η εξαίρεση αυτή δεν συμβαδίζει με τα άρθρα 6§3 ΕΣΔΑ και 25 Συντάγματος, βλ. Κωνσταντινίδης Α, Ζητήματα απόδειξης μετά τον Ν. 4855/2021 ΝοΒ 2022.1265, Καρράς Α, Οι νεότερες νομοθετικές ποινικές δικονομικές διατάξεις, ΠοινΧρ 2022.721

²³⁹ με δικαίωμα διορισμού πλέον τεχνικού συμβούλου και στην περίπτωση των αυτόφωρων εγκλημάτων

²⁴⁰ Ο όρος «διωκτικές αρχές» δεν ορίζεται στον ΚΠΔ, αλλά συναντάται στα άρθρα 201 και 47 ΚΠΔ

²⁴¹ βλ. τον σχετικό προβληματισμό σε Σαββίδης Ν, οπ, §8 με τις σχετικές παραπομπές.

αναγκαία για την εκπλήρωση των συγκεκριμένων σκοπών, που επιδιώκονται και αφετέρου ότι δεν είναι δυνατή η επίτευξη των σκοπών αυτών με μέτρα, που συνιστούν λιγότερο σοβαρή επέμβαση στα δικαιώματα και τις ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων, αντίκειται στο άρθρο 10 της Οδηγίας²⁴².

Αντίθετα έκρινε ότι εθνική νομοθεσία, που προβλέπει την καταναγκαστική συλλογή, προς τον σκοπό της καταγραφής τους, βιομετρικών και γενετικών δεδομένων προσώπων για τα οποία έχουν συγκεντρωθεί επαρκείς αποδείξεις περί της ενοχής τους για την εκ προθέσεως τέλεση αυτεπαγγέλτως διωκόμενου αδικήματος και κατά των οποίων έχουν απαγγελθεί για τον λόγο αυτό κατηγορίες²⁴³, δεν αντίκειται στο άρθρο 6 της Οδηγίας, αλλά ο κατηγορούμενος, που εναντιώθηκε στη συλλογή των φωτογραφικών, δακτυλοσκοπικών και γενετικών δεδομένων του, πρέπει να διαθέτει, όπως απαιτεί το άρθρο 47 του Χάρτη, δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής²⁴⁴ ενώπιον δικαστηρίου κατά της απόφασης, με την οποία επιτράπηκε η καταναγκαστική συλλογή, προκειμένου να επικαλεστεί τα δικαιώματα, τα οποία αντλεί από τις εγγυήσεις, που προβλέπει η διάταξη αυτή²⁴⁵.

5.3.4. Η προσκόμιση δεδομένων από τους διαδίκους

Οι διάδικοι της ποινικής δίκης έχουν δικαίωμα για την απόδειξη των ισχυρισμών τους να προσκομίζουν έγγραφα, που μπορεί να αφορούν προσωπικά δεδομένα, έχοντας την ιδιότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας σύμφωνα με τον Κανονισμό και όχι σύμφωνα με την Οδηγία. Οι συνήγοροι των διαδίκων εκτελούν επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με τον Κανονισμό και με νομική βάση την εκτέλεση εντολής στο πλαίσιο σύμβασης²⁴⁶.

Στο επίπεδο των θεμελιωδών δικαιωμάτων το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία των δεδομένων (9Α Σ) συγκρούεται με το δικαίωμα δικαστικής ακρόασης (20 Σ) και επιλύεται από τα αρμόδια όργανα της ποινικής δικαιοσύνης με γνώμονα την αρχή της αναλογικότητας

²⁴² ΔΕΕ C205/21 σκ. 135

²⁴³ ΔΕΕ C205/21 σκ. 86

²⁴⁴ Την υποχρέωση πρόβλεψης αποτελεσματικής δικαστικής προσφυγής των υποκειμένων των προσωπικών δεδομένων επιβάλλει το άρθρο 54 της Οδηγίας

²⁴⁵ ΔΕΕ C205/21 σκ. 88

²⁴⁶ Τσόλιας Γ, Η επίδραση του νέου δικαίου της ΕΕ για την προστασία προσωπικών δεδομένων στην ποινική δίκη, Β Μέρος, Nova Criminalia 4.2

Έτσι η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, που είναι καταρχήν παράνομη²⁴⁷, επιτρέπεται κατ' εξαίρεση σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου 6 του Κανονισμού για τα απλά δεδομένα με στάθμιση των συμφερόντων του διάδικου έναντι αυτών του υποκειμένου των δεδομένων και του άρθρου 9 του Κανονισμού για τις ειδικές κατηγορίες δεδομένων με γνώμονα την στάθμιση των δικαιωμάτων του υπεύθυνου επεξεργασίας και του υποκειμένου²⁴⁸. Οι διατάξεις αυτές λειτουργούν ως λόγοι άρσης του άδικου χαρακτήρα της επεξεργασίας²⁴⁹, που έχει ως νόμιμη βάση για τα απλά δεδομένα το έννομο συμφέρον της άσκησης δικαιώματος ενώπιον Δικαστηρίου²⁵⁰ και για τις ειδικές κατηγορίες την θεμελίωση, άσκηση και υποστήριξη νομικών αξιώσεων, ενώ απαιτείται σε κάθε περίπτωση η τήρηση των αρχών επεξεργασίας²⁵¹.

5.4. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις

Το άρθρο 254 ΚΠΔ αποτελεί την εξέλιξη του άρθρου 253Α, το οποίο εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη ως εκπλήρωση των υποχρεώσεων, που απορρέουν από τη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Με το άρθρο αυτό δόθηκε η δυνατότητα διενέργειας ανακριτικών ενεργειών, που πλήττουν με επαχθή τρόπο θεμελιώδη δικαιώματα των κατηγορουμένων.

Κατά την αρχική διατύπωση απαιτείτο ποινική δίωξη για το έγκλημα του άρθρου 187 ΠΚ περί εγκληματικής οργάνωσης και επιτρεπόταν η διενέργεια ανακριτικής διεΐσδυσης (25B§1 Ν. 1729/1987), ελεγχόμενων μεταφορών (38 Ν. 2145/1993), άρσης απορρήτου (4, 5 Ν. 2225/1994), καταγραφής δραστηριότητας (6§4 Ν. 2713/1999) και συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα «με την τήρηση των ίδιων εγγυήσεων και διαδικασίες και υπό τους ουσιαστικούς όρους και προϋποθέσεις του ν. 2472/1997».

Με την ισχύουσα διατύπωση ειδικές ανακριτικές πράξεις επιτρέπονται για τα αδικήματα των άρθρων 187§§1,2, 187Α, 207§§1, 2, 208§1 εδ. α, 208Α (εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις), 209§1, 323Α, 336 (σε βάρος ανηλίκου), 338 (σε βάρος ανηλίκου), 339§§1, 3, 342§1, 348Α, 348Β, 348Γ και 351Α του Ποινικού Κώδικα.

²⁴⁷ βλ. ανωτέρω §3

²⁴⁸ ΔΕΕ C13/16, σκ. 33

²⁴⁹ Αλαπάντας Α, Δικαστικά αρχεία και προσωπικά δεδομένα κατά τον Κανονισμό 679/2016, ΔιΜΕΕ 2018.185

²⁵⁰ ΕφΘεσς 733/2009

²⁵¹ Μήτρου Λ, οπ, σελ. 54

Η αναφορά των συγκεκριμένων άρθρων σε πρακτικό επίπεδο δεν έχει ουσιαστική σημασία, καθώς σχεδόν σε κάθε περίπτωση τέλεσης κακουργήματος από τρία ή περισσότερα άτομα η ποινική δίωξη ασκείται και για το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης με αποτέλεσμα να διευρύνεται υπερβολικά η δυνατότητα διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων με κίνδυνο αυτοϋπονόμευσης της έννομης τάξης²⁵².

Σε κάθε περίπτωση οι ειδικές ανακριτικές πράξεις αποτελούν τρόπο συλλογής των προσωπικών δεδομένων, δηλαδή μορφή επεξεργασίας τους, και οι προϋποθέσεις για τη διενέργειά τους καθορίζουν ένα πλαίσιο αυξημένων εγγυήσεων νομιμότητας της επεξεργασίας αυτής.

5.4.1. Γενικές Προϋποθέσεις

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις διενεργούνται μόνο (α) αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεσθεί αξιόποινη πράξη του άρθρου 254§1 ΚΠΔ και (β) αν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων των άρθρων 187Α ΠΚ ή των λοιπών πράξεων είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής. Η ανακριτική πράξη διενεργείται σε βάρος συγκεκριμένου προσώπου αποκλεισμένης της διενέργειας χωρικών ανακριτικών πράξεων.

Η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων επιτρέπεται κατόπιν βουλεύματος του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών, το οποίο αποφαινεται για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα, που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις η έρευνα διενεργείται με διάταξη του εισαγγελέα ή του ανακριτή, που εισάγουν εντός τριών ημερών το ζήτημα στο συμβούλιο. Αν το συμβούλιο κρίνει ότι δεν συντρέχουν οι επικαλούμενες εξαιρετικά επείγουσες περιστάσεις, η ισχύς της διάταξης αίρεται, ενώ, αν το συμβούλιο δεν αποφανθεί εντός πέντε ημερών, τα ευρήματα δεν μπορούν να αξιοποιηθούν. Το βούλευμα επιβάλλεται να αναγράφει (α) την αξιόποινη πράξη, (β) τις σοβαρές ενδείξεις ενοχής σε βάρος του προσώπου, κατά του οποίου διενεργείται η ανακριτική πράξη, (γ) τον σκοπό αυτής, (δ) της αδυναμίας ή ιδιαίτερης

²⁵² Νάιντος Δ, Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα, ΠοινΧρ. 2017.491. Για τον προβληματισμό σχετικά με τη δημιουργία ενός «προ-προληπτικού ποινικού δικαίου», που διώκει ιδεολογίες, οι οποίες θεωρούνται επικίνδυνες, καθιστώντας αναγκαίες τις μαζικές παρακολουθήσεις, βλ. Παπακυριάκου Θ, Ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης: Προκλήσεις για το σύγχρονο κράτος δικαίου στο πεδίο της ποινικής καταστολής ΠοινΔικ 2023.377. Ο Χατζηϊωάννου Κ, Παρατηρήσεις στη ΣυμβΠλημΓιανν 7/2021 - Αδικήματα για τα οποία είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, ΠοινΔικ 2022.137, σωστά παρατηρεί ότι «Είναι αλήθεια ότι συχνά κινούνται προσηματικές ποινικές δίωξεις για εγκληματικές οργανώσεις αποκλειστικά και μόνο για να επιτευχθούν ακραιφνώς δικονομικοί σκοποί, όπως η επιβολή προσωρινής κρατήσεως με τη λήψη υπόψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της πράξεως, η άρση του απορρήτου, η διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων του άρθρου 254 ΚΠΔ»

δυσχέρειας διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλο τρόπο, και (ε) της απόλυτα αναγκαίας χρονικής διάρκειας της ανακριτικής πράξης.

Με την ίδια διαδικασία και τις ίδιες προϋποθέσεις οι ειδικές ανακριτικές πράξεις μπορούν να διενεργηθούν και σε βάρος τρίτου αμέτοχου στο έγκλημα προσώπου, προκειμένου να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου ή ο τόπος διαμονής ή της κατοικίας του και εφόσον είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση αυτών των στοιχείων με άλλον τρόπο. Στις περιπτώσεις αυτές το αποδεικτικό υλικό, που αφορά το τρίτο πρόσωπο, καταστρέφεται αμέσως μετά την επίτευξη του ανακριτικού σκοπού, εκτός εάν με αυτό αποδεικνύεται η εκ μέρους του τέλεση κακουργήματος κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, του πολιτεύματος ή της ακεραιότητας της χώρας, οπότε επιτρέπεται η αξιοποίησή του σε δίκη για τα εν λόγω εγκλήματα.

5.4.2. Οι προβλεπόμενες ειδικές ανακριτικές πράξεις

Το άρθρο 254 ΚΠΔ προβλέπει περιοριστικά ότι ειδικές ανακριτικές πράξεις συνιστούν η διενέργεια: (α) συγκαλυμμένης έρευνας, κατά την οποία ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης, που ενεργεί υπό τις οδηγίες του, προσφέρεται να διευκολύνει την τέλεση κάποιου από τα εγκλήματα, την οποία ο δράστης του εν λόγω εγκλήματος είχε προαποφασίσει, (β) ανακριτικής διείσδυσης, κατά την οποία ανακριτικός υπάλληλος ή ιδιώτης με συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας αναλαμβάνει διεκπεραιωτικά καθήκοντα σε εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση με σκοπό την εξιχνίαση της δομής της, την αποκάλυψη των μελών της, καθώς και τη διακρίβωση των εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει, (γ) ελεγχόμενων μεταφορών²⁵³, (δ) άρσης του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών²⁵⁴, (ε) καταγραφής της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα και (στ) συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Από τις ανωτέρω πράξεις η συγκαλυμμένη έρευνα και η άρση του απορρήτου επιτρέπονται και για τη διερεύνηση των εγκλημάτων διαφθοράς, δηλαδή για τα άρθρα 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α ΠΚ (255§1 ΚΠΔ), εκτός αν συντρέχει το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης, οπότε είναι επιτρεπτή η διενέργεια όλων των πράξεων σύμφωνα με το άρθρο 254 ΚΠΔ.

²⁵³ σύμφωνα με το άρθρο 38 Ν. 2145/1993

²⁵⁴ σύμφωνα με το άρθρο 6 Ν. 5002/2022

5.4.3. Η ειδική ανακριτική πράξη της συσχέτισης αρχείων

Ο Ν. 4624/2019 σε σχέση με τον Ν. 2472/1997 επαναλαμβάνει τον ίδιο ορισμό της επεξεργασίας, χωρίς όμως να ορίζει την έννοια της διασύνδεσης. Ως διασύνδεση οριζόταν²⁵⁵ η μορφή επεξεργασίας, η οποία συνίσταται στη δυνατότητα συσχέτισης των δεδομένων ενός αρχείου με δεδομένα αρχείου ή αρχείων, που τηρούνται από άλλον ή άλλους υπεύθυνους επεξεργασίας ή τηρούνται από τον ίδιο υπεύθυνο επεξεργασίας για άλλο σκοπό²⁵⁶.

Η διενέργεια της «συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με την τήρηση των ίδιων εγγυήσεων και διαδικασίες υπό τους ουσιαστικούς όρους και προϋποθέσεις του Ν. 2472/1997» ως ειδική ανακριτική πράξη σύμφωνα με την αρχική διατύπωση του άρθρου 253Α ΚΠΔ δημιούργησε ερμηνευτικά προβλήματα. Αντίθετα από τις υπόλοιπες πράξεις, που προβλέπονταν ήδη σε νόμο, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός των προσωπικών δεδομένων δεν αποτελούσε ανακριτική πράξη σύμφωνα με τον Ν. 2472/1997, ο οποίος περιλάμβανε άρθρο για την τήρηση ειδικής διαδικασίας μόνο στην περίπτωση της διασύνδεσης των αρχείων. Περαιτέρω (και κυρίως) η εξαίρεση του τομέα της δικαιοσύνης από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 2472/1997²⁵⁷, κατέστησε πλήρως ανενεργή τη συγκεκριμένη διάταξη, καθώς το άρθρο 253Α παρέπεμπε σε μορφή επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, που δεν μπορούσε να εφαρμοστεί στο ποινικό δικονομικό δίκαιο.

Η διατύπωση του νέου άρθρου 254 ΚΠΔ εντάσσει εκ νέου γενικώς και αορίστως²⁵⁸ ως ειδική ανακριτική πράξη τη συσχέτιση ή συνδυασμό δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα χωρίς πλέον αναφορά στον Ν. 2472/2019 και χωρίς να διευκρινίζεται το περιεχόμενο της συσχέτισης ή του συνδυασμού και το πώς αξιοποιείται η συγκεκριμένη επεξεργασία σε σχέση με τους σκοπούς του άρθρου αυτού²⁵⁹.

Το ζήτημα, όμως, που ανακύπτει μετά τη θέση σε ισχύ του Ν. 4624/2019 και την υπαγωγή του τομέα της απονομής δικαιοσύνης στο δίκαιο των προσωπικών δεδομένων, είναι η αντίφαση, η οποία εμφανίζεται σχετικά με τις προϋποθέσεις επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων κατά την προδικασία. Η συσχέτιση και ο συνδυασμός είναι επιτρεπτές ειδικότερες πράξεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων²⁶⁰ κατά τη διερεύνηση και δίωξη των αξιόποινων πράξεων με την τήρηση των αρχών του άρθρου 45,

²⁵⁵ Άρθρο 2 (στ) Ν. 2472/2019

²⁵⁶ Για την ανάλυση της έννοιας της διασύνδεσης, Τουντόπουλος Β, οπ

²⁵⁷ βλ ανωτέρω §1.2.2

²⁵⁸ Αλεξιάδης Σ, Ανακριτική, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2003, σελ. 226

²⁵⁹ Σεβαστίδης Χ, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, τόμος 3, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2015, σελ. 3024

²⁶⁰ ανωτέρω §2.2.3

αλλά παράλληλα αποτελούν και ειδική ανακριτική πράξη, που διέπεται από αυξημένες προϋποθέσεις νομιμότητας²⁶¹.

Η διασύνδεση των αρχείων αποτελεί ειδική ανακριτική τεχνική ηλεκτρονικής διασταύρωσης στοιχείων²⁶² με σκοπό τη δημιουργία ηλεκτρονικού προφίλ, που προβλεπόταν ως διοικητική πράξη του ΣΔΟΕ, αλλά έβρισκε εφαρμογή στο επίπεδο της αστυνομικής συνεργασίας ως επεξεργασία αυτοματοποιημένων συλλογών πληροφοριών²⁶³ της Ευρώπης²⁶⁴ χωρίς, όμως, να προβλέπονται δικονομικοί κανόνες για τη διενέργειά τους²⁶⁵, και αφορά τα προσωπικά δεδομένα, που βρίσκονται σε ηλεκτρονικά αρχεία ιδιωτών ή δημόσιων υπηρεσιών και έχουν συλλεγεί για σκοπό διαφορετικό από την επεξεργασία στο πλαίσιο της ανάκρισης²⁶⁶.

Η διασύνδεση αρχείων αποτελεί μορφή επεξεργασίας, που ενέχει ιδιαίτερο κίνδυνο για τα θεμελιώδη δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων²⁶⁷ και επιτρέπει κατά σχεδόν απόλυτα αυτοματοποιημένο τρόπο τη δημιουργία προφίλ του. Για τον λόγο αυτό ο νομοθέτης του Ν. 2472/1997 ρύθμισε με ειδική διάταξη τη διασύνδεση αρχείων, για την οποία απαιτούσε την άδεια της ΑΠΔΠΧ.

Ο νομοθέτης του Ν. 2928/2001 προφανώς από παραδρομή παρέπεμψε στο σύνολο του Ν. 2472/1997 και όχι στη συγκεκριμένη διαδικασία. Αντίθετη άποψη περί της προθέσεως του θα οδηγούσε σε αδιέξοδο, αφού η συσχέτιση και ο συνδυασμός προσωπικών δεδομένων θα έπρεπε να θεωρηθεί ότι επιτρέπονται για όλα τα αδικήματα, εκτός από εκείνα, που αναφέρονται στο άρθρο 254§1 ΚΠΔ, κάτι που ενόψει του σκοπού και του επαχθούς χαρακτήρα των ειδικών ανακριτικών πράξεων θα ήταν παράλογο. Συνεπώς ορθότερο θα ήταν να θεωρηθεί ότι αντικείμενο της ειδικής ανακριτικής πράξης αποτελεί η αυτοματοποιημένη διασύνδεση αρχείων, που τηρούνται από άλλες δημόσιες αρχές ή

²⁶¹ Στην αοριστία της διατάξεως πιθανόν να οφείλεται το γεγονός ότι δεν υπάρχουν δημοσιευμένα σχετικά βουλεύματα.

²⁶² Σπυράκος Δ, Η συσχέτιση και ο συνδυασμός προσωπικών δεδομένων για την καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος, ΠοινΧρ 2001.1030, Μιχαλόπουλου Ε, Ανακριτικές πράξεις, σε Παππά Σ (επ), Ποινική προδικασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023, σελ. 350

²⁶³ Ριζάβα Φ, Οργανωμένο Έγκλημα, <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/29252?lang=el#page/1/mode/2up>, σελ. 643

²⁶⁴ Η σύμβαση για την Ευρώπη κυρώθηκε με τον Ν. 2605/1998 και αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 2016/794

²⁶⁵ Λίβος Ν, Οργανωμένο έγκλημα: έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του σε Ελληνική Εταιρεία Ποινικού Δικαίου, Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου, Πρακτικά Ζ Πανελληνίου Συνεδρίου, ΠΙΝ Σάκκουλας, 2008. Σελ. 66

²⁶⁶ Σπυράκος Δ, οπ

²⁶⁷ Τουντόπουλος Β, οπ

ιδιώτες και περιέχουν προσωπικά δεδομένα, που έχουν συλλεγεί για άλλους σκοπούς εκτός της ανίχνευσης, διερεύνησης και δίωξης ποινικών αδικημάτων²⁶⁸.

6. Η άσκηση των δικαιωμάτων του υποκειμένου στην ποινική προδικασία

Ο Ν. 4624/2019 ορίζει το γενικό πλαίσιο άσκησης των δικαιωμάτων των υποκειμένων στο άρθρο 59, σύμφωνα με το οποίο στο πλαίσιο ποινικής έρευνας και διαδικασίας τα δικαιώματα ενημέρωσης για την επεξεργασία, πρόσβασης, διόρθωσης ή διαγραφής και περιορισμού των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, κατά τις διατάξεις των άρθρων 54 έως και 56, ασκούνται σύμφωνα με όσα ορίζουν οι διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ειδικές δικονομικές διατάξεις και ο Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών (ΚΟΔΚΔΛ), όπως κάθε φορά ισχύουν.

Η διατύπωση αυτή αποτελεί απόρροια της μη ορθής νομοθέτησης. Ο νομοθέτης του Ν. 4624/2019 μη γνωρίζοντας τι πρέπει να νομοθετήσει και χωρίς συνεργασία με τον νομοθέτη του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας χρησιμοποίησε την προσφιλή στη νομοθετική μας παράδοση αόριστη παραπομπή σε άλλα νομοθετήματα με κίνδυνο δημιουργίας νομοθετικού κενού ή «παράλληλης δικονομίας» για την άσκηση των δικαιωμάτων και την προστασία των προσωπικών δεδομένων κάθε υποκειμένου²⁶⁹.

Παράλληλα ισχύει η γενική υποχρέωση των υπεύθυνων επεξεργασίας για την ενημέρωση των πολιτών σχετικά με τους όρους επεξεργασίας των προσωπικών τους δικαιωμάτων²⁷⁰. Θα πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι πρώτον η πλειοψηφία των εισαγγελικών αρχών δεν διαθέτει ιστοσελίδα, δεύτερον η πλειοψηφία των πρωτοδικείων διαθέτει ιστοσελίδα μέσω υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, στο οποίο ως υπεύθυνος επεξεργασίας αναφέρεται το Υπουργείο, τρίτον στις υπόλοιπες ιστοσελίδες, η πλειοψηφία τους δεν παραπέμπει σε όρους χρήσης και πολιτική προσωπικών δεδομένων, και τέταρτον καμία απολύτως δεν περιέχει την ειδική ενημέρωση του άρθρου 53 Ν. 4624/2019.

²⁶⁸ σύμφωνα με την έννοια, που πρέπει να τους αποδίδεται, ανωτέρω §2.6

²⁶⁹ Τσόλιας Γ, Η επίδραση του νέου δικαίου της ΕΕ για την προστασία προσωπικών δεδομένων στην ποινική δίκη, Nova Criminalia 3.4

²⁷⁰ βλ. ανωτέρω §4.3

6.1. Η άσκηση των δικαιωμάτων στην ποινική διαδικασία

6.1.1. Κατηγορούμενοι - ύποπτοι

Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας προβλέπει αναλυτικά και περιοριστικά τα δικαιώματα, που έχουν στο στάδιο της προδικασίας ο κατηγορούμενος και ο ύποπτος. Σχετικά με την άσκηση των δικαιωμάτων, που έχουν οι ανωτέρω ως υποκείμενο προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με τον Ν. 4624/2019, εφαρμογή βρίσκουν:

(α) Το δικαίωμα πρόσβασης στο υλικό της δικογραφίας, που περιλαμβάνει το περιεχόμενο του κατηγορητηρίου και των εγγράφων της ανάκρισης (100 ΚΠΔ). Ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να μελετήσει ο ίδιος ή ο συνήγορός του τα έγγραφα της ανάκρισης και να λάβει αντίγραφά τους. Το ίδιο δικαίωμα έχει κάθε φορά, που καλείται σε συμπληρωματική απολογία, καθώς και με το πέρας της ανακρίσεως και πριν ο φάκελος της δικογραφίας διαβιβαστεί στον εισαγγελέα. Στην περίπτωση, που η ανάκριση συνεχίζεται, μπορεί να ασκεί το δικαίωμά του μία φορά κάθε μήνα. Ο κατηγορούμενος, που δεν ομιλεί ή δεν κατανοεί επαρκώς την ελληνική γλώσσα, έχει δικαίωμα σε διερμηνεία και σε γραπτή μετάφραση τουλάχιστον των ουσιωδών εγγράφων (101 ΚΠΔ)²⁷¹.

(β) Το δικαίωμα αίτησης διεξαγωγής αποδείξεων για την αντίκρουση της κατηγορίας (102 ΚΠΔ), με την οποία ο κατηγορούμενος μπορεί να αποδείξει την ανακρίβεια εκείνων των προσωπικών δεδομένων του, που αποτελούν ουσιώδη αποδεικτικά στοιχεία του κατηγορητηρίου, ώστε να αιτηθεί στη συνέχεια τη διόρθωσή τους²⁷².

Ο κατηγορούμενος μπορεί να ασκήσει τα δικαιώματα αυτά και στην περίπτωση διενέργειας προανάκρισης (106 ΚΠΔ), ενώ τα ίδια δικαιώματα έχει και ο ύποπτος στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης (244 ΚΠΔ). Αντιθέτως ο κατηγορούμενος έχει μόνο το δικαίωμα πρόσβασης στην περίπτωση της αυτεπάγγελτης προανάκρισης (105 ΚΠΔ).

Το δικαίωμα του άρθρου 100 ΚΠΔ φαινομενικά βρίσκεται σε σύγκρουση με το άρθρο 265§§5 και 6 ΚΠΔ, σύμφωνα με το οποίο τα ψηφιακά πειστήρια, που κατάσχονται, φυλάσσονται σε ένα μόνο αντίγραφο, στο οποίο έχουν πρόσβαση μόνο όσοι ασκούν δικαστικά, εισαγγελικά και ανακριτικά καθήκοντα στην υπόθεση και οι γραμματείς, ενώ απαγορεύεται η δημιουργία και διατήρηση αντιγράφων για οποιοδήποτε άλλο λόγο, εκτός

²⁷¹ Ως ουσιώδη νοούνται τα έγγραφα ή τα χωρία εγγράφων, που περιλαμβάνουν οποιαδήποτε απόφαση συνεπάγεται τη στέρηση της ελευθερίας του κατηγορούμενου και οποιαδήποτε απόφαση σχετικά με την κατηγορία (233 ΚΠΔ), όπως είναι οι διατάξεις του εισαγγελέα ή του ανακριτή και τα βουλεύματα του συμβουλίου.

²⁷² Για τους προβληματισμούς σχετικά με το δικαίωμα του κατηγορουμένου στην προδικασία βλ. Τσαρτσίδης Μ, Το δικαίωμα διεξαγωγής αποδείξεων του κατηγορουμένου, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2022, σελ. 309 επ.

αν ο αρμόδιος εισαγγελέας ή ο ανακριτής ή το συμβούλιο κρίνουν ότι τα κατασχεμένα ψηφιακά δεδομένα είναι αναγκαίο να περιληφθούν σε άλλη δικογραφία. Ορθότερη είναι η άποψη ότι η απαγορεύεται η απευθείας πρόσβαση του κατηγορουμένου στον υλικό φορέα, αλλά όχι η λήψη αντιγράφων²⁷³. Η λύση αυτή δικαιολογεί το άλλως ακατανόητο δικαίωμα του γραμματέα να έχει πρόσβαση στο μοναδικό αντίγραφο.

Από τη διάταξη του άρθρου 100 ΚΠΔ προκύπτει ότι ο κατηγορούμενος ή ο ύποπτος έχει δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, που τον αφορούν. Το δικαίωμα του για διόρθωση ασκείται με αίτηση στον ανακριτή ή τον εισαγγελέα²⁷⁴ και στην περίπτωση, που δεν γίνει δεκτή η αίτησή του, έχει δικαίωμα προσφυγής στο Συμβούλιο²⁷⁵. Δικαίωμα διαγραφής ή περιορισμού των προσωπικών δεδομένων δεν προβλέπεται στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Μόνη περίπτωση, που ομοιάζει με τη διαγραφή, είναι η περίπτωση, που αφαιρείται από τη δικογραφία κατάθεση του υπόπτου είτε ένορκη είτε χωρίς όρκο, αλλά χωρίς να του παρασχεθεί η δυνατότητα να ασκήσει τα δικαιώματά του (244§3 ΚΠΔ). Αντιθέτως, όταν ένα αποδεικτικό στοιχείο έχει ληφθεί παρανόμως, τίθεται ζήτημα μη αξιοποίησής του στο στάδιο της προδικασίας ή μη ανάγνωσής του (άρα μη χρήσης του) στην ενώπιον του δικαστηρίου αποδεικτική διαδικασία²⁷⁶.

Προβληματισμό προκαλεί και το εύρος του δικαιώματος πρόσβασης, καθώς δεν ρυθμίζεται στον ΚΠΔ η τήρηση των αναγκαίων στοιχείων, που προβλέπονται ως υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας, στην ποινική δικογραφία. Για παράδειγμα, ο κατηγορούμενος δεν μπορεί να ζητήσει να λάβει αντίγραφο των αρχείων καταγραφής (log files), από τα οποία προκύπτει ποιος είχε πρόσβαση στα προσωπικά του δεδομένα²⁷⁷, ή αντίγραφο της εκτίμησης κινδύνου ή αντίγραφο των τεχνικών προδιαγραφών των μέτρων

²⁷³ Ναζίρης Ι, Η κατάσχεση των ψηφιακών δεδομένων, ΠοινΔικ 2021.178 και 355

²⁷⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 299§2 κατά την κυρία ανάκριση γίνεται καθετί που μπορεί να βοηθήσει στην εξακρίβωση της αλήθειας, εξετάζεται και βεβαιώνεται αυτεπαγγέλτως ... κάθε στοιχείο, που αφορά την προσωπικότητά του και επηρεάζει την επιμέτρηση της ποινής.

²⁷⁵ Άρθρο 307§1 περ. α και γ, βλ. ανωτέρω §5.2.5

²⁷⁶ Για τα απαγορευμένα αποδεικτικά μέσα, βλ. κατωτέρω §6.5.2

²⁷⁷ Το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα πρόσβασης στις πληροφορίες, που αφορούν τις αναζητήσεις στα προσωπικά δεδομένα του, σύμφωνα με το άρθρο 15§1 του Κανονισμού, αλλά και στην ταυτότητα, όσων τα επεξεργάστηκαν, εφόσον είναι αναγκαίο για την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του, ΔΕΕ C579/21, σκ. 83, ενώ οι πληροφορίες για την ταυτότητα των χρηστών εντάσσονται στο περιεχόμενο της υποχρέωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας για την ασφάλεια της επεξεργασίας, ΣτΕ 681/2020, σκ. 6, με παρατηρήσεις Βέρρας Δ, Τα όρια του δικαιώματος πρόσβασης του ΓΚΠΔ υπό την 681/2020 ΣτΕ, <https://www.linkedin.com/pulse/%CF%84%CE%B1-%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%B3%CE%BA%CF%80%CE%B4-%CF%85%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CE%BD-6812020-verras>

ασφαλείας, ώστε να κρίνει τη συμμόρφωση του υπεύθυνου επεξεργασίας με τις υποχρεώσεις του, αφού δεν προκύπτει από τις διατάξεις του ΚΠΔ υποχρέωση του ανακριτικού υπαλλήλου να τα ενσωματώσει στην ποινική δικογραφία.

6.1.2. Υποστήριξη της κατηγορίας

Ο παριστάμενος για την υποστήριξη της κατηγορίας έχει το δικαίωμα πρόσβασης στη δικογραφία και λήψης αντιγράφων των εγγράφων της από τη στιγμή, που ο ύποπτος καλείται για παροχή εξηγήσεων ή ο κατηγορούμενος καλείται σε απολογία ή αν εκδοθεί σε βάρος του ένταλμα σύλληψης ή βίαιης προσαγωγής (107 ΚΠΔ).

6.1.3. Τρίτοι αμέτοχοι

Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας δεν προβλέπει γενικό δικαίωμα ενημέρωσης και πρόσβασης τρίτου πλην των διαδίκων προσώπου στο στάδιο της προδικασίας λόγω της μυστικότητας, που χαρακτηρίζει το συγκεκριμένο στάδιο. Η γνώση τρίτου προσώπου ότι προσωπικά του δεδομένα έχουν υποστεί επεξεργασία από τον εισαγγελέα και τον ανακριτή προέρχεται είτε από τη συμμετοχή του σε συγκεκριμένες ανακριτικές πράξεις, όπως για παράδειγμα ένορκη κατάθεσή του, έρευνα στην οικία του ή σωματική έρευνα, κατάσχεση εγγράφων, που συνεπάγονται τη συλλογή προσωπικών δεδομένων του, είτε από μη νόμιμη πληροφόρησή του.

Δικαίωμα να λάβει τρίτος αντίγραφο εγγράφων της ποινικής δικογραφίας προβλέπεται στην περίπτωση, που διαπιστώνεται η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος. Στο στάδιο της ανάκρισης χορηγούνται με έγκριση του ανακριτή μετά από σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, ενώ μετά το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης με έγκριση του εισαγγελέα (147 ΚΠΔ).

6.2. Ειδικές δικονομικές διατάξεις

6.2.1. Η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών

Στο άρθρο 6 του Ν. 5002/2022 προβλέπεται ότι στην περίπτωση άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας για σκοπούς διακρίβωσης ποινικού αδικήματος, η οποία μπορεί να διαταχθεί και κατά τρίτου αμέτοχου προσώπου (254 ΚΠΔ), η ΑΔΑΕ μετά τη λήξη ισχύος του μέτρου της άρσης του απορρήτου και κατόπιν υποβολής σχετικού αιτήματος από τον θιγόμενο, του γνωστοποιεί την επιβολή του μέτρου αυτού εντός προθεσμίας εξήντα (60) ημερών, με τη σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και υπό την προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε.

Η διάταξη αυτή αφορά αποκλειστικά τον τρίτο αμέτοχο (αφού οι ειδικές ανακριτικές πράξεις διενεργούνται σε βάρος μόνο προσώπων, που έχουν την ιδιότητα του

κατηγορουμένου²⁷⁸), ο οποίος τελικώς δεν απέκτησε την ιδιότητα αυτή (οπότε και θα λάμβανε γνώση κατά τη λήψη των αντιγράφων της δικογραφίας). Το υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων καταρχάς στερείται το δικαίωμα πληροφόρησης ότι τα προσωπικά δεδομένα του τυγχάνουν επεξεργασίας. Η ενημέρωσή του από την ΑΔΑΕ γίνεται υπό τη συνδρομή δύο προϋποθέσεων. Πρώτον να πληροφορηθεί εμμέσως το υποκείμενο των δεδομένων ότι διενεργήθηκε σε βάρος του η ανακριτική πράξη και να ζητήσει ενημέρωση και δεύτερον να συμφωνήσει ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, εφόσον δεν διακυβεύεται ο σκοπός διενέργειας της χωρίς να προσδιορίζεται αν αυτό αφορά χρονικό κριτήριο (για παράδειγμα την αμετάκλητη παραπομπή στο ακροατήριο του κατηγορουμένου) ή άλλο κριτήριο, ενώ δεν προβλέπεται η αναγκαία από το Σύνταγμα και τον ΚΠΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία. Ακόμα, όμως, και στην περίπτωση, που τελικώς το υποκείμενο των δεδομένων πληροφορηθεί επίσημα την έκδοση του σχετικού βουλεύματος, ο νόμος δεν του παρέχει κανένα δικαίωμα²⁷⁹, αν κρίνει ότι υπήρξε παράνομη επεξεργασία των δεδομένων του.

6.2.2. Η δημοσιοποίηση των στοιχείων του κατηγορουμένου

Σύμφωνα με το άρθρο 84Α του Ν. 4624/2019 επιτρέπεται με διάταξη του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών ή του Εισαγγελέα Εφετών, που εκδίδεται στην περίπτωση άσκησης ποινικής δίωξης για τα αδικήματα, που αναγράφονται περιοριστικά στο άρθρο, η δημοσιοποίηση των στοιχείων της ταυτότητας και η φωτογραφία του κατηγορουμένου με σκοπό τη διερεύνηση, ανίχνευση ή δίωξη²⁸⁰ των ανωτέρω αδικημάτων, εφόσον είναι πρόσφορη για την επίτευξη των σκοπών και ανάλογη με αυτήν, δηλαδή δεν μπορεί να επιτευχθεί με λιγότερο επαχθή για τα θεμελιώδη δικαιώματα μέτρα, και για περιορισμένο χρονικό διάστημα, που ορίζεται ειδικά.

Η διάταξη της εισαγγελικής αρχής γνωστοποιείται στον κατηγορούμενο, ο οποίος έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον του Εισαγγελέα Εφετών ή του Προϊσταμένου της Εισαγγελίας Εφετών. Η προθεσμία των δύο ημερών για την άσκηση της προσφυγής και η ίδια η άσκησή της αναστέλλουν την εκτέλεση της διάταξης, εκτός αν η δίωξη έχει ασκηθεί

²⁷⁸ βλ. ανωτέρω §5.4.1

²⁷⁹ πλην της δυνατότητας λήψης αντιγράφων, ανωτέρω §6.1.3

²⁸⁰ Η αντιγραφή της ορολογίας της Οδηγίας στο άρθρο 84Α επιβεβαιώνει την αληθή ερμηνεία των όρων, που χρησιμοποιούνται (βλ. §2.6), αφού προϋπόθεση της δημοσιοποίησης αποτελεί σύμφωνα με το ίδιο το άρθρο η άσκηση ποινικής δίωξης.

για συγκεκριμένα αδικήματα, που αναφέρονται στο άρθρο, οπότε και εκτελείται αμέσως χωρίς δυνατότητα άσκησης προσφυγής σε κάποιο όργανο²⁸¹.

6.3. Άσκηση δικαιωμάτων στον ΚΟΔΚΑΔ

Από τις διατάξεις του ΚΟΔΚΑΔ δεν προκύπτει κάποια σύνδεσή τους με το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 59 Ν. 4624/2019 και την άσκηση των δικαιωμάτων του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων.

Η αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Πρωτοδικών να παραγγέλλει στις υπηρεσίες του δημοσίου, των ΝΠΔΔ, των λοιπών φορέων γενικής κυβέρνησης και στις επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα να παραδώσουν έγγραφα ή να χορηγήσουν αντίγραφά τους, όταν το ζητήσουν νομικά ή φυσικά πρόσωπα, που έχουν δικαίωμα ή έννομο συμφέρον (άρθρο 29§4) δεν φαίνεται να αφορά δικαίωμα διαδίκου ή τρίτου στην ποινική διαδικασία, αφού αυτό ασκείται μέσω αίτησης στον εισαγγελέα, τον ανακριτή ή το Συμβούλιο σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΠΔ.

Η συγκεκριμένη αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Πρωτοδικών, που φέρει τον χαρακτήρα δικαστικής απόφασης²⁸² και εκδίδεται με συνεκτίμηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε περίπτωσης και μετά από διερεύνηση της συνδρομής ή μη κωλυμάτων από διάταξη νόμου²⁸³, είναι νοητή στην περίπτωση αίτησης πρόσβασης σε έγγραφα αρχών, που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας, εκτός του πλαισίου της ποινικής δίκης, όπως για παράδειγμα αίτηση για έγγραφα της Αστυνομίας, που τηρεί στο πλαίσιο της διοικητικής της λειτουργίας. Η τροποποίηση της διάταξης είναι ορθή και σύμφωνη με το άρθρο 57 Ν.4624/2019 κατά το μέρος, που προϋποθέτει αιτιολογημένη άρνηση της αρχής ή του φορέα ή της επιχείρησης να παράσχει τα έγγραφα σύμφωνα με την αρχή της λογοδοσίας, καθώς οι ανωτέρω έχουν την ιδιότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας και είναι οι μόνοι αρμόδιοι να κρίνουν τη νομιμότητα της αίτησης. Ανακύπτει, όμως, ο προβληματισμός αν σύμφωνα με τη διάταξη ο ρόλος της Εποπτικής Αρχής υποκαθίσταται από τον εισαγγελέα κατά παράβαση του άρθρου 58 Ν. 4624/2019 της Οδηγίας ή το υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων διατηρεί το δικαίωμα να προσφύγει στην ΑΠΔΠΧ.

²⁸¹ πρβλ, όμως, την ΕΔΔΑ *Margariti vs Greece*, §58, η οποία κρίνοντας την παρόμοια διάταξη του Ν. 2472/1997 τονίζει ότι είναι αναγκαία η πρόβλεψη προηγούμενης ακρόασης ή προσφυγής κατά της απόφασης δημοσίευσης των προσωπικών δεδομένων, ώστε να είναι νόμιμος ο περιορισμός του δικαιώματος του άρθρου 8 ΕΣΔΑ.

²⁸² ΑΠ 148/2013

²⁸³ ΓνωμΕισΑΠ 9/2022

6.4. Προσφυγή τρίτου κατά του υπευθύνου επεξεργασίας

Το πλέγμα της μυστικότητας της προανάκρισης και της ανυπαρξίας πρόβλεψης γνωστοποίησης της επεξεργασίας των προσωπικών του δεδομένων σε τρίτο μη διάδικο πρόσωπο δημιουργεί ζήτημα παραβίασης του δικαιώματος του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων να προστατευτεί από παράνομη επεξεργασία των δεδομένων του και να τύχει δικαστικής προστασίας κατά τρόπο, που όχι απλώς περιορίζει τα θιγόμενα δικαιώματα, αλλά θίγει ανεπανόρθωτα τον πυρήνα τους.

Ακόμα, όμως, και στην περίπτωση, που πληροφορηθεί την επεξεργασία αυτή, ο τρίτος δεν έχει δικαίωμα να προσφύγει σε ανεξάρτητη αρχή, ώστε να ελεγχθεί η τήρηση των κανόνων του άρθρου 8 του Χάρτη, αφού η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές στο πλαίσιο της δικαστικής λειτουργίας και των δικαστικών καθηκόντων τους εξαιρείται από το δικαίωμα του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων να υποβάλει καταγγελία στην ΑΠΔΠΧ²⁸⁴. Πρέπει να σημειωθεί ότι η πρόβλεψη εποπτικής αρχής εντός της δικαιοσύνης αποκλειστικά για τις περιπτώσεις αυτές, που διατυπώθηκε κατά τις εργασίες της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής, συνάντησε την κατηγορηματική άρνηση του Αρχείου Πάγου²⁸⁵ και δεν υλοποιήθηκε από τον εθνικό νομοθέτη. Η υποχρέωση, όμως, του εθνικού νομοθέτη, η οποία απορρέει από το άρθρο 8 ΧΘΔΕΕ και το άρθρο 9Α Σ, που επιβάλλουν τον έλεγχο από ανεξάρτητη αρχή χωρίς εξαίρεση λόγω ιδιότητας του υπεύθυνου επεξεργασίας, αλλά και της πρόβλεψης της Οδηγίας για ανεξάρτητο έλεγχο σύμφωνα με τον Χάρτη²⁸⁶ παραμένει ανεκπλήρωτη και ο σχετικός αποκλεισμός της ΑΠΔΠΧ από το ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 58 Ν. 4624/2019 χωρίς την πρόβλεψη άλλου εποπτικού οργάνου φαίνεται ότι πάσχει από αντισυνταγματικότητα²⁸⁷.

²⁸⁴ άρθρο 58§1 Ν. 4624/2019

²⁸⁵ Η Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φ, Συνταγματική θεώρηση του νόμου περί προστασίας δεδομένων, ΔιΜΜΕ 2019.328, παραθέτει απόσπασμα της απόφασης της Διοικητικής ΟΛΑΠ 63/2018, σύμφωνα με το οποίο: «θα ήταν, εξάλλου, άτοπο η ΑΠΔΠΧ, κατά πράξεων της οποίας προβλέπεται ρητά η προσφυγή στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, να ελέγχει αυτά για την εφαρμογή του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας 2016/680»

²⁸⁶ αιτσκ 80 Οδηγίας

²⁸⁷ Γριβοκωστόπουλος Ι, οπ, Παναγοπούλου Κουτναντζή Φ, Άρθρο 9Α, σε Βλαχόπουλος Σ/Κοντιάδης Ξ/Τασόπουλος Γ, Σύνταγμα - Ερμηνεία κατ' άρθρο, ηλεκτρονική έκδοση, 2023, <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/arthro-9a>, η οποία επισημαίνει αφενός ότι τα Δικαστήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης θέσπισαν εσωτερικό μηχανισμό ελέγχου στις περιπτώσεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων και αφετέρου ότι το κενό εποπτείας από ανεξάρτητη αρχή φαίνεται να αντιβαίνει ευθέως το άρθρο 8 ΧΘΔΕΕ.

6.5. Δικονομικές κυρώσεις

Η υποχρέωση νόμιμης επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων και η απρόσκοπτη άσκηση των δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων θα έμεναν κενό γράμμα χωρίς την πρόβλεψη αποκατάστασης της νομιμότητας και επιβολής κυρώσεων. Η ανάγκη προστασίας του κατηγορούμενου πολίτη από την πιθανώς καταχρηστική σε βάρος του ποινική καταστολή είναι ο δικαιολογητικός λόγος θέσπισης των δικονομικών τύπων, που πρέπει να τηρούνται για την εξασφάλιση του αδιάβλητου της ποινικής διαδικασίας²⁸⁸.

Ο όρος δικονομικές ή διαδικαστικές πράξεις αναφέρεται στο σύνολο ενεργειών των προσώπων, που συμμετέχουν με κάποιο ρόλο στην ποινική διαδικασία ασκώντας επιρροή στην εξέλιξή της, και διακρίνονται στις «διαμορφωτικές δικονομικές πράξεις», που περιλαμβάνουν τις αποφάσεις, τα βουλεύματα, τις διατάξεις του ανακριτή ή του εισαγγελέα, το ένταλμα προσωπικής κράτησης ή βίαιης προσαγωγής, και στις «επιδιωκτικές δικονομικές πράξεις», που αφορούν κυρίως τις αιτήσεις²⁸⁹. Οι διαμορφωτικές πράξεις με τη σειρά τους διακρίνονται στις ληπτές και στις μη ληπτές υπόψη· στις μη ληπτές υπόψη η αντίθεσή τους στο δικονομικό δίκαιο επιβάλλει στον υπεύθυνο του επόμενου σταδίου της διαδικασίας να τις παραβλέψει²⁹⁰.

Γενικότερα η μη τήρηση των τυπικών προϋποθέσεων των δικονομικών πράξεων έχει ως αποτέλεσμα τη δικονομική κύρωση της ακυρότητας²⁹¹. Τα ερωτήματα, που ανακύπτουν, είναι πρώτον αν το αποτέλεσμα της κατά με οποιοδήποτε τρόπο επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων χωρίς την τήρηση των προϋποθέσεων νομιμότητας του Ν. 4624/2019 συνιστά απαράδεκτο αποδεικτικό μέσο στην ποινική διαδικασία και δεύτερον αν τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων, που προβλέπονται στα άρθρα 54, 55 και 56 του Ν. 4624/2019, υπάγονται στα δικαιώματα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, η μη ικανοποίηση των οποίων προκαλεί απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας.

6.5.1. Η παράνομη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων

Από τα άρθρα 45§1 (α) και 73§2 Ν. 4624/2019 προκύπτει ότι οι υπεύθυνοι επεξεργασίας μπορούν να προβαίνουν σε πράξεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, που έχουν συλλεγεί σύμφωνα με τους όρους και προϋποθέσεις του ΚΠΔ και των ειδικών

²⁸⁸ Παπανδρέου Π, Ακυρότητες, σε Μαργαρίτης Λ, Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ 897

²⁸⁹ Καρράς Α, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 300 επ

²⁹⁰ Καρράς Α, οπ, σελ. 302

²⁹¹ Παπαδαμάκης Α, Ποινική Δικονομία, 2004, σελ. 212, Καρράς Α, Οι δικονομικές ακυρότητες και τα δικαιώματα του κατηγορούμενου, ΠοινΧρ 1991.18

ποινικών νόμων²⁹². Συνιστά, όμως, κάθε παραβίαση του Κανονισμού ή/και της Οδηγίας παράνομη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, που ενεργοποιεί το δικαίωμα έννομης προστασίας του υποκειμένου τους, ή διαφοροποιούνται οι συνέπειες ανάλογα με το αν έχει παραβιαστεί ο πυρήνας της νομιμότητας της επεξεργασίας, δηλαδή η τήρηση των αρχών επεξεργασίας και η ορθή επιλογή της νομικής βάσης, ή αν ο υπεύθυνος επεξεργασίας και οι υπό την εποπτεία του εκτελούντες την επεξεργασία δεν έχουν τηρήσει τις γενικές και ειδικές υποχρεώσεις τους;

Το Δικαστήριο έκρινε στο πλαίσιο διαφοράς, που ανέκυψε κατά την εφαρμογή του Κανονισμού, ότι η παραβίαση των αρχών νομιμότητας και της ορθής επιλογής νομικής βάσης καθιστά την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων παράνομη, ενώ η παραβίαση των γενικών υποχρεώσεων του υπεύθυνου επεξεργασίας δεν συνιστά παραβίαση της αρχής της λογοδοσίας και δεν αποδεικνύει αφ' εαυτής την προσβολή του δικαιώματος στην προστασία των προσωπικών δεδομένων²⁹³.

6.5.2. Απαράδεκτο αποδεικτικό μέσο

Η διάταξη του άρθρου 19§3 του Συντάγματος απαγορεύει τη χρήση αποδεικτικών μέσων, που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου 9Α Σ, σύμφωνα με το οποίο καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Ως νόμος νοείται εκτός του εθνικού νόμου και το πρωτογενές και παράγωγο ενωσιακό δίκαιο.

Σύμφωνα με την αρχή της ηθικής απόδειξης οι δικαστές δεν ακολουθούν νομικούς κανόνες αποδείξεων, πρέπει όμως να αποφασίζουν κατά την πεποίθησή τους ακολουθώντας τη φωνή της συνείδησής τους και οδηγούμενοι από την απροσωπώληπτη κρίση, που προκύπτει από τις συζητήσεις και που αφορά την αλήθεια των πραγματικών περιστατικών, την αξιοπιστία των μαρτύρων²⁹⁴ και την αξία των άλλων αποδείξεων, αιτιολογώντας πάντοτε ειδικά και εμπειριστατωμένα²⁹⁵ με ποια αποδεικτικά μέσα και με ποιους συλλογισμούς σχημάτισαν τη δικανική τους κρίση (177§1 ΚΠΔ). Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων προϋποθέτει τη νομιμότητα κτήσης τους²⁹⁶ και τούτο προκύπτει από την υλοποίηση της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 19§3 στο άρθρο 177§2 ΚΠΔ,

²⁹² Κανέλλος Λ, οπ, σελ. 286

²⁹³ ΔΕΕ C60/22, σκ. 57 σχετικά με την επεξεργασία στο πλαίσιο του Κανονισμού

²⁹⁴ Κωνσταντινίδης Α, Η απόδειξη στην ποινική δίκη, Β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2022, σελ. 19

²⁹⁵ Εξετάζοντας τα επιχειρήματα και τα αποδεικτικά μέσα, που υποβάλλουν οι διάδικοι, έτσι ο Δαλακούρας Θ, Η αποδεικτική διαδικασία κατά τον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ΠοινΧρ 2021.641. βλ. σχετ. ΕΔΔΑ Van de Hurk vs Netherland §59

²⁹⁶ Δαλακούρας Θ, Η αποδεικτική διαδικασία, οπ

σύμφωνα με το οποίο απαγορεύεται η αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων, που αποκτήθηκαν με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών²⁹⁷, εκτός αν χρησιμοποιούνται για την αθώωση του κατηγορουμένου²⁹⁸. Με την επίκληση της αρχής της αναλογικότητας και του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας έχει διατυπωθεί και η άποψη πως τα παρανόμως κτηθέντα αποδεικτικά μέσα μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για την κατάφαση της ενοχής του κατηγορούμενου²⁹⁹.

Η διάταξη, που προστέθηκε το πρώτον με το άρθρο 2 Ν. 2408/1996, αναφέρεται όχι απλώς σε παράνομες, αλλά σε αξιόποινες πράξεις και απηχεί την κρατούσα προσέγγιση του Αρείου Πάγου, που έχει κρίνει ότι απαγορευμένα είναι μόνο τα αποδεικτικά μέσα, που συλλέγονται κατά παράβαση ποινικής διάταξης³⁰⁰. Η άποψη της νομολογίας επικρίθηκε από τη θεωρία, που θεώρησε ότι, καθώς ο νομοθέτης δεν επιλέγει πάντοτε να ποινικοποιήσει την παραβίαση των ατομικών δικαιωμάτων³⁰¹, η παράλειψη αυτή δεν θα έπρεπε να έχει καθοριστικό ρόλο στην προστασία των δικαιωμάτων αυτών³⁰². Μετά και την προσθήκη του άρθρου 19§3 του Συντάγματος ορθότερη είναι η διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 177§2 ΚΠΔ³⁰³.

Η χρησιμοποίηση στην ποινική δίκη απαγορευμένου αποδεικτικού μέσου προσβάλλει το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορούμενου παραβιάζοντας το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (6§1 ΕΣΔΑ) και δημιουργεί απόλυτη ακυρότητα³⁰⁴. Υπό το πρίσμα αυτό η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων κατά παράβαση των αρχών νομιμότητας και της επιλογής της ορθής νομικής βάσης, που αξιώνει η Οδηγία, αποτελεί παράνομη

²⁹⁷ βλ. όμως την εξαίρεση του άρθρου 14 του Ν. 4637/2019, σύμφωνα με την οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην ποινική δίκη μη αποδεικτικά μέσα, που έχουν κτηθεί μη νόμιμα από τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, η οποία ελέγχεται ως αντισυνταγματική, Δαλακούρας Θ, Η αποδεικτική διαδικασία, οπ,

²⁹⁸ Ανδρουλάκης Ν, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, σελ. 211, Δαλακούρας Θ, Απαγορευμένα αποδεικτικά μέσα: δογματικές βάσεις για τη θεμελίωση των αποδεικτικών απαγορεύσεων στην ποινική δίκη, ΠοινΧρ 1996.321, Ηλιοπούλου - Στραγγα Τ, Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, 2003, σελ. 81, Παπαδαμάκης Α, Αποδεικτικές απαγορεύσεις και δίκαιη δίκη, ΠοινΔικ 2016.449, Συμεωνίδου - Καστανίδου Ε, Παραβίαση απορρήτου επικοινωνιών και αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική δίκη, ΠοινΔικ 2015.961 και ΑΠ 653/2013, ΑΠ 1323/2011, ΑΠ 840/2011, ΔιατΕισΕφΠειρ 110/2009, ΠοινΔικ 2010.1299, ΑΠ 1261/2009, ΑΠ 2617/2008, ΑΠ 813/2008, ΑΠ 1537/2007, ΑΠ 42/2004, ΑΠ 611/2006, ΑΠ 1622/2005

²⁹⁹ ΑΠ 254/2021, ΑΠ 611/2006, ΓνωμΕισΑΠ 14/2020· η δικαστική κρίση για τη στάθμιση των συγκρουόμενων δικαιωμάτων είναι αναιρετικά ανέλεγκτη, ΑΠ 991/2018

³⁰⁰ ΑΠ 717/1984, ΑΠ 9/1994

³⁰¹ Τριανταφύλλου Γ, Η ρύθμιση και λειτουργία των ερευνών κατά τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 1993, σελ 418

³⁰² Τζαννετής Α, Η αξιόποινη απόκτηση αποδεικτικών μέσων, ΠοινΧρ 1998.105

³⁰³ Τζαννετής Α, οπ

³⁰⁴ Κωνσταντινίδης Α, Η απόδειξη στην ποινική δίκη, οπ, σελ. 21, ΑΠ 254/2021, ΑΠ 1014/2020, ΑΠ 560/2010, ΑΠ 1537/2007

επεξεργασία, όπως έχει κρίνει και το Δικαστήριο³⁰⁵, και η αξιοποίηση τους στην ποινική διαδικασία πρέπει να θεωρείται απαγορευμένη. Τέτοια περίπτωση αποτελεί και η απαγόρευση αυτοματοποιημένης ατομικής λήψης απόφασης. Στην κατηγορία αυτή θα πρέπει να ενταχθεί και η παραβίαση των υποχρεώσεων του υπεύθυνου επεξεργασίας μόνο όταν έχει ως συνέπεια την παραβίαση των αρχών επεξεργασίας.

6.5.3. Απόλυτη ακυρότητα διαδικασίας

Απόλυτη ακυρότητα απαγγέλλεται αν δεν τηρηθούν οι διατάξεις, που καθορίζουν την υπεράσπιση του κατηγορουμένου ή του υπόπτου και την άσκηση των δικαιωμάτων, που τους παρέχονται από τον νόμο, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Άνθρωπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και τον Χάρτη Θεμελιωδών Ελευθεριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (171§1 περ. δ ΚΠΔ).

Απόλυτη ακυρότητα προκαλείται στην περίπτωση της παραβίασης των άρθρων 100 και 102 ΚΠΔ³⁰⁶, όταν αυτή τελείται σε βάρος του κατηγορουμένου ή του υπόπτου και όχι σε βάρος του παρισταμένου για την υποστήριξη της κατηγορίας ή σε βάρος τρίτου προσώπου.

Απόλυτη ακυρότητα προκαλεί η χρήση των απαγορευμένων αποδεικτικών μέσων, που προσβάλλει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, συμπεριλαμβανομένων κατά την ορθή άποψη και των αποδεικτικών μέσων, που εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 19§3 του Συντάγματος³⁰⁷.

Με το άρθρο 59³⁰⁸ ο νομοθέτης καθόρισε ότι τα δικαιώματα του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων ασκούνται σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΚΠΔ. Συνεπώς η ρητή ή σιωπηρή άρνηση άσκησης των δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων³⁰⁹ προκαλεί απόλυτη ακυρότητα. Αντίθετα, με το άρθρο 58 προβλέφθηκε η δυνατότητα προσφυγής στην ΑΠΔΠΧ για τις παραβιάσεις νομιμότητας της επεξεργασίας (αρχές, νομική βάση, υποχρεώσεις υπεύθυνου επεξεργασίας), αλλά με εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής του την περίπτωση της επεξεργασίας από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές κατά την εκτέλεση των δικαστικών καθηκόντων τους. Η επιλογή του νομοθέτη είναι συνεπής με την άποψη ότι δεν νοείται έλεγχος των δικαστικών αρχών από τις διοικητικές αρχές. Προκύπτει, όμως, κενό νόμου· η παράνομη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, που

³⁰⁵ βλ. ανωτέρω §3.4

³⁰⁶ Έτσι ο Δαλακούρας Θ, Η παραβίαση του δικαιώματος υπερασπίσεως και οι συνέπειες της, ΠοινΧρ 2016.641

³⁰⁷ Δαλακούρας Θ, Η παραβίαση του δικαιώματος υπερασπίσεως και οι συνέπειες της, οπ

³⁰⁸ βλ. ανωτέρω §6

³⁰⁹ βλ. ανωτέρω §6.1.1

οδηγεί σε απαγορευμένο αποδεικτικό μέσο, δηλαδή σε απόλυτη ακυρότητα, πώς διαπιστώνεται και ποιο είναι το αρμόδιο όργανο, αφού ούτε η ΑΠΔΠΧ είναι αρμόδια ούτε ο νόμος παραπέμπει στον ΚΠΔ σχετικά; Το κενό αυτό πρέπει να καλυφθεί με νομοθετική πρόβλεψη, αφού αφορά θεμελιώδες δικαίωμα του Χάρτη και επιταγή της Οδηγίας, ενώ μέχρι τότε η μόνη λύση, που φαίνεται δυνατή, είναι η σύμφωνη με το ενωσιακό δίκαιο ερμηνεία του ΚΠΔ από τα ποινικά δικαστήρια³¹⁰ και η ένταξη της παράνομης (σύμφωνα με το δίκαιο των προσωπικών δεδομένων και τη σχετική απόφαση του Δικαστηρίου) επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων στους λόγους απόλυτης ακυρότητας.

7. Συμπερασματικά

Η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων αποτελεί τον πυρήνα της αποδεικτικής διαδικασίας στην ποινική δίκη και διέπεται από το ενωσιακό δίκαιο σύμφωνα με το άρθρο 16 ΣΛΕΕ, το άρθρο 8 ΧΘΔΕΕ (υπό το πρίσμα της ερμηνείας του άρθρου 8 ΕΣΔΑ από το ΕΔΔΑ) και την Οδηγία 2016/680, που ενσωματώθηκε με τον Ν. 4624/2019, ενώ σε εθνικό επίπεδο εφαρμόζονται τα άρθρα 9Α Σ και 19§3 Σ. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας στο εθνικό δίκαιο παραμένει ακόμα και σήμερα πλημμελής· ο σχετικός νόμος δεν μπορεί να χαρακτηριστεί «ποιοτικός» σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, αφού, αντί να ρυθμίσει την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με τις ειδικότερες εθνικές νομοθετικές ανάγκες, μετέφερε αυτούσιες στο μεγαλύτερο μέρος τις γενικές προβλέψεις της Οδηγίας με αποτέλεσμα να μην είναι σαφείς και προβλέψιμες ούτε οι υποχρεώσεις των υπευθύνων επεξεργασίας ούτε οι διαδικασίες άσκησης των δικαιωμάτων των υποκειμένων.

Η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων για να είναι νόμιμη προϋποθέτει την τήρηση των αρχών επεξεργασίας, που ορίζονται στο άρθρο 45 του Ν. 4624/2019, και την ύπαρξη μίας από τις νομικές βάσεις των άρθρων 43, 46, 47 ή 48 του Ν. 4624/2019, ενώ η αρχή της λογοδοσίας συνεπάγεται για τον υπεύθυνο επεξεργασίας μία σειρά από υποχρεώσεις με κεντρική την υποχρέωσή του να αποδεικνύει ανά πάσα στιγμή τη νομιμότητα της επεξεργασίας, την οποία πρέπει να έχει διασφαλίσει πριν την έναρξή της, καθώς σε διαφορετική περίπτωση πρέπει να απέχει από αυτή. Το υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων εξοπλίζεται με δικαιώματα (: ενημέρωσης, πρόσβασης, διόρθωσης ή διαγραφής), τα οποία μπορεί να ασκήσει με αίτησή του στον υπεύθυνο επεξεργασίας και άμεση ή έμμεση προσφυγή στην ΑΠΔΠΧ ως εποπτική αρχή.

³¹⁰ πρβλ. όμως τις ΑΠ 809/2008, ΑΠ 1874/2007, οι οποίες θεωρούν αναγκαία για την κήρυξη απόλυτης ακυρότητας τη σχετική πρόβλεψη στην επίμαχη διάταξη του ΚΠΔ

Η προδικασία (: προκαταρκτική εξέταση, προανάκριση, κύρια ανάκριση) αποτελεί το σημαντικότερο από πλευράς συλλογής αποδεικτικών μέσων στάδιο της ποινικής διαδικασίας. Τα αρμόδια όργανα επεξεργάζονται τα προσωπικά δεδομένα είτε ως υπεύθυνοι επεξεργασίας (: εισαγγελέας, ανακριτής) είτε ως εκτελούντες την επεξεργασία (: γενικοί και ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι) βαρυνόμενοι με τις σχετικές υποχρεώσεις. Η συσχέτιση και ο συνδυασμός των αρχείων εμφανίζονται αντιφατικά και ως επιτρεπτή μορφή επεξεργασίας, αλλά και ως ειδική ανακριτική πράξη, που διενεργείται με αυστηρές προϋποθέσεις και διαδικασίες, και απαιτείται ερμηνευτική παρέμβαση επίλυσης της αντίφασης με πρόταση της εργασίας να θεωρηθεί ότι αντικείμενο της ειδικής ανακριτικής πράξης αποτελεί η αυτοματοποιημένη διασύνδεση αρχείων, τα οποία τηρούνται από άλλες δημόσιες αρχές ή ιδιώτες και περιέχουν προσωπικά δεδομένα, που έχουν συλλεγεί για άλλους σκοπούς εκτός του άρθρου 43 Ν. 4624/2019.

Ο Ν. 4624/2019 ορίζει ότι τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων ασκούνται σύμφωνα με όσα ορίζει ο ΚΠΔ, ειδικές δικονομικές διατάξεις και ο ΚΟΔΚΔΛ. Η αόριστη παραπομπή σε νομοθετήματα, που δεν περιέχουν ειδικές διατάξεις για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων στην ποινική δίκη, εκτός από την τη δημοσιοποίηση των στοιχείων ταυτότητας κατηγορουμένων σύμφωνα με το άρθρο 84Α Ν. 4624/2019, προκαλεί σοβαρά ερμηνευτικά προβλήματα για την αποτελεσματικότητα της πρόβλεψης των δικαιωμάτων αυτών. Η ενημέρωση για την επεξεργασία δεν προκύπτει ότι πραγματοποιείται ούτε γενικώς (: στις ιστοσελίδες των εισαγγελιών και των πρωτοδικείων) ούτε ειδικώς με υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας να το πράξει στο πλαίσιο λήψης μαρτυρικών καταθέσεων ή λήψης απολογίας ή παροχής εξηγήσεων ή άλλων ανακριτικών πράξεων. Η πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα των διαδίκων της ποινικής διαδικασίας (: υπόπτου ή κατηγορούμενου και παρισταμένου προς υποστήριξη της κατηγορίας) βρίσκει εφαρμογή μέσω άσκησης του δικαιώματος για πρόσβαση στη δικογραφία, ενώ η διόρθωση μπορεί να αποτελέσει αίτημα προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Η διαγραφή δεν προβλέπεται στην ανακριτική διαδικασία, καθώς ακόμα και τα αποδεικτικά μέσα, που κρίνονται παράνομα, δεν απομακρύνονται από τη δικογραφία, αλλά απλώς απαγορεύεται η χρήση και αξιοποίησή τους. Βασικό έλλειμα της διάταξης αποτελεί η μη υποχρέωση ενημέρωσης των τρίτων αμέτοχων προσώπων για την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων και η μη πρόβλεψη άσκησης των δικαιωμάτων τους, ιδιαίτερα στην περίπτωση των επαχθών για τα θεμελιώδη δικαιώματα ειδικών ανακριτικών πράξεων, που έχουν το χαρακτηριστικό της απόλυτης μυστικότητας ακόμα και έναντι των διαδίκων της ποινικής διαδικασίας μέχρι την κλήση σε απολογία του κατηγορουμένου.

Ζήτημα ευθείας παραβίασης του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου και του Συντάγματος προκαλεί η ρητή στέρηση του δικαιώματος καταγγελίας στην ΑΠΔΠΧ για παράνομη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Στην περίπτωση αυτή ο Ν. 4624/20219 ούτε παραπέμπει σε κάποιον άλλο νόμο ούτε εξασφαλίζει τον έλεγχο του δικαιώματος στην προστασία από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων από ανεξάρτητη εποπτική αρχή.

Η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων στην ποινική δίκη είναι ανοικτή σε ερευνητικές προσεγγίσεις των υπόλοιπων σταδίων (: διαδικασία στο ακροατήριο, έκτιση της ποινής), αλλά και του ειδικότερου πλαισίου των διασυνοριακών ερευνών, που ρυθμίζονται από πολλαπλά ενωσιακά εργαλεία (: σύμβαση δικαστικής συνδρομής, ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, ευρωπαϊκή εισαγγελία, ευρωπαϊκές εντολές υποβολής και διατήρησης ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων).

Η δύσκολη εξίσωση συνύπαρξης των ενωσιακών και εθνικών ρυθμίσεων της ποινικής δίκης, η οποία ανήκει στον σκληρό πυρήνα της κυριαρχίας των κρατών μελών, αποτελεί πρόκληση για τους θεωρητικούς και τους εφαρμοστές του δικαίου, αφού η τεχνολογία και οι κίνδυνοι, που προκαλούνται για τα θεμελιώδη δικαιώματα, απαιτούν συνδυαστική αντίληψη των εμπλεκόμενων κλάδων του δικαίου, ώστε να μην παραμείνει η προστασία των υποκειμένων των δεδομένων κενή περιεχομένου.

Κεντρικό πρόσωπο υλοποίησης του ενωσιακού δικαίου των προσωπικών δεδομένων καθίσταται ο υπεύθυνος επεξεργασίας. Ο Κανονισμός του παρέχει ευελιξία στην εκτίμηση του κινδύνου και στη λήψη των αναγκαίων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων με παράλληλη μετάθεση της ευθύνης σε αυτόν. Στην ποινική δίκη λόγω του χαρακτήρα της και της ανάγκης ομοιόμορφης απονομής της ποινικής δικαιοσύνης σε όλη την επικράτεια με τους ίδιους όρους για τα υποκείμενα των δεδομένων ο νομοθέτης οφείλει να καθορίσει εκ των προτέρων με σαφήνεια τον κίνδυνο και τα μέτρα αντιμετώπισης του. Σε αυτό το καθήκον ο εθνικός νομοθέτης έχει αποτύχει και είναι επιτακτική η ανάγκη τροποποίησης του ΚΠΔ προς την κατεύθυνση της ρύθμισης της προστασίας των προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με το ενωσιακό δίκαιο με συμπλήρωση του ρυθμιστικού του πλαισίου και την παροχή νομοθετικής εξουσιοδότησης για την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων, ώστε να διασφαλίζεται η προσαρμογή των τεχνικών και οργανωτικών μέτρων στις εξελίξεις των επιστημών.

Βιβλιογραφία

Αρθρογραφία - βιβλιογραφία

- Αλαπάντας Α*, Δικαστικά αρχεία και προσωπικά δεδομένα κατά τον Κανονισμό 679/2016, ΔιΜΕΕ 2018.185
- Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε*, Η αυθαίρετη φωτογράφιση προσώπων και η προστασία του από την ειδική νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα, Αρμεν 2005.314
- Αλεξιάδης Σ*, Ανακριτική, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2003
- Ανδρουλάκης Ν*, Η ζήτηση και η «εύρεση» της αλήθειας στην ποινική δίκη, ΠΝ Σάκκουλας, 2017
- Αντωνίου Θ*, Οι αποφάσεις Taricco I και Taricco II, η υπεροχή του ενωσιακού δικαίου και η υπεροχή της εφαρμογής του, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2019.369
- Αρβανίτης Δ*, Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ΠΝ Σάκκουλας, 2021
- Αρμαμέντος Π/Σωτηρόπουλος Β*, Προσωπικά Δεδομένα. Ερμηνεία κατ' άρθρο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2008
- Βασιλοπούλου Ε*, Βιομετρικά και γενετικά δεδομένα, σε Κοτσαλής Λ/Μενουδάκος Κ, Γενικός Κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018
- Βενέρης Α*, Ο περιορισμός της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Οδηγία 2016/680/ΕΕ: Δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων ή «δικαίωμα» των αρμοδίων αρχών; ΕΕΕΔ 2018.477
- Βέρρας Δ*, Τα όρια του δικαιώματος πρόσβασης του ΓΚΠΔ υπό την 681/2020 ΣτΕ, <https://www.linkedin.com/pulse/%CF%84%CE%B1-%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%B1-%C%F%84%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%B3%CE%BA%CF%80%CE%B4-%CF%85%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CE%BD-6812020-verras>
- Βλαχόπουλος Σ*, Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2022
- Γανιάρης Ν*, Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, σε Στ. Παύλου - Θ. Σάμιο (επ), Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 6η έκδοση, ΠΝ Σάκκουλας, 2020
- Γριβοκωστόπουλος Ι*, Κριτική ανάλυση του Ν. 4624/2019, Επιθεώρηση Δικαίου Πληροφορικής, <https://doi.org/10.26262/infolawj.v2i1.8231>
- Δαγτόγλου Π*, Ατομικά δικαιώματα, 4η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Δαλακούρας Θ*, Η παραβίαση του δικαιώματος υπερασπίσεως και οι συνέπειες της, ΠοινΧρ 2016.641
- Δαλακούρας Θ*, Η αποδεικτική διαδικασία κατά τον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ΠοινΧρ 2021.641
- Δαλακούρας Θ*, Απαγορευμένα αποδεικτικά μέσα: δογματικές βάσεις για τη θεμελίωση των αποδεικτικών απαγορεύσεων στην ποινική δίκη, ΠοινΧρ 1996.321
- Δόνος Π*, Η Αρχή και ο ρόλος της στην επαυξημένη προστασία της αξίας του ανθρώπου, σε Δόνος Π/Μήτρου Λ/ Μίτλεττον Φ/Παπακωνσταντίνου Ε, Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων, σειρά Δίκαιο και Κοινωνία στον 21ο αιώνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2002
- Ζούμποφ Σ*, Η εποχή του κατασκοπευτικού καπιταλισμού, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2020
- Ηλιοπούλου - Στράγγα Τ*, Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, 2003
- Ιγγλεζάκης Ι*, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων, 3η έκδοση, Εκδόσεις interactive Learning, 2020

Ιγγλεζάκης Ι, Δίκαιο Πληροφορικής, Δ' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2020

Κανελλοπούλου - Μανούχου Ν, άρθρο 52, σε σε Σαχπεκίδου Ε/Ταγαράσε Χ (επ), Κατ' άρθρο ερμηνεία του χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κανέλλος Α, The GDPR Handbook, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020

Καρράς Α, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 6η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019

Καρράς Α, Οι δικονομικές ακυρότητες και τα δικαιώματα του κατηγορούμενου, ΠοινΧρ 1991.18

Καρράς Α, Οι νεότερες νομοθετικές ποινικές δικονομικές διατάξεις, ΠοινΧρ 2022.721

Κωνσταντινίδης Α, Ζητήματα απόδειξης μετά τον Ν. 4855/2021 ΝοΒ 2022.1265,

Κωνσταντινίδης Α, Η απόδειξη στην ποινική δίκη, Β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2022

Λαζαράκος Γ, Βιομετρία: Προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσω της επεξεργασίας ευαίσθητων (σωματικών) πληροφοριών, ΠοινΔικ 2001.1165

Λίβος Ν, Οργανωμένο έγκλημα: έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισης του σε Ελληνική Εταιρεία Ποινικού Δικαίου, Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου, Πρακτικά Ζ Πανελληνίου Συνεδρίου, ΠΝ Σάκκουλας, 2008

Μεταξάκης Ε, Ο ορισμός των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ΠειρΝομ 2014.8

Μήτρου Α, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, σειρά Δίκαιο & Κοινωνία στον 21ο αιώνα, αρ. 29, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017

Μιχαλοπούλου Ε, Η προκαταρκτική εξέταση, σε Παππάς Σ (επ), Ποινική Προδικασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023

Μιχαλόπουλου Ε, Ανακριτικές πράξεις, σε Παππά Σ (επ), Ποινική προδικασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023

Μουζάκης Δ, Διασυνοριακές έρευνες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας: πρόοδος ή οπισθοδρόμηση στη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, ΠοινΧρ 2022.11

Μπίλης Ε, σχόλιο στην απόφαση Taricco and others, ΠοινΧρ 2016.476

Μπουρμάς Γ, Οργανωτικά ζητήματα του Νέου Ενωσιακού Θεσμού και σχέση αυτού με την Eurojust, ΠοινΔικ 2023.398

Μπουρμάς Γ, Ερμηνευτικοί προβληματισμοί για τον προσδιορισμό των διαδικαστικών αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με βάση τον Κανονισμό 2017/1939, ΠοινΔικ 2023.811

Ναζίρης Ι, Η κατάσχεση των ψηφιακών δεδομένων, ΠοινΔικ 2021.178 και 355

Νάιντος Δ, Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα, ΠοινΧρ. 2017.491

Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φ, σε Σαρμάς Ι/Κοντιάδης Ξ/Ανθόπουλος Χ (επ), ΕΣΔΑ. Κατ' άρθρο ερμηνεία, Εκδόσεις Σάκκουλα 2021

Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φ, Άρθρο 9Α, σε Βλαχόπουλος Σ/Κοντιάδης Ξ/Τασόπουλος Γ, Σύνταγμα - Ερμηνεία κατ' άρθρο, ηλεκτρονική έκδοση, 2023, <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/arthro-9a>

Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φ, Συνταγματική θεώρηση του νόμου περί προστασίας δεδομένων, ΔιΜΜΕ 2019.328

Παπαδαμάκης Α, Προκαταρκτική Εξέταση - Προανάκριση: Μορφές και όρια της ερευνητική δραστηριότητας, ΠοινΔικ 2008.338

Παπαδαμάκης Α, Αποδεικτικές απαγορεύσεις και δίκαιη δίκη, ΠοινΔικ 2016.449,

Παπαδαμάκης Α, Ποινική Δικονομία, 2004

Παπακυριάκου Θ, Ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης: Προκλήσεις για το σύγχρονο κράτος δικαίου στο πεδίο της ποινικής καταστολής ΠοινΔικ 2023.377.

Παπανδρέου Π, Ακυρότητες, σε Μαργαρίτης Α, Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020

Παπανικολάου Α, Η λειτουργία των ανεξάρτητων αρχών υπό το πρίσμα των διαδικαστικών εγγυήσεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σε Τομέας Διοικητικής Επιστήμης, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης Παντείου Πανεπιστημίου, Δημόσια Διακυβέρνηση - Προοπτικές και προκλήσεις στον 21ο αιώνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019, σελ. 349 επ

- Παππάς Σ**, Ερμηνεία άρθρου 31 σε Μαργαρίτης Λ, Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020
- Παππάς Σ**, Ερμηνεία άρθρου 32 σε Μαργαρίτης Λ, Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020
- Πεπόνης Γ**, Η de lege lata αρχή της μυστικότητας της προδικασίας και η έκνομη πραγματικότητα, ΠοινΧρ 2010.712
- Πρεβεδούρου Ε**, Τι είναι οι Ανεξάρτητες Αρχές και σε τι χρησιμεύουν; <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/ti-ine-oi-anexartites-arches-kai-se-ti-chrisimevoun/>
- Ριζάβα Φ**, Οργανωμένο Έγκλημα, <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/29252?lang=el#page/1/mode/2up>
- Σαββίδης Ν**, Η γενετική ανάλυση στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας όπως διαμορφώθηκε με τον Ν. 4855/2021, ΠοινΧρ 2023.161
- Σαρμάς Δ**, Άρθρο 8, σε Σαχπεκίδου Ε/Ταγαράς Χ (επ), Κατ' άρθρο ερμηνεία του χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020
- Σεβαστίδης Χ**, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, τόμος 1, δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2023
- Σεβαστίδης Χ**, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, τόμος 3, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2015
- Σκουρής Β**, Συνθήκη της Λισσαβώνας, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2020
- Σπυράκος Δ**, Η συσχέτιση και ο συνδυασμός προσωπικών δεδομένων για την καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος, ΠοινΧρ 2001.1030
- Συμεωνίδου - Καστανίδου Ε**, Παραβίαση απορρήτου επικοινωνιών και αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική δίκη, ΠοινΔικ 2015.961
- Σωτηρόπουλος Β**, Σημείωμα στην ΕΔΔΑ προσφ. 1874/13 και 8567/13, αποφ της 17.10.2019, υποθ López Ribalda και άλλες κατά Ισπανίας - Το Στρασβούργο αφαίρεσε από το περιεχόμενο του άρθρου 8 την υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων, ΔιΜΕΕ 2019.364
- Τουντόπουλος Β**, Η διασύνδεση αρχείων στον Ν. 2472/1997, ΝοΒ 2001.1249
- Τριανταφύλλου Α**, Ζητήματα μαρτυρικής απόδειξης στην ποινική δίκη, ΠΙΝ Σάκκουλας, 2014
- Τριανταφύλλου Γ**, Η ρύθμιση και λειτουργία των ερευνών κατά τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 1993
- Τζαννετής Α**, Η αξιόποινη απόκτηση αποδεικτικών μέσων, ΠοινΧρ 1998.105
- Τσαγκαράκη Ε**, Αποτίμηση των δύο πρώτων ετών λειτουργίας γης Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, Nova Criminalia 18.6
- Τσαρτσίδης Μ**, Το δικαίωμα διεξαγωγής αποδείξεων του κατηγορουμένου, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2022
- Τσιλίκης Δ**, Η διασυννοριακή συλλογή ηλεκτρονικών αποδείξεων στον ενωσιακό χώρο - Προβληματισμοί για τη σχεδιαζόμενη νομοθετική ρύθμιση της η-απόδειξης (e-evidence), ΠοινΧρ 2021.241
- Τσόγκας Α**, Ψηφιακή εποχή και Δικαιοσύνη. Σύγχρονες μορφές εγκληματικότητας - διεθνής συνεργασία - σύγχρονα μέσα. Εισήγηση στο επιμορφωτικό σεμινάριο της ΕΣΔΙ «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες προκλήσεις και προβληματισμοί, https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2021/tsogas_2021.pdf
- Τσόλιας Γ**, Οδηγία 2016/680, <https://www.dpa.gr/sites/default/files/2020-06/ΤΣΟΛΙΑΣ.PDF>
- Τσόλιας Γ**, Οι ελεγκτικές αρμοδιότητες της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών, ΔιΜΕΕ 205.541
- Τσόλιας Γ**, Η επίδραση του νέου δικαίου της ΕΕ για την προστασία προσωπικών δεδομένων στην ποινική δίκη, Α Μέρος, Nova Criminalia 3.4
- Τσόλιας Γ**, Η επίδραση του νέου δικαίου της ΕΕ για την προστασία προσωπικών δεδομένων στην ποινική δίκη, Β Μέρος, Nova Criminalia 4.2

Τσόλκα Ο, Το σύστημα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και η ελληνική προσαρμογή σε αυτό με τον Ν. 5026/23, *Nova Criminalia* 18.4

Φαρμακίδης Ε, Ευρωπαϊκή Εντολή Υποβολής και Ευρωπαϊκή Εντολή Διατήρησης στοιχείων - Η προσαρμογή των θεσμών δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην ψηφιακή εποχή, *ΠοινΔικ* 2021.28

Χατζηϊωάννου Κ, Παρατηρήσεις στη ΣυμβΠλημΓιανν 7/2021- Αδικήματα για τα οποία είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, *ΠοινΔικ* 2022.137

Χριστοδούλου Κ, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, 2η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020

Funta R/Ondria P, Data Protection in Law Enforcement and Judicial Cooperation in Criminal Matters, doi: 10.2478/bjes-2021-0019

Garland D, The limits of the sovereign state. Strategies of Crime Control in Contemporary Society, *The British Journal of Criminology*, 1996.445

Kokott J/Sobotta C, The distinction between privacy and data protection in the jurisprudence of the CJEU and the ECtHR, <https://doi.org/10.1093/idpl/ipt017>

Leiser M/Custers B, The Law Enforcement Directive: Conceptual Issues of EU Directive 2016/680, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4014545

Peers S, The Italian Job: the CJEU strengthens criminal law protection of the EU's finances, <http://eulawanalysis.blogspot.com/2015/09/the-italian-job-cjeu-strengthens.html>

Sajfert J/Quintel T, Data Protection Directive (EU) 2016/680 for Police and Criminal Justice Authorities, <https://ssrn.com/abstract=3285873>

Solove D, The digital person: technology and privacy in the information age, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=609721

Νομολογία

Αποφάσεις ΔΕΕ

(οι αποφάσεις του ΔΕΕ είναι προσβάσιμες στον ιστότοπο curia.europa.eu)

C60/22
C579/21
C487/21
C268/21
C205/21
C180/21
C184/20
C175/20
C140/20
C817/19
C658/19
C520/18
C511/18
C70/18
C496/17
C434/16
C345/17
C136/17
C25/17
T462/17
C434/16
C414/16
C210/16
C73/16

C13/16
C398/15
C203/15
Γνωμ 1/15
C582/14
C419/14
C362/14
C105/14
C580/13
T314/13
C293/12
C291/12
C141/12
C131/12
C400/10
C104/10
C92/09
C4/73
C11/70
C29/69

Αποφάσεις ΕΔΔΑ

(οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ είναι προσβάσιμες στον ιστότοπο www.echr.coe.int)

Margariti vs Greece, αρ. προσφ. 36705/2016

Satakunnan Markkinaporssi Oly and Satamedia Oly vs Finland, αρ. προσφ. 931/2013

Ribalda vs Spain αρ. προσφ. 1874/2013

Kheilli vs Switzerland, αρ. προσφ. 16188/2007

MM vs UK, αρ. προσφ. 24097/2007

Zakharov vs Russia, αρ. προσφ. 47143/06

S and Marper vs UK, αρ. προσφ. 30562/2004

Amann vs Switzerland, αρ. προσφ. 22798/1995

Rotaru vs Romania, αρ. προσφ. 28341/1995

Van de Hurk vs Netherland, αρ. προσφ. 16034/1990

Leander vs Sweden, αρ. προσφ. 9248/1981

Αποφάσεις ΣτΕ

ΣτΕ 681/2020, http://www.adjustice.gr/webcenter/portal/ste/ypiresies/nomologies?bltId=B610DA21BA38A11BC81F5B95F066235E¢erWidth=65%25&leftWidth=0%25&npath=%2Fwebcenter%2Fportal%2Fste%2Fypiresies%2Fnomologies&rightWidth=35%25&showFooter=false&showHeader=true&_adf.ctrl-state=12xn4rsz84_128&_afrLoop=16388970699277412#!%40%40%3F_afrLoop%3D16388970699277412%26bltId%3DB610DA21BA38A11BC81F5B95F066235E%26centerWidth%3D65%2525%26leftWidth%3D0%2525%26npath%3D%252Fwebcenter%252Fportal%252Fste%252Fypiresies%252Fnomologies%26rightWidth%3D35%2525%26showFooter%3Dfalse%26showHeader%3Dtrue%26_adf.ctrl-state%3Db5pezmiw8_94

Αποφάσεις ΑΠ

(οι αποφάσεις του ΑΠ είναι προσβάσιμες στον ιστότοπο areiospagos.gr)

ΟΛΑΠ 2/2022

ΑΠ 947/2022

ΑΠ 568/2021

ΑΠ 254/2021
ΑΠ 1014/2020
ΑΠ 79/2020
ΑΠ 1014/2018
ΑΠ 991/2018
ΑΠ 653/2013
ΑΠ 148/2013
ΑΠ 1323/2011
ΑΠ 840/2011
ΑΠ 10/2011
ΑΠ 2053/2010
ΑΠ 1567/2010
ΑΠ 560/2010
ΑΠ 1261/2009
ΑΠ 1187/2009
ΑΠ 2617/2008
ΑΠ 813/2008
ΑΠ 809/2008
ΑΠ 589/2008
ΑΠ 2079/2007
ΑΠ 1874/2007
ΑΠ 1537/2007
ΑΠ 611/2006
ΑΠ 1622/2005
ΑΠ 42/2004
ΑΠ 9/1994
ΑΠ 717/1984

Γνωμοδοτήσεις Εισαγγελέα ΑΠ

(οι γνωμοδοτήσεις του ΕισΑΠ είναι προσβάσιμες στον ιστότοπο eisap.gr)

ΓνωμΕισΑΠ 10/2021
ΓνωμΕισΑΠ 1/2021
ΓνωμΕισΑΠ 9/2022
ΓνωμΕισΑΠ 14/2020
ΓνωμΕισΑΠ 14/2007
ΓνωμΕισΑΠ 1747/1995

Αποφάσεις εθνικών δικαστηρίων

ΤρΕφΑθ 175/2014, Αρμ 2014.1740
ΕφΘεσσ 733/2009, ΔιΜΕΕ 2009.514
ΣυμβΠλΘεσσ 1247/2011, ΠοινΧρ 2013.383
ΣυμβΠΛΑθ 2942/2003, ΠοινΧρ 2003.1010
ΜΠρΠειρ 1015/2023, https://www.lawspot.gr/nomika-blogs/konstantinos_mpitsios/rythmisi-ofeilon-yperhremenon-fysikon-prosopon-dimosies-0
ΜΠρΧίου 245/2022, ΝΟΜΟΣ, <https://lawdb.intrasoftnet.com/>
ΔιατΕισΠρωΑθ 1500/2021, ΠοινΔικ 2022.1120
ΔιατΕισΕφΠειρ 110/2009, ΠοινΔικ2010.1299
ΓνωμΕισΕφΘρακ 1/2004, ΠοινΔικ 2004.547

Αποφάσεις ΑΠΔΠΧ

(οι αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ είναι προσβάσιμες στον ιστότοπο dpa.gr)

ΑΠΔΠΧ 1/2020
ΑΠΔΠΧ 26/2019
ΑΠΔΠΧ 38/2010
ΑΠΔΠΧ 15/2009
ΑΠΔΠΧ 14/2009
ΑΠΔΠΧ 13/2009
ΑΠΔΠΧ Γνωμ 2/2009
ΑΠΔΠΧ 48/2008
ΑΠΔΠΧ 16/2008
ΑΠΔΠΧ 38/2007
ΑΠΔΠΧ 66/2006
ΑΠΔΠΧ 40/2006
ΑΠΔΠΧ 13/2005
ΑΠΔΠΧ Γνωμ 71/2002
ΑΠΔΠΧ 147/2001
ΑΠΔΠΧ Γνωμ 15/2001
ΑΠΔΠΧ 510/2000

Κανονιστικά έγγραφα

Συμβούλιο της Ευρώπης

Σύμβαση 108 Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=108>

Σύμβαση 223 Protocol amending the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=223>

ΕΣΔΑ βλ. ΠΔ 76/2022

Ενωσιακό δίκαιο

ΣΕΕ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>

ΣΛΕΕ, <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>

Συνθήκη του Άμστερνταμ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A11997D%2FTXT>

Παράγωγο ενωσιακό δίκαιο

Κανονισμός 2018/1725 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης και την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 45/2001 και της απόφασης αριθ. 1247/2002/ΕΚ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1725>

Κανονισμός 2017/1939 σχετικά με την εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32017R1939>

Κανονισμός 2016/794 για τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Ευρωπόλ) και την αντικατάσταση και κατάργηση των

αποφάσεων του Συμβουλίου 2009/371/ΔΕΥ, 2009/934/ΔΕΥ, 2009/935/ΔΕΥ, 2009/936/ΔΕΥ και 2009/968/ΔΕΥ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32016R0794>

Κανονισμός 2016/679 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/EK, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>

Κανονισμός 2004/2252, σχετικά με την καθιέρωση προτύπων για τα χαρακτηριστικά ασφαλείας και τη χρήση βιομετρικών στοιχείων στα διαβατήρια και τα ταξιδιωτικά έγγραφα των κρατών μελών, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32004R2252>

Απόφαση-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ, για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τυγχάνουν επεξεργασίας στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32008F0977>

Οδηγία 2017/137, σχετικά με την καταπολέμηση, μέσω του ποινικού δικαίου, της απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32017L1371>

Οδηγία 2016/680 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της απόφασης πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0680>

Οδηγία 2006/24 για τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX:32006L0024>

Οδηγία 2002/58 σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32002L0058>

Οδηγία 95/46 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A31995L0046>

Κείμενα ενωσιακών οργάνων

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η από 6.4.2022 INFR(2022)2021C(2022)1666 final προειδοποιητική επιστολή, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/INF_22_1769

OE29 Γνώμη 3/2012, https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2012/wp193_en.pdf

OE29 Γνώμη 4/2007 σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την επιβολή του νόμου, https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2007/wp136_en.pdf

Νόμοι

(Οι νόμοι στην αρχική τους μορφή είναι προσβάσιμοι στον ιστότοπο et.gr)

Νόμος 187/1973 (ΦΕΚ Α-191/1973)

Προεδρικό Διάταγμα 342/1977 (ΦΕΚ Α-137/1977)

Προεδρικό Διάταγμα 141/1991 (ΦΕΚ Α-58/1991)

Νόμος 2145/1993 (ΦΕΚ Α- 88/1993)

Νόμος 2226/1994 (ΦΕΚ Α-122/1994)
Νόμος 2462/1997 (ΦΕΚ Α-25/1997)
Νόμος 2472/1997 (ΦΕΚ Α-50/1997)
Νόμος 2605/1998 (ΦΕΚ Α-88/1998)
Νόμος 3625/2007 (ΦΕΚ Α-290/2007)
Νόμος 4139/2013 (ΦΕΚ Α-74/2013)
Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου της 27.06.2019 (ΦΕΚ Α-106/2019)
Νόμος 4622/2019 (ΦΕΚ Α-133/2019)
Νόμος 4623/2019 (ΦΕΚ Α-134/2019)
Νόμος 4624/2019 (ΦΕΚ Α-137/2019)
Νόμος 4637/2019 (ΦΕΚ Α-180/2019)
Νόμος 4640/2019 (ΦΕΚ Α-190/2019)
Νόμος 4689/2020 (ΦΕΚ Α-103/2020)
Νόμος 4745/2020 (ΦΕΚ Α-214/2020)
Νόμος 4765/2021 (ΦΕΚ Α-6/2021)
Νόμος 4786/2021 (ΦΕΚ Α-43/2021)
Νόμος 4800/2021 (ΦΕΚ Α-81/2021)
Νόμος 4871/2021 (ΦΕΚ Α-246/2021)
Νόμος 4937/2022 (ΦΕΚ Α-106/2022)
Νόμος 4938/2022 (ΦΕΚ Α-109/2022)
Νόμος 4947/2022 (ΦΕΚ Α-124/2022)
Νόμος 4995/2022 (ΦΕΚ Α-216/2022)
Νόμος 5002/2022 (ΦΕΚ Α-228/2022)
Νόμος 5003/2022 (ΦΕΚ Α-230/2022)
Προεδρικό Διάταγμα 76/2022 (ΦΕΚ Α-205/20122)
Νόμος 5023/2023 (ΦΕΚ Α-34/2023)